

છવીસ

Reg. No.

એકાદશીની કથા

નું શુદ્ધ સરલ ગુજરાતી ભાષાન્તર.

સંશોધન કરી છપાવી પ્રસિદ્ધ કર્તા.

શા. મંગળદાસ જ્યેષ્ઠતાભાઈ.

બુકસેલર એન્ડ પબ્લીશર.

ડૉ. રીચીરોડ—અમદાવાદ

સંવત ૧૯૭૮

સન ૧૯૨૧

આવૃત્તિ બીજી.

પ્રત ૨૦૦

શ્રી જોન વિદ્યાવિજય પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં શા. પોપટલાલ
અમથાભાઈએ અપ્રિંટ. રીચીરોડના—અમદાવાદ.

કીમત રૂ. ૦-૧૨-૦

૧૨

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાયિટ વિભાગ]

અનુક્રમાક ૧૦૩૩૫ બર્ગાક

પુસ્તકનું નામ અડાદ શાન ૬૯૧

વિષય પર : ૪૧૯૧ ૩૮

છવીસ એકાદશીની કથા.

એકાદશીના ઉપવાસ બે પ્રકારના છે. ગૃહસ્થોને કૃષ્ણ પક્ષમાં પણ અધિકાર છે. પરંતુ અપત્ય યુક્ત ગૃહસ્થે કૃષ્ણપક્ષમાં વ્રત ન કરવું. પણ સમપત્ર વ્રતનો સંકલ્પ કરવો, એ પ્રમાણે ક્ષય તિથિએ શુકલેકાદશીએ પણ બંધવું. શયનીઓધની અને મધ્યર્તી કૃષ્ણકાદશીમાં શાપત્ય ગૃહસ્થાદીને સર્વ અધિકાર છે. સાયુજ્ય મુક્તિની ઈચ્છાવાળાએ તથા પુત્ર અને વાયુની જીજ્ઞાસાવાળાએ ઉમય પક્ષની એકાદશીનું વ્રત કરવું તેમાં કોઈ પ્રકારનો નિષેધ નથી. વૈષ્ણવોએ કૃષ્ણેકાદશી પણ કરવી. અને આ એકાદશીનું વ્રત શૈવ વૈષ્ણવ અને સાંત્વણી સર્વેએ કરવું. સુર્યોદય પુર્વે શુદ્ધધિકાધિક દ્વાદશીને દિવસે ઉપવાસ કરવાનું તિથિ પાવન માટે કહે છે તે યુક્ત નથી.

એકાદશીના વ્રતનો અધિકાર.

પતિવાળી સ્ત્રી પતિની આજ્ઞા વગર ઉપવાસ વ્રતાદિ આચરણ કરે તો તે નિષ્ફળ જાય છે. અને પતિના આયુષ્યનો ક્ષય, નરકે જાય છે, આશકતે તો લાવિષ્યના નષ્ટાકર્ષણ, તલ તથા દુધ તેનો ઉપયોગ કરી એકાદશીનો ત્યાગ

ન કરવો, પ્રમાદાથિથી એકાદશ્યમુ પોષણુદ કરણુમાં દ્વાદ-
શીએ પણ વૃત કરવું. દ્વાદશીને દિવસે કરવાથી મધ્યયા-
દ્રાવણુ પ્રાયશ્ચિત્ત, અને નાસ્તકતાથી કરવાથી પિપીલીકા
મધ્યયાદ્રાવણુ અશક્ત પતિવ્રત કરે તો તેના આચરણથી
એ ગણુ પુન્ય થાય છે.

એકાદશીના વ્રતના દિવસનો નિર્ણય.

વૃતના અધિકારી બે પ્રકારના છે એક વૈષ્ણવ અને
બીજા સ્માર્ત. વૈષ્ણવી વૈષ્ણવ અને તેથી મિત્ર સ્માર્ત વેધ
પણ બે પ્રકારના છે. અરુણોદય સમયે દશમીનો વેધ, સૂર્યો-
દય તે વેધ પદ ઘટી જળા માત્ર દશમી પ્રવેશે અરુણોદય
દેહ વૈષ્ણવનો વિષય છે. સૂર્યોદય પછી છ ઘડી માત્ર દશમી
સૂર્યોદય વેધ સ્માર્ત વિષય જ્યોતિષના વિવાદથી એકા-
દશીનો ત્યાગ કરી દ્વાદશીએ ઉપવાસ તેમાં એકાદશી વિદ્વા
અને શુદ્ધ એમ પ્રકારની છે. અરુણોદય વેધવતી વિદ્વા,
તેના ત્યાગ કરી વૈષ્ણવોએ દ્વાદશી જ કરવી. અરુણોદય
વેધરહિત શુદ્ધ તે ચાર પ્રકારની છે. એકાદશી માત્રાધિ-
ક્યવતી, દ્વાદશી માત્રાધિક્યવતી. ઉમયાધિક્યવતી, અનુ-
ભવાધિક્યવતી એકાદશી વૈષ્ણવોએ કરવી, અને સ્માર્ત
ગૃહસ્થે પર્વા ૧ દશમી ૫૫ એકાદશી ૫૮ દ્વાદશી ૬૦
૨૧ પ્રકારે શુદ્ધ દ્વાદશી માત્રાધિક્યવતી, વૈષ્ણવોએ દ્વાદ-
શીનું ઉપોષણ અને સ્માર્તને પુર્વ દશમી ૫૫ એકાદશી

૧ એ શુદ્ધા ઉભયાધિક્યવતી, સર્વ વૈષ્ણવ અને સ્માર્તને ઉપોષણ કરવી. દસમી ૫૫ એકાદશી ૫૭ દ્વાદશી ૫૮ આ અનુભયાધિક્યવતી શુદ્ધા વૈષ્ણવ અને સ્માર્તિએ પુર્વ કરવી.

સ્માર્ત નિર્ણય.

સુર્યોદય વેધવતી વિદ્યા અને તે થકી રહિત શુદ્ધા એ બે છતાં પણ પ્રત્યેકતા ચાર વિભાગ છે. એકાદશી માત્રા ધિક્યવતી ઉભયાધિક્યવતી, દ્વાદશી માત્રાધિક્યવતી અનુભયાધિક્યવતી આ પ્રમાણે આઠ એક છે. ઉદાહરણ દશમી ૫૮ એકાદશી ૫૦ દ્વાદશીનો ક્ષય ૫૮ આ પ્રમાણે શુદ્ધા એકાદશી માત્રાધિક્યવતી દશમી ૪ એકાદશી ૨ દ્વાદશીનો ક્ષય. ૫૮ આ પ્રમાણે વિદ્યા એકાદશી માત્રાધિક્યવતી ઉપચારમાં પણ સ્માર્ત પુર્વની કરની પ્રતિએ નિશ્ચયની ગૃહસ્થી એ વાનપ્રસ્થે વિધવાએ વૈષ્ણવે અને બીજાએ પણ કરવી. ઉભયાધિક્યવતી શુદ્ધા, જેમકે દશમી ૫૮ એકાદશી ૬૦ દ્વાદશી ૪ ઉભયાધિક્યવતી વિદ્યા જેમકે દશમી ૨ એકાદશી ૩ દ્વાદશી ૪ અહિં બેમાં પણ સ્માર્ત, વૈષ્ણવ અને બીજાએ એકાદશી ૪ કરવી. દ્વાદશી માત્રાધિક્યવતી શુદ્ધા દશમી ૫૮ એકાદશી ૫૯ દ્વાદશી ૬૦ શુદ્ધથી સ્માર્તોએ એકાદશીનોજ ઉપવાસ કરવો પણ દ્વાદશીનો તહિ એ માધવનો મન છે. હેમાદ્રિના મત પ્રમાણે તો સર્વપરા દ્વાદશી માત્રાધિક્યવિદ્યા દશમી ૧ એકાદશી ત્રયગામિની ૫૮ દ્વાદશી વૃદ્ધિ

૬૬ એકાદશી વિદ્યથકી દ્વાદશીજ સ્માર્ત કરવી. આ પ્રમાણે ઉભયાધીક્યથી દ્વાદશી માત્રાધિક્ય છતાં પણ સ્માર્તો વિદ્વાનો લાગ કરવો અન્યનો નહિ વૈષ્ણવોએ છ પ્રકારની પણ અધ્યયપતિનો લાગ કરી દ્વાદશીનો ઉપવાસ કરવો અનુભયાધિક્યવતી શુદ્ધ જેમકે દશમી ૫૭ એકાદશી ૫૮ અને દ્વાદશી ૫૯ સ્માર્તને એકાદશીનો છ ઉપવાસ કરવો. અનુભયાધિક્યવતી વિદ્ધ જેમકે દશમી ૧ એકાદશીનો ક્ષય ૫૬ દ્વાદશી ૫૪ અહિ પણ સ્માર્તને તો એકાદશીનોજ ઉપવાસ કરવો, એ વૈષ્ણવોએ દ્વાદશીએ કરવો સર્વ દેશમાં પ્રાય માધવના મત પ્રમાણે પ્રચાર છે. આ પ્રમાણે વૈષ્ણવના તથા સ્માર્તના ૧૮ લેહનો નિર્ણય છે.

—❧—

કારતક સુદ પ્રબોધિની નામની એકાદશી.

બ્રહ્મદેવ નારદને કહે છે હે નારદ શકલ પાપનું નાશક અને પુણ્ય વર્ધન કરનારું એવું પ્રબોધિની નામક એકાદશીનું મહાત્મ્ય મારી પાસેથી શ્રવણ કર. જે શ્રવણ કરવાથી સુશેદ્ધ પુરૂષને વૃક્ષિત, મુક્ષિત પ્રાપ્ત થાયછે. સ્વ કળ પાપનો નાશ કરવાવાળી કાર્તીક શુકલ પ્રબોધિની એકાદશી પ્રાપ્ત થઈ નહીં તેટલા સુધી ગંગાદિ તિર્થો ગર્જના કરે છે. જેટલા સુધી પ્રબોધિની વિષ્ણુ તીર્થ પ્રાપ્ત થઈ નહીં તેટલા સુધી સમુદ્ર સમેત તિર્થો અને સરોવરો ગર્જના કરે છે. એક પ્રબોધિના એકાદશીનો ઉપવાસ કર-

વાથી શહુઆવિધી અશ્વમેધ અને શતાવધી વાજપેય યજ્ઞનું
 ફળ મળે છે. નારદ પ્રશ્ન કરેછે કે પિતામહ, એક ભુક્ત
 નક્ત અને ઉપવાસ શીમનું શું શું પુણ્ય છે તે કહો. બ્રહ્મ
 દેવ કહેછે એ એકાદશીને દીવસે એક ભક્ત કરવાથી એક
 જન્મનું પાપ નાશ પામે બે ભક્ત કરવાથી બે જન્મનું
 પાતક નાશ પામેછે જે દુર્લભ આપાર અને અપ્રાર્થીન
 ત્રિલોક્યમાં નથી એવું ફળ આ પ્રભોધિની એકાદશી આપે
 છે, મેરૂ મંદાર પર્વત જેટલું અતિ ઉચ્ચ પાતક હોય તેના
 પણ એક ઉપવાસથી નાશ થાય છે એવી એ સકલ પા-
 તકનો ક્ષય કરવાવાળીછે. હજારો પુર્વજન્મનાં જે પાપ
 છે તે સર્વ પ્રભોધિની રાત્રે ઉભાગરો કરવાથી નાશપામે
 છે. એ વિષે દ્રષ્ટાંત જેવો કે અગ્નિ રૂના ઢગલાને બાળી ના-
 ખે છે તેવું પ્રભોધિની એકાદશીને રીહજ ઉપવાસ કરે છે
 તેને જણુ વિધીયકી ઉપવાસ કરવાનું ફળ મળે છે ઋષી બ્રેષ્ટ
 આ એકાદશીએ જો યથાવિધી થોડું પુણ્ય કર્યું તો-
 પણ મેરૂ જેટલું ફલ પ્રાપ્ત થાય છે. વિધીહીન થઈ મેરૂ
 તુલ્ય ધર્મ કરે છે. તેને તે ધર્મથી અણુ માત્ર ફલ મ-
 ળતું નથી સંધ્યા કર્મથી હીન બ્રહ્મચર્યાની વ્રતોથી બ્રેષ્ટ ના-
 નાસ્તિક કે કિંવા ધર્મ વચન અને ધર્મ શાસ્ત્રને દુષણ આ-
 પવાથી તેના શરીરમાં ધર્મવાસ કરતો નથી. પરસ્ત્રી જોડે
 સંલોગ કરનારો, મુર્ખ કૃતદન, અને વિમુખ એમના પણ
 દેહમાં ધર્મ વાસ કરતો નથી બ્રાહ્મણ હોય કે શુદ્ર હોય
 જે બ્રાહ્મણની પરસ્ત્રી જોડે ગમન કરે છે તે બંને ચાંડાલ

સુદય બાણુવો, સુવાસિની હોય કે વિધવા હોય, જે કોઈ
 બ્રાહ્મણની સ્ત્રી જોડે ગમન કરશે તે પોતાના સકલ વંશ
 સમેત નાશ પામશે જે જે દ્વિજ ધર્મી પરસ્ત્રી જોડે ગમન
 કરશે તેને સંતતી થાય નહિં અને તેને જન્માંતરે કૃત્ત
 પણુ મળવાનું નથી. જે બ્રાહ્મણ પોતાના ગુરુ અથવા બ્રા-
 હ્મણુ જોડે અહંકારુ કરે છે તે સુકૃત્યથી બ્રહ્મ ધર્મ શુદ્ધની
 જોડે સંલોચ કરે તે એવા પુરુષની સંગતી કરનારો પણ
 ધર્મથી બ્રહ્મ થાય છે. જે પાતકી પુરુષની સંગત કરે છે
 તે પણ પાતકી થઈ નરકમાં જાય છે, જે કોઈનું માન-
 યાન કરતા નથી અને કોઈને ભોજન આપતા નથી
 તેમની કીર્તિ આયુષ્ય, સંતતિ અને સુખ આ બધું
 નાશ પામે છે. જે સાધુનું અપમાન કરે છે તે નરા-
 ધમ ધર્મ અર્થ અને કામ એથી બ્રહ્મ ધર્મ નરકરૂપ અ-
 ગ્નિચક્રી દગ્ધ થાય છે. સાધુનું અપમાન કરી જે નર આ-
 નંદ પામે છે અને કોઈ અપમાન કરે તે જોઈ તેનું નિવા-
 રણ કરતા નથી તેમનું કુલક્ષય થાય છે આચાર બ્રહ્મ પુ-
 રુષો દાન તથા યજ્ઞયાગાદિક ક્રિયા કરે તોપણ તેમને ઉત્ત-
 મ ગતિ પ્રાપ્ત થતી નથી. એ માટે દોષે નિદેશું એવું કાં-
 ઠ પણ અશુભ કરવું નહોં જેના થકી પોતે કરેલા ધ-
 ર્મ નાશ નહી પામે એવો આચાર નિરંતર કરતા જવું જે
 પુરુષ એવું નિરંતર કહે છે કે અમો પ્રબ્રાધિની એકાદ-
 શીનુ ઉપોષણ કરીશું તેમનું પુર્વ શતામધી જનમનું પા-
 તક નાશ પામશે પ્રબ્રાધિની એકાદશીની રાત્રે ઉભાગરો કરે

છે તે પોતાના પહેલા હબરો પુરૂષ પોતાના પાછળના શ-
 તાવધી જન્મના દુઃખથી ભક્ત થઈ ત્યાં રહે છે. બ્રહ્મ-
 ત્યાદિ શતાવધી પાતકો કરવાવાળો પ્રભોધિની એકાદશીની
 રાત્રે ભગરણ કરશે તો તે સકળ પાતકથી મુક્ત થશે પ્ર-
 ભોધિની એકાદશીની રાત્રે ઉભગરો કરવાયક્રી અશ્વમેધાદિ
 સાધનોથી જે પ્રાપ્ત નહીં થાય તે ગણ્ય પ્રાપ્ત થાય છે. જ-
 ધા તીર્થોમાં સ્નાન કરી ગૌદાન અર્પણ કરવાથી જે ફલ
 પ્રાપ્ત થાય છે તે ફલ પ્રભોધિથી રાત્રે ઉભગરો કરવાયક્રી
 મળે છે. કાર્તિક માસમાં પ્રભોધિની એકાદશી પ્રાપ્ત થઈ
 છતાં તેનું જેણે યથાવિધી વ્રત કર્યું તે પુણ્યવાન સમ-
 જવો અને તેણે પોતાના કુલનો ઉદ્ધાર કર્યો એમ બધું
 જેવો મનુષ્યને મૃત્યુ અવશ્ય છે તેવો રક્ષણ કરેલા દ્રવ્યનો
 નાશ અવશ્ય છે એવું બધું નવે એકાદશી પ્રાપ્ત થઈ
 છતાં જે કરવાનું તે અવશ્ય કરવું, જે પ્રભોધિનો ઉપ-
 વાસ કરે છે તેના ઘરમાં ત્રિવૈક્યમાંનાં સકલ તિર્થો વાસ
 કરે છે પ્રભોધિનીના દીવસે સર્વ કૃત્યનો પરિત્યાગ કરી ઉપ-
 વાસ અવશ્ય કરવો જે નર કાર્તિક માસમાં પ્રભોધિનીનો
 ઉપવાસ કરશે તે જ્ઞાની, યોગી તપસ્વી તથા શ્રોત્રિ બ-
 ણુવો અને તેને સકલ ભાગ તથા મોક્ષ પ્રાપ્ત થાય છે આ
 એકાદશી ભગવાનને અતિ પ્રિય તથા સકલ ધર્મનો સાર
 આપનારી છે. જન્મમાં યદા ધર્મનો ત્યાગ કરી એક વખત
 પણ પ્રભોધિની ઉપવાસ કરે તોપણ તે મોક્ષફલ ભોગવશે.
 બ્રહ્મદેવ કહે છે હે નારદ જેણે પ્રભોધિની એકાદશીનો ઉપ-

વાસ કર્યો તે નર ફરી જન્મ લેવા પેટમાં આવતો નથી. પ્રભોધિની એકાદશીની રાત્રે ઉબ્બગરો કરવાથી કાયિક વા-
 ચિક અને માનસિક આ ત્રણ પાતકનું ભગવાન નાશ કરે
 છે, પ્રભોધિની એકાદશી પ્રાત્ર થઈ છતાં ભગવાનના ઉપ-
 દેશથી જે સ્નાન દાન થશે ઉપવાસ કરી ભક્તિ પુર્વક
 ભગવાનનું પુજન કરે છે તે શતાવધી જનમનાં પાત-
 કોથી મુક્ત થાય છે બ્રહ્મદેવ કહે છે હે પુત્ર આ પ્રભો-
 ધિની સંસ્રક મોટું વૃત મહાપાતકનું નાશક છે એ માટે
 એ દિવસે અવશ્ય ઉપોષણ કરવું. આ વૃતથકી ભગવાનને
 જે સંતુષ્ટ કરશે તે સકળ દિશાએ પ્રસિદ્ધ એવા ભગવા-
 નના મંદીરમાં જશે હે નારદ, જે પુરૂષને તેજસ્વી થવાની
 ઇચ્છા હોય તેણે આ કાર્તિકી એકાદશી અવશ્ય કરવી,
 બાદ્ય, તંદ્રણ અને વૃદ્ધ અવસ્થામાં તથા શતાવધિ જન
 મનાં જે પાપ સંપાદન થયું હોય તે થોડું કે ઘણું અને
 સૂકું કે લીલું અથવા ગુપ્ત હોય તોપણ એ એકાદશીને
 દિવસે ભક્તિથકી ભગવાનનું પુજન કરવાથી બધું નાશ પામે
 છે. આ એકાદશી ધન ધાન્ય આપવાવાળી અને મહા
 પુણ્યકારક તથા સકળ પાપ હરણ કરનારી છે. એવા
 એકાદશીના ઉપોષણ કરી ભગવાનનું પુજન કરશે
 તેને દુર્લભ વસ્તુ કાંઈજ પણ નથી. ચંદ્ર સૂર્યના ગ્રહણનું
 ક્ષણ ટહું છે તેનાથી શહસ્રપટ અધિક ક્ષણ પ્રભોધની એ
 કાદશીને રાત્રે ઉબ્બગરો કરવાથી પ્રાપ્ત થાય એ પ્રભોધિની
 એકાદશીને દિવસે જે સ્નાન, દાન, જપ, હોમ વેદાભ્યાસ

અને ભગવત્પુજન કરવું તે કોટ ભાગે વતુ થાય છે. કાર્તિક માસે પ્રબોધિનીનું વ્રત નહીં કર્યું હોય તો જન્મ થકી સંપાદન કરેલું પુણ્ય નાશ પામે છે. બ્રહ્માદેવ કહે છે હે નારદ કાર્તિક માસે વિષ્ણુ વૃતને નિયમ નહીં કરતાં જો મહિનો નર વ્યર્થ ગાળશે તો તેના જન્મારણ્ય સકલપુણ્ય ફલ તેને મળવાનું નથી, માટે હે નારદ તું સકલ દેવમાં શ્રેષ્ઠ અને સકલ મનોરથ પુર્ણ કરવાવાલા ભગવાનના પુજન કરે. હે વત્સ નારદ વિષ્ણુ વૃત વિષે તત્પર રહી જે કાર્તિક માસમાં પરાન્ત વર્ષ કરશે તેને ચાંદ્રાયણ વૃત્તાય-રણનું ફલ પ્રાપ્ત થશે. કાર્તિક માસમાં ભગવત કથા ગાયન કરવાથી જેવા ભગવાન સંતુષ્ટ થાય છે તેવા મોટા મોટા યજ્ઞ અને ગબ્બદિ દાનો થકી સંતુષ્ટ થતા નથી. જે વિષ્ણુની કથા એકાગ્ર મનવડે ગાયન અથવા શ્રવણ કરે છે તે ગાયન અથવા શ્રવણ અર્ધા શ્લોકનું કે પા શ્લોકનું હોય તો પણ તેનાથી સો ગોદાનનું પુણ્ય થાય છે. હે નારદ સર્વ ધર્મનો પરિત્યાગ કરી કાર્તિકમાસમાં ભગવાન કેશવની સામે શાસ્ત્ર પઠણ અને શ્રવણ કરવું કાર્તિક માસે શ્રેય અથવા લોભ સંપાદન માટે કોઈ હરીકિર્તન કરશે તો પણ તે શત કુલનો ઉદ્ધાર કરશે જે પુરૂષ શાસ્ત્ર વિનોદ થકી બધો કાર્તિક માસ ગળાવશે તે સકલ પાતકનો ક્ષય કરી શદુત્તમ યજ્ઞનું ફળ પામશે કાર્તિક માસે જે નિત્ય હરિકિર્તન શ્રવણ કરશે. તેને શદુત્તમ ગોદાનનું પુણ્ય મળશે પ્રબોધિની એકાદશીને દિવસે

જે ભગવત કથાનું ગાયન કરશે તેને સમદ્રીપ સમેત પૃથ્વી દાનનું પુણ્ય મળશે. જે નર દિવ્ય એવી વિષ્ણુ કથા શ્રવણ કરી પોતાની શક્તિવડે પુરાણિકનું પુજન કરશે તેને અવિદોક પ્રાપ્ત થાય છે. એવું બ્રહ્મદેવનું ભાષણ સાંભળી નારદ ફરી પ્રશ્ન કરે છે હે દેવ શ્રેષ્ઠ, મને કાર્તિકી એકાદશીના વૃત્તનું વિધાન કહો, કે જેનું આચરણ કરવાથી તમે કહેલું ફળ પ્રાપ્ત થશે એવું નારદનું વચન સાંભળી બ્રહ્મદેવ કહેછે, હે નારદ, એકાદશીના દીવસે પાછલીપાંચ ઘડી રાતે ઉઠી દંતધાવન પુર્વક સ્નાન કરવું. ને નદી તલાવ, વાવ, કુવા એટલામાં અનુકુલ નહિ હોય તો ઘેર કરવું. અને ભગવાનનું પુજન કરવું તથા ભગવત્કથા શ્રવણ કરવી, અને નિયમના માટે એવો મંત્ર ભગવાન પિતૃર્થ કહી, તેનું ભક્તિ વડે સ્તવન કરવું અને ઉપવાસ સમર્પણ કરવો તથા રાત્રે ભગવાનની પાસે ઉત્તરો કરવો તથા ગીન ગાવું, નૃત્ય કરવું અને વાજ વગાડવાં એકાદશીને દીવસે જે ભગવાનની સામે જે ભગવત્કથાનું ગાયન કરેછે તે ત્રિલોક્યમાં શ્રેષ્ઠ જાણવો, બ્રહ્મદેવ કહેછે હે નારદ કાર્તિક માસે પ્રભોધિનીને દિવસે કુલ ફળો "કપુર અને કેસર વિગેરે ઉપચારો થકી ભગવાનનું પુજન કરવું" એ એકાદશીને દીવસે સ્નાન દાન અને પુજન કરવાથકી અસંખ્ય પુણ્ય પ્રાપ્ત થાય છે માટે એકાદશી પ્રાપ્ત થઈ છતાં વિત સાધ્ય કરવું નહીં પ્રભોધિની એકાદશીની રાતે ઉજા બરો કરતી વખત અનેક વિધ ફળો લઈ સંજોલક થકી

અર્ધ સમર્પણ કરવા એવા અર્ધ આપવાથી સર્વ તીર્થો અને સર્વ દાનોનું જે ફળ છે તેથી કોટી ગણુ પુણ્ય પ્રાપ્ત થાયછે. કાર્તિકમાસે ભગવાનનું પુજન જે અસ્તના કુલથી કરે છે તેની સામે સકલદેવ શ્રેષ્ઠ હન્દ હાથ જોડેછે. અગસ્તિ પુષ્પથકી ભગવાને ભુષિત કર્યાથી તે પ્રસન્ન થઈ જે કાર્ય કરે છે તેવું તપથી સંતુષ્ટ થવા હોય તોપણ કરતા નથી હે નારદ કારતક માસમાં ભક્તિવડે બીલીથી ભગવાનનું પુજન કરે છે તેને મુક્તિ પ્રાપ્ત થાય છે. કાર્તક માસમાં તુલસીદલ અને પુષ્પથી ભગવાનનું પુજન કરેછે તેના હજારો જન્મનું પાપ બળી જાય છે. તુલસીનું અવયોકન તેનું ધ્યાન, તેને સ્પર્શ, તેનું ભજન તેને નમસ્કાર. તેનું પોષણ અને પુજન એટલું કરવાથી તે શુભ ફળ આપે છે. એવા પ્રકારે નવનિધ (નેક પ્રકારની) નિત્ય ભક્તિ કરેછે તે હજાર કોટીયુગ સુધી વૈકુંઠમાં વાસ કરશે. તુલસીનું પોષણ કરી પાણી નાખવાથી જેટલું મુળ વધારશે તેટલા સહસ્ર યુગ સુધી તે તે પોતાનું પુણ્ય ફેલાવેછે. દુલસીનું રોપણ કરવાથી તેની ઢગલીઓ ઢગલીની ઢગલીઓ, બી અને કુલાં વિગેરે જ્યાં સુધી હોંય ઉપર વૃદ્ધિગત થશે. તેટલા સહસ્ર કલ્પ સુધી રોપણ કરનારા ના કુલ. માન પુરૂષ થએલા અને થનારા તે સર્વને વાસ વૈકુંઠમાં થશે. જે માનવ કદંબના પુષ્પ થકી ભગવાનનું પુજન કરે છે તેને ભગવાનના અનુગ્રહથી યર લોક જોવું પડતું નથી. હે નારદ ભગવાન કદં.

બનું પુષ્પ જોતાંજ સંતોષ પામે છે પછી તેના થકી પુ-
 જન કરવાથી તો અત્યંત સંતોષ પામશે જે નર પાટલા
 નામે વૃક્ષના ફુલથી ભક્તિ ફલ પામે છે. જે નર નફલ
 અને અશોક પુષ્પથી ભગવાનનું પુજન કરે છે. ચંદ્ર
 સુર્ય છતાં લગી શોક પામતો નથી. જે નર ભગવાનનું
 પુજન કંઠેરના રાતા અને ધોળા ફુલથી કરે છે. તેને
 ભગવાન ચાર યુગ સુધી પ્રસન્ન થાય છે. આંખાની મંજરી
 જે ભગવાનના માથે ચઢાવે છે તો મોટા ભાગ્યશીલ થઈ
 ચાર કોટીધાવિધિ ગૌઠાનું ફલ તેમને પ્રાપ્ત થાય છે,
 હરી સમર્પણ કરી ભગવાનનું યોગ્ય કાલે જે પુજન કરે
 છે તેને સતગુણ પુણ્ય થાય છે. સર્વ મુખ આપવાવાલા
 ભગવાનનું જે સમઢીના પત્રથી પુજન કરે છે તે ઘોર યમ
 માર્ગને જોતા નથી વર્ષાકાલમાં જે ભગવાનનું પુજન ચં-
 પાના ફુલથી કરે છે તેમને ફરી સંસાર પ્રાપ્ત થતો નથી.
 હે નારદ જે કુંભી વૃક્ષનાં ફુલ ભગવાનને સમર્પણ કરે
 છે. તેને સુવર્ણ સમર્પણનું ફલ થાય છે. જે સુવર્ણ કેત-
 કીનું પુષ્પ ભગવાનને સમર્પણ કરે છે તેના કાટયાવધી
 જન્મના પાતકનો નાશ ભગવાન કરે છે, કંકુ જેવો રાતો
 રંગ અને સુગંધથી ભરેલી એવી સતપત્રી ભગવાનને સ-
 મર્પણ કરે છે કે તે ભગવાનના શ્વેત દ્વીપમાં વાસ કરે છે
 ભક્તિ સુક્તિ આપવાવાળા ભગવાનના પ્રબોધિની એકા-
 દશીને દિવસે રાત્રે એવું પુજન કદી દ્વાદશીને દિવસે પ્ર-
 ભાતે જલયુક્ત નદીએ જવું. અને સ્નાન જપ વિગેરે નિત્ય

કર્મ કરવું પછી ઘેર આવી યથાવિધિ ભગવાનનું પુજન કરવું તે પછી વ્રતની પુર્ણતા થવા સારૂ શક્તિ પ્રમાણે આદ્યજ્ઞ જમાડવા એવી ભક્તિ થકી તેમને પગે લાગી ક્ષમા માગવી. પછી લોજન અચ્ચાદન (વસ્ત્ર) વિગેરે ઉપચાર સમર્પણ કરી ગુરૂની પુજા કરવીને ભગવાનને સંતોષ થવા એમને દક્ષીણા આપવી. આદ્યજ્ઞને ભુયસી દક્ષિણા આપીને ચાર મહિના સુધી જે નિયમ કર્યો હોય તેનો આદ્યજ્ઞની સામે ત્યાગ કરવો. આદ્યજ્ઞને વૃતનો ત્યાગ કરવો કહી તેમને દક્ષીણા આપવી. જેણે નક્ત લોજનનો નિયમ કર્યો હોય તેને આદ્યજ્ઞ જમાડવા જેણે અચાચિત વૃત કર્યું હોય તેણે સુવર્ણ સમેત જેલનું દાન કરવું જેણે માષ (અડદ) વિગેરેનો ચાતુરમાસ્યમાં ત્યાગ કર્યો હોય તેને દક્ષિણા સમેત ગોદાન કરવું, જેણે ચાર મહિના સુધી આંખજાના ગાડ તળે સ્નાન કરવાનું વ્રત કર્યું હોય તેણે દહી તથા મધનું દાન કરવું ફળનો નિયમ કર્યો હોય તો ફળ દાન કરવું, ચાર મહિના સુધી તેલ નહિ ખાવાનું કર્યું હોય તેને ઘીનું દાન કરવું ચાર અને ઘીનું વૃત હોયતો દુધનું દાન કરવું, ચાર મહિના સુધી સોય ઉપર સુવાનું વૃત કર્યું હોય તો રૂથી ભરેલી ગાદી અને હસીકા વિગેરે સયાદાન કરવું કાંઈપણ પાન ઉપર લોજન કર્યું હોય તેણે ઘી ભરતે વાસણ દાન કરવું ચાર મહિના સુધી મૈત્ર વૃત કર્યું હોય તેણે ઘંટા તેલ અને સોણ અમણું દાન કરવું અને કંપત્યને તેલ સિવાય તથા

જેમાં ધી ઘણું સમાજે એવા પ્રદાર્થનું લોજન આપવું.
 પ્રાર મહિના સુધી વાળ રાખ્યા હોય તેજુ આરસો આ
 રવો. જોડો વર્જ કર્યો હોય તેજુ જોડો આપવો. ચાર
 મહિના સુધી મીઠું નહિ ખાવાનું ત્રત કર્યું હોય તેજુ ખાંઠ
 આપવી પ્રદાણના ઘેર અથવા દેવના મંદરમાં જેજુ દિવે
 આપવાનું ત્રત કર્યું હોય તેજુ પોતાની ત્રત માનતા માટે ધીચી
 મરેલો દીપ ત્રાંભુ તથા સોનું એમનું દાન કરવું જેજુ
 મેઠાંતરા અપવાસનું ત્રત કર્યું હોય તેજુ સુવર્ણ વસ્ત્ર તથા
 મીઠા ઉપપાત્રો સમેત આઠ કુંમદાન કરવાં, ત્રત કરીને
 જે જે પદાર્થોનાં દાન કરવા કડકું છે તે તે જાનો જો નહિ
 થાય તો પ્રદાણનું વિસર્જન કરી પોતે લોજન કરવું.
 પ્રાતુર્ભાસમાં જે જે પદાર્થોનો ત્યાગ કર્યો હોય તે તે પદાર્થો
 પ્રદાણને અર્પણ કરવા એવા પ્રકારે કહેલાં ત્રતો જે કરશે
 ભિન્ન અનંત ફલ પ્રાપ્ત થશે અને તે તે ત્રતાચરણ થતી
 ભે વંકુટ પ્રાપ્ત થશે, જે નર ત્રત કરી નિરવિધનપણે તેની
 ભાસિ કરશે તે કૃત કૃત થઈ ફરી મનુષ્ય જન્મમાં પ્રાપ્ત
 થવાની નથી. ભગવાન કહે છે હે ધર્મરાજ એવી રીતે
 પ્રિયમ કરનારા કૃત કૃત થાય છે અને તેનું ત્રત પણ
 પુર્ણ થાય છે કાંઈ પણ ત્રત કર્યું છતાં તે જો અંગ
 પ્રાય તો આગત્રે જન્મે આંધળો અથવા કોડીઓ થાય.
 હ રાજા યુધીષ્ઠિર જે જે તેં મને પુછ્યું તે તે મેં તને
 આપ્યું. આ ત્રાતનું પઠણ અગર શ્રવણ કરવાવાલાને પણ

ઐહાનનું પુણ્ય પ્રાપ્ત થશે. ઇતિ શ્રી સ્કંદપુરાણે કારતીક શુકલપક્ષેકાદશી પ્રબોધિની સમાસમ્.

કારતક વહની ઉત્પતિ નામની એકાદશી.

હ્રુત શૌનકાદી ઋષિએને કથન કરેછે હે શૌનકાદી ઋષિ પાછળ શ્રીકૃષ્ણજીએ જે વ્રા કહ્યુંછે તે જે માણસ ભાવધર્મ મોટા યતનથી કરશે તે સર્વ વિષયોના ઉપશોભ લક્ષ વિણ્ણ લોકમાં જશે અર્જુન ભગવાનને પ્રશ્ન કરે છે હે ભગવાન ઉપવાસે (અપવાસ) તથા નક્ત અચાનીક (ભાગવાના મળેલું) આ વૃત્તો કરવાથી શુ ફળ પ્રાપ્ત થાય છે ? તથા એનું વિધાન કરવાની રીત શું ? એ મને કહો. એવું અર્જુનનું ભાષણ સાંભળી ભગવાન કહે છે હે પાર્થ, હેમંત રૂતુમાના ભાગશર માસમાં એકાદશીએ ઉપવાસ કરી દસમને દીવસે પણ એ પ્રસિદ્ધ છે તે કરવું તે એવું કે દસમીએ દંતધાવન પુર્વક નક્ત વૃત્ત કરવું. નક્ત શબ્દનો અર્થ દીવસના આઠમા ભાગમા સુર્યના લે- જથી મંદ થયો હોય તે કાલને નક્ત એવું કહેવું તરે ભોજન કરવું એ નક્ત શબ્દનો અર્થ નથી. એવી દસ- મીએ નક્ત બીજે દીવસે પ્રભાત કાલમાં ઉઠી સંકલ્પ પુ- ર્વક નિયમનું આચરણ કરવું મધ્યાહ્ન કાલે સ્નાન કરી શુચિભુત (કોઈને અડકવું) રહી મનની એકાગ્રતા કરવી સ્નાનનો પ્રકાર કહે છે. નરિ, તળાવ, અને વાય એમાં

સ્નાન તેમાં નદીનું ઉત્તમ, તલાવનું મધ્યમ અને વાથનું
કનિષ્ઠ જાણવું. આ ત્રણે ના હોય ત્યાં કુવાના પાણીથી
નહાવું હે અશ્વકાતે, હે રથકાતે, હે વસુધરે, હે મૃતિકે
મં મેં જે પાછળ પાપ મેળવ્યું તેનું તું હરણ કર, તું
મારું પાપ દૂર કરીશ તો હું સારા પદે જઈશ, આ
મંત્ર વડે વૃત્ત કરનારાએ મૃતિકા માટી સ્નાન કરવું. પ-
તિત, ચોર નાસ્તિક (અધર્મી) જીવું જોલનારા અને વેદ
તથા તથા બ્રાહ્મણની નિંદા કરવાવાળા એમના જોડે જો-
લવું નહીં એમનાથી પણ બીજા દુરાચારી (ખરાબ ચા-
લથી ચાલનારા) તથા અગમ્ય સ્ત્રી જોડે ગમન કરનારા
બીજાના અને દેવના દ્રવ્યનો આહાર (હરણ કરવું) કર-
નારા એ સર્વનાથી જોલવું નહીં ને એમનું મુખ જોવું
નહીં જોવામાં આવે તો સુરજને જોવું. ને પછી યથાસંગ
ભગવાનનું પુજન કરવું આવયુક્ત મનથી દીપદાન કરવું
ને તે દીપસે ઉંઘ અને મથુન એમનો ત્યાગ કરવો. ગીતા
તથા શાસ્ત્ર સંભાષણ કરી દહાડો અને રાત ગુમાવવી તથા
ભક્તિ યુક્ત અંતઃકરણથી રાત્રે જાગવું પછી બ્રહ્મણને દક્ષી-
ણા આપી પગે લાગાને ક્રમા ભાગવી, ધર્મશીલ પુરુષોએ
શુકલ તથા કૃષ્ણ એકાદશી સરખી માનવી જાંનેમા કાંઈ
પણ ભેદ રાખવો નહિ એવી રીતે વ્રત કરવાથી જે ફલ
મળે છે તે સાંભળ. શંખાદ્યાર તીર્થમાં સ્નાન કરી
ભગવાન ગદાધરનું દર્શન કરવાથી જે ફળ મળતું
હોય તેનાથી એકાદશી ઉપવાસ ફળના સોળમા

ભાગે પણ ભરાબરી કરી ચકાતી નથી બીવીપાતને દીવસે
 દાન કરવાથી બીબા દીવસના દાન કરતા હસગણું ફળ ક-
 હેણુ છે, ઉત્રાણુને દીવસે દાન કરવાથી ચાર હસગણું ફલ
 પ્રાપ્ત થાય છે તથા કુરૂક્ષેત્રમાં ચંદ્ર સુરજના અઠણ પર્વ
 થકી જે પુણ્ય પ્રાપ્ત થાયછે. તે બધું ફલ એકાદશીને દિવસે
 ઉપવાસ કરવાથી મળે છે. અશ્વમેધ યજ્ઞ કરવાથી જે ફળ
 થાય છે તેનાથી શતગુણિત ફલ એકાદશીએ ઉપવાસ કરવાથી
 પ્રાપ્ત થાયછે પોતાના ઘેર નિત્ય લાખ તપસ્વીને સાઠ હ-
 જાર વરસ સોજન આપ્યાથી જે ફલ પ્રાપ્ત થાયછે તેજ
 ફલ એકાદશીએ ઉપવાસ કર્યાથી પ્રાપ્ત થાય છે. વેદાન્ત
 (શાસ્ત્ર) પણ કરનારા બ્રાહ્મણોને હજાર માથે આપવાથી
 જે ફલ થાયછે તે ફલ એકાદશીએ ઉપવાસ કરવાથી થાય
 છે. જેના ઘેર નિત્ય દસ બ્રાહ્મણો જમે છે ને તેથી તેને
 જે પુણ્ય થાયછે તેનાથી દસગણું પુન્ય એકાદશીએ ઉપ-
 વાસ કરવાથી પ્રાપ્ત થાયછે. દસ બ્રાહ્મણુ જમાડયા કરતાં
 દસગણું પુન્ય બ્રાહ્મચારી જમાડવાતુંછે, એથી હજાર ગુણિત
 પુણ્ય કન્યાદાન કરવાથી પ્રાપ્ત થાય છે. એથી દસ ગણું
 પુણ્ય વિધીદાન કરવાથી પ્રાપ્ત થાય છે તેથી દસગણું
 પુણ્ય ભુબુક્ષિત (ભુખ્યા) ને અન્નદાન કરવાથી પ્રાપ્ત થાયછે.
 હે અર્જુન! અન્નદાન જેવું દાન થયું નથી ને થનારું પણ
 નથી. અન્નદાનથી સ્વર્ગમાં રહેલ પિતૃ તૃપ્ત થાય છે
 એકાદશી વૃત્તના પુણ્ય ગણતરી નથી ને આવૃત્તનો પ્રભાવ
 (સક્રિયા) દેવને પણ દુર્લભ છે એક ભુક્ત (એકવખતખાવું)

અથવા નકત કરવાથી એકાદસી વૃતનું અરધુ ફલ આરે છે એવું બકત નકત અથવા ઉપવાસ એમાંથી કંઈ પણ એકાદસીને દિવસે કરવું. તીર્થો દાનો નિયમો અને ગમ તથા વ્રજ ત્યાંહાં સુધી ગજના કરે છે. કે જ્યાં સુધી એકાદસી આપત્રી નહી. માટે જેમને સંસારનું મર લાગતું હોય તે બધાએ એકાદસીને દિવસે ઉપવાસ કરવો. નખ વગેરે પાણી પીવું નહી. માછલું તથા ભુંડ એ મન માનવું નહી ને એકાદસીએ જમવું નહી. ભગવાન કહે છે કે કે અર્જુન તને આ બધા વૃતોમાં સારું વૃત કીધું હજારે વ્રજ કરવાથી પણ એકાદસી તિથી કીધી તે શા કાલથી પુણ્ય તિથી કહેવાય. એ મને કહો, શ્રી કૃષ્ણજી કહે છે અર્જુન, પુર્વકાલે કૃતયુગમાં મોટો ત્રિચિત્રકુર અને સર્વે દેવને ભયંકર એવો મર નામનો દમ્ભ હતો. હે અર્જુન તે દુષ્ટ દમ્ભત્યે ઇંદ્રને જીત્યો ત્યારે ઇંદ્રે બર્ષ વાતા શીવજીને કીધી કે હે ભગવાન અમો બધા દેવ પોતાના સ્થાનથી બ્રહ્મ થઈ પૃથ્વી ઉપર ફરીએછીએ હવે અમારી શી વલે ? અમારે શો ઉપાય કરવો. શિવજી બોલ્યા હે દેવરાજ, સકલ દેવના મોટા ગરુડધ્વજ ભગવાન બધ દેવને શરણ જવા યોગ્ય અને સકલ જગતના પાવન કરવ વાળા તથા બધાને પરાયણ તે છે. ત્યાં આપણે બધા જ ઇંદ્ર, તે આપણું કાર્ય કરશે એવું શીવજીનું વચન સાંભળીને ઇંદ્રને મોટો આનંદ થયો અને બધા દેવ, મરુદ્ગણ તથા શીવજી સમેત જ્યાં ભગવાન સુતા હતા ત્યાં આગ્રા

તથા જલના વચલા ભાગમાં ભગવાન ઉંચમાં છે, એવું જો-
ઈ શીવજી હાથ જોડી તેમની સ્તુતિ કરવા લાગ્યા. હે સ-
કલ દેવાધિદેવ, હે દર્શત્યદુરે, હે કમલપત્રાક્ષ હે બહુબુદ્ધન
અમારું રક્ષણ કરો. આ બધા દેવ દર્શત્ય થકા લીટી પામી
મારી સાથે તમારે શરણ આગ્યા છે. તમે બધાને ઉત્પન્ન
કરનારા ને બધાને સાધન પણ તમેજ છો. જગતના મા-
બાપ તથા ઉત્પતિ સ્થિતિ અને સંકાર કરનારા તમેજ છો.
દેવને સદાય કરનારા ને શાંતિ કરનારા તમે છો પૃથ્વી અને
આમાશ તમારાં રૂપો છે. બધા જગત ઉપર ઉપકાર કરનારા
તમે હો. શિવ અને ત્રિલોક્યના પારપાલક બ્રહ્મદેવ તથા
ચંદ્ર સુર્ય અગ્નિહોમનું દ્રવ્ય (સામાન) શોભ મંત્ર તંત્ર
રૂતિવજ, જપ, યજ્ઞમાન, યજ્ઞ અને વધુ ફલ ભોગવનારા ઇ-
શ્વર તમેજ છો, ચરાચર ત્રિલોક્યમા તમારા વિના કંઈ એક
પદાર્થ નથી. હે દેવાધીદેવ, હે શરણાત વત્સલ; હે મહા
યોગી તમે અમારું રક્ષણ કરો. રાક્ષસોએ દેવને જીતી સ્વ-
ર્ગથી પદચ્યુત કર્યા, જગન્નાથ સ્થાનભટ થઈ બધા દેવ
પૃથ્વી ઉપર ફરે છે એવું શિવજીનું વચન સાંભળી વિષ્ણુ
ઘોડ્યા, જે દર્શત દેવને જીત્યો એવો તે કોણ! તે ક્યાં રહ
છે! તેનું નામ શું! તેનું બળ કેટલું છે! ને તેને આશ્રય કોને
છે? હા! ઇંદ્ર, ભય છોડીને મને કહે, એવું ભગવાનનું વચન
સાંભળી ઇંદ્ર, ઘોડ્યા હે ભગવાન. સકળ દેવાધિદેવ હે બ-
્રહ્મને અનુચ્છ કરવાવાલા, બ્રહ્મદેવના સૃષ્ટિમાં ઉત્પન્ન બ-
્રહ્મો, મોટો ઉચ્ચ બધા દેવનું મર્દન કરનારો નાડીજ ના-

મનો એક દર્શત પાછળ હોતો તેનો પુત્ર ઘણો પ્રસિદ્ધ મરૂ નામનો મોટો દૈત્ય છે. તેની ચંદ્રાવતી નામની વિખ્યાત નગરી છે, તે નગરીમાં રહી બધા દેવને જીતી તેણે પોતાના તાબે કરી લીધા ઈંદ્ર, અગ્નિ, યમ, ઇશ, સોમ, નૈરૃતિ અને વરુણ એમના સ્થાન ઉપર પોતે જઈ બેઠો પોતેજ સુરજ ચર્ચ સુર્યને પ્રકાશ કરે છે, પર્જન્ય પણ પોતેજ થયો છે, એવી રીતે બધા દેવથી પોતેજ ભરેલો છે, માટે હે ભગવાન તમે તે દર્શત્યનો સંહાર કરી દેવને જય આપો. એવું તેનું ચન સાંભળી ભગવાનને ક્રોધ આવ્યો ને ઈંદ્રને કીધું કે એવા મોટા બળવાન દર્શત્યને હું મારીશ. હવે બધાએ મારી બેઠે તેના ચંદ્રાવતી નામની નગરીમાં ચાલવું એવું સાંભળી બધા દેવ વિશ્વની બેઠે ત્યાં ગયા. પછી દેવે તે દર્શતને બોલ્યો, તે એવો કે જેના હાથમાં બધી ભાતનાં શસ્ત્રો છે ને મોટ મોટી ગર્જના કરનારા તથા જેમની સંખ્યા ગણાતી નથી. એવા દર્શત્ય તેની સાથે છે પછી દેવ દર્શત્યનું યુદ્ધ થયું તેમાં દર્શત્યે દેવને માર્યા ત્યારે યુદ્ધની જગાછોડી દશ દીશામાં દેવ નાશી ગયા. ને ભગવાન ત્યાજ યુદ્ધ ભુમીમાં ઉભા રહેલા બધા દર્શત્યોએ બેઠ મોટા ક્રોધ થકો હાથમાં અનેક પ્રકારનાં શસ્ત્રો લેઈ ભગવાનની પાસે દોડતા આવ્યા. તે બેઠ ભવાને પોતાના ધનુષ્યને સર્પ જેવાં પણ ઉગ્ર બાણ લગાડી તેમને માર્યા તેથી તે હબરો દર્શત્ય મરણ પામ્યા. પંડે એકલો મરૂ દર્શત્ય રહ્યો તે રણમાં ઉભો રહી ભગવાનની બેરે

વારે વારે યુદ્ધ કરવા લાગ્યો. ભગવાન તેના શરીર ઉપર
 જે જે શસ્ત્ર નાંખે તે તેના ઉપર કુલ જેવું થઈ પડે. દષ્ટ-
 ત્યના તેજ થકી તે નિસ્તેજ થઈ ખુટી જાય. શસ્ત્રાસ્ત્ર થકી
 તાડન કરવાથી પણ દર્શત્ય જ્યારે જીત્યા જાય નહીં ત્યારે
 ભગવાને પોતાના અર્જુન (ભુગળ) જેવા હસ્તથી બાહુ યુદ્ધ
 કર્યું. બનેલું બાહુ યુદ્ધ દેવનાં શકુલ વર્ષ થતાં સુધી થઈ
 તેથી ભગવાન થાકીને બદરિકાગ્રમમાં ગયા ત્યાં ઘણીજ શો-
 બાયમાન એવી હેમવતી નામની ગુહા હતી તેમાં ઉંઘવા
 માટે ભગવાને પ્રવેશ કર્યો. તે ગુહા બાર યોજન (અઠતા-
 લીસ ગૌ) લાંબી ને તેને એકજ મારગ હતો એવો ગુહામાં
 તે સુઈ ગયો. ભગવાન કહે છે હે અર્જુન, તે મોટા યુદ્ધથી
 હું થાકી ગયો પછી તે પીઠે લાગેલો દર્શત્ય તે ગુહામાં
 આવ્યો અને મને સુતો જોઈ તેને મનમાં વીચાર કર્યો કે
 એ ભગવાન છે, તેણેજ મારા મધા દહીત મારી નાંખ્યા હવે
 હું એને મારીશ. એવી રીતે તે દુરબુદ્ધિ વિચાર કરે છે એ-
 ટલામાં હે અર્જુન મારા શરીરથી મોટી તેજસ્વી એક કન્યા
 ઉત્પન્ન થઈ, તેના હાથમાં ઘણાં આયુધો છે એણે દર્શ-
 ત્યનો અધિપતિ જે મેરૂ તેને જોઈ અને તેની જોડે યુદ્ધ
 માગ્યું ત્યારે તે કન્યા મરૂ દર્શત્યની સાથે નિરંતર યુદ્ધ
 કરવા લાગી એ જોઈ તે દર્શત્ય વર્ણુજ આશ્ચર્ય પામ્યો
 અને બોલ્યો કે આ દેવી કેણે નિર્માણ કરી કેટલી ભયં-
 કર અને ઉગ્ર છે! આ મારા શરીર ઉપર વજ્ર જેવી પડે

છે એવું બાત્રી તેની જોડે યુદ્ધ કરવા લાગ્યો. પછી તે દેવીએ
 મોટી અપલતાથી તે બલવાન દર્ભત્યના શાસ્ત્રનો નાશ
 કરી એક ક્ષણ માત્રમાં તેને વીરક્ત કર્યો, પાછો તે યુદ્ધ
 કરવા માટે મોટા બળથી દોડ્યો. એવું જોઈ દેવીએ તેની છાતી
 ઉપર હાથ મારી તેને હેઠળ પાડ્યો. પછી તે મરૂ દર્ભત્ય
 ફરીથી ઉઠીને તે કન્યાને મારતી એમ હેતુથી આમ તેમ
 દોડતાં છતાં ફરી દેવીએ ક્રોધ થકી મરૂને માર્યો એક ક્ષણમાં
 તેનું મસ્થક પૃથ્વી ઉપર પાડેલું તે ત્યાંજ ઉકાસમાન હતું.
 એવી રીતે તેના શીરચ્છેદ થઈ તે યમલોકમાં ગયો. બીજા
 બાકી રહેલા દર્ભત્ય બચ પામી પાતાળમાં નાશી ગયા બ-
 ગવાને ઉઘમાંથી જાગૃત થઈને પોતાની આગળ મરણ
 પામેલો દર્ભત્ય જોયા ને એક કન્યા પણ હાથ જોડીને
 નમ્રતાથી ઉભી રહેલી જોઈ વિસ્મય પામી ભગવાન સારી
 આંખો ઉઘાડીને જોલ્યા કે પ્રસિદ્ધ અને દુષ્ટ એવો એ
 દર્ભત્ય કોણે માર્યો. એણે દેવ, ગંધર્વ ઈદ્ર, મરૂદ્ગણ તથા
 બધા લોકપાલ સહીત નાગનો પરાભવ કીધો અને મારો
 પણ પરાભવ કર્યો હતો તેથી હું તેના બચ થકી નાશીને
 આ ગુફામાં સુઈ રહ્યો હતો. મારી દયા લાવીને કોણે આ
 દર્ભત્યનો વધ કર્યો! ભગવાનનાં વચન સાંભળી તે કન્યા
 જોલી કે—હે ભગવાન! આપના અંશથી ઉત્પન્ન થએલી
 હું તેણે આ દર્ભત્યને માર્યો. કેમકે હે પ્રભુ! આપ નિંદ્રા-
 વશ હતા, અને એ દર્ભત્ય આપને મારવા પ્રવૃત્ત થયેલો
 હતો, આ પ્રમાણે ત્રણે લોકને દુઃખ આપનારો તે દર્ભત્ય

તેના વ્યાપારને જાણી મેં એને માયે અને સર્વદેવોના
 બચને દુર કર્યો. આવાં તે કન્યાનાં વચન શ્રાવણ કરી
 ભગવાન બોલ્યા કે—હે દેવી ! તેં આ દર્શત્યને માયે
 તેથી હું સંતોષ પામ્યો. અને દેવ પણ આનંદયુક્ત થઈ
 સંતુષ્ટ થયા તેં આજે ત્રણે લોકમાં આનંદ ઉત્પન્ન કર્યો.
 એ માટે હે સુવ્રતે ! હે દોષરહિત ! હું તને પ્રસન્ન થયો.
 છું મારી પાસેથી વર માગી લે દેવને પણ દુર્લભ એવો
 વર હું તને આપીશ. આવાં શ્રી ભગવાનનાં વચન સાંભળી
 તે કન્યા બોલી. હે ભગવાન ! આપ જો મારા ઉપર પ્રસન્ન
 થયા છો, અને વરદાન આપો કે—ઉપવાસ કરનારા મા-
 ણુષ્ઠને હું મહા પાતકમાંથી મુક્ત કરું. ઉપવાસ કરનારા
 માણસને જે પુણ્ય થાય તેનું અર્ધ પુણ્ય નક્કર કરવા
 વાળાને મળે અને એક વખત ખાનારને તેનાથી અર્ધ
 ફળની પ્રાપ્તિ થાય. અને જે જીતેન્દ્રીય થઈ ભાવ થકી માંડ
 વ્રત કરે, તે વૈષ્ણવ સ્થાનને પ્રાપ્ત થઈ કરોડો કલ્પ પ્રયત્ન
 અનેક પ્રકારના વિષયોનો ઉપસોગ કરે. હે ભગવાન ! આપની
 કૃપા થકી આ પ્રમાણે વર માગ્યો. જો એ મારે દિવસે
 જે કોઈ ઉપવાસ, નક્કર અથવા એક સમય ખાશે તેના
 ધર્મની તથા દ્રવ્યની વૃદ્ધિ થઈ અતકાળે તેને મોક્ષ મળે
 આ પ્રમાણે તેના વચનને શ્રાવણ કરી શ્રી ભગવાન બોલ્યા
 કે હે કલ્યાણી ! જેવું તેં મારી પાસે માગી લીધું તે પ્રમાણે
 સર્વ તને પ્રાપ્ત થશે. અને ત્રણે લોકમાં જે મારા ભક્ત

છે, તે સર્વ તારા ભક્ત થશે. અને ત્રેલોક્યમાં વિખ્યાત થઈ અંતે મારી પાસે આવશે. તું એકાદશીએ ઉત્પન્ન થઈ મારી શક્તિ કરવાવાળી છે. એ માટે તારું નામ એ. કાદશીજ થશે સર્વ પાપોને ભસ્મ કરી તને અવિનાશ-એવાં પદની પ્રાપ્તિ થશે. ત્રીજા આઠમ, નોમ ચઉદશ અને અગીયારસ આટલી તિથીયો મને વિશેષ પ્રિય છે એકાદશીનું વ્રત કરવાથી બધાં વ્રતો દાનો અને તીર્થોથી વિશેષ ફળ પ્રાપ્ત થાય છે. એ હું તને સત્ય કહું છું, આ પ્રમાણે વર આપી ભગવાન ત્યાંજ અંતર્યામી થયા અને તે સમય તે એકાદશી આનંદ થકી પુષ્ટ થઈ. ભગવાન કહે છે—કે હે અરજુન ! આવા પ્રકારની એકાદશીનું વ્રત જે કોઈ મારો ભક્ત કરશે. તેના શત્રુઓને નાશ કરીને તેને ઉત્તમ ગતિ આપીશ તથા અન્ય પણ કોઈ એકાદશીનું વ્રત કરશે. તેમનાં વિદ્વાનો નાશ કરીને તેને સર્વ પ્રકારની રિદ્ધિઓ આપીશ. હે અરજુન ! આ પ્રકારે મેં તને એકાદશીની ઉત્પત્તિ કહી. આ એકાદશી નિત્ય છતાં સર્વ પાપોનો ક્ષય કરવ વાળી છે, છતાં પણ પુણ્યકારક પણ આ એકજ છે. અને સર્વ લોકમાં એને સર્વ સિધ કરવાવાળી એમ કહે છે. હે પાર્થ ! શુકલ એકાદશી કે કૃષ્ણ એકાદશી હોય પણ ઉમયમાં એક સમજશો નહિ. બન્ને એકાદશીએ વ્રતો કરવાં. એકાદશી સમાન પુણ્યવાન દ્વાદશી નથી. ઉમય પક્ષની તીથી એકજ છે, માત્ર વ્રત કરનારાઓએ બન્નેમાં એક જોવોજ નહિ એકાદશીને દિવસે જે લોકો ઉપવાસ

કરશે, તે ભગવાન અરૂંદઞ્જ જે રચે છે. ત્યાં ઉત્તમ સ્થાનમાં રહેશે, જે જન વિષ્ણુ ભક્તિ કરવાવાળા છે તેને ધન્ય બાલુવા. એકાદશીના મહોત્સવનો જે પાઠ કરશે, તેને અશ્વમેધ યજ્ઞના ફળની પ્રાપ્તિ થશે, એ નિઃસંદેહ છે એકાદશીને દિવસે કાંઈ પણ ન ખાતાં, હું બીજે દિવસે ખાઈશ. હે ભગવાન! આપ મારું સંરક્ષણ કરો. એવું ભાદ્રીને ભગવાનને ખોખા ભરીને પુષ્પ ચડાવવા અને પછી જેને ઉપવાસ ફળની આકાંક્ષા હોય તેણે અષ્ટાક્ષરી મંત્રવડે અભિમંત્રણ કરેલું જળ પ્રાશન કરવું. દ્વાદશીને દિવસે ફરીથી ખાવાનું, દિવસે ઉઘવાનું પારકું અન્ન, મૈથુન, ક્ષાદ્ર, કાંસ્ય, અમિષા અને તેલ આ આઠ પદાર્થોનો ત્યાગ કરવો, જેની સાથે ભોલવું યોગ્ય નથી, તેની સાથે એકાદશીને દિવસે ભોલવું થયું હોય, તો બારસને દિવસે તુલસીલક્ષ્મી તથા આયળા ખાવું એટલે તે શુદ્ધ થાય છે. બારાસને દિવસે સ્નાન, સંધ્યા, હોય તથા પુજન આદિ બપોર પર્યંત જે જે કર્મો કરવાનાં હોય તે સર્વ અરૂણોદય સમય કરવાં (સતાવન ઘડી રાત્રિ જાય ત્યારે અરૂણોદય કાળ થાય છે) સંકટકાળ પ્રાપ્ત થાય તો ઉઠક પ્રાણન કરી પારણાં કરવાં પછી જમવું ઉઠકપાન કર્યા પછી જમવાનો દોષ નથી. જે કોઈ વિષ્ણુભક્ત પાસેથી અત્યંત પવીત્ર એવી એકાદશીની કથા એકાદશીને દિવસે યા રાત્રિએ સાંભળે તો તે કરોડ કદપ પદ્મોન્ન વિષ્ણુ લોકમાં

યુજ્ય છે. જે એકાદશીમાહાત્માના ચોથા ભાગને શ્રવણ કરે છે, તેના પ્રજ્ઞહત્યાદિ સર્વ પાપો નાશ પામે છે, વિશ્વ વ્રતના સમાન સાક્ષાત્ વ્રત નથી.

માગશર સુદની મોક્ષદા નામની એકાદશી.

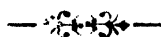
ધર્મરાજ ભગવાનને પુછે કે-હે પ્રભુ! આપ અખિલ જગત્ની ઉત્પત્તિ કરવાવાળા, પુરણ પુરુષોત્તમ ત્રણે લોકને સુખ આપનારા વિશ્વના સ્વામી, સાક્ષાત્ વિશ્વ આપને નમસ્કાર કરું છું; હે સકળ દેવાધિ દેવ! મને એક મહાસંશય છે; અને તે હું સર્વ લોકના હિતાર્થ અને આપનો નાશ થવા માટે પુછું કે—માગશર—માસની શુકલ એકાદશીને શું કહેવું! તેનો વિધિ શું! તથા એકાદશીને દિવસે કયા દેવનું પૂજન કરવું? હે ભગવાન! આ બધું મને કહો. આપા ધર્મ રાજના પ્રશ્નને શ્રવણ કરી, ભગવાન કહેવા લાગ્યા કે-હે ધર્મરાજ! તમે ઘણા યશસ્વી થાઓ. તમે જગત્ હિતાર્થ ઉત્તમ પ્રશ્ન પુછેલ છે. હે યુધિષ્ઠિર! ઉત્તમ એવો જે હૃદિવાસર કહેવાય છે, તે માગશર માસની શુકલ એકાદશી છે; અને મને ઘણીજ પ્રિય એવી દ્વાદશી પણ તમને કહીશ. હે રાજા! દર્શત્યતે નાશ કરવા માટે માગશર માસમાં ઉત્પન્ન થયેલી અને મને અત્યંત પ્રિય, હે રાજગ્રેષ્ઠ! સકળ ચરાચરમાં પ્રસિદ્ધ એવી એકાદશી તમને મેં પ્રથમ કહેલી છે. જે કારતક કૃષ્ણ એ.

કાઠશી અને જેનું નામ ઉત્પત્તિ છે, હે ધર્મ રાજા! હવે તમને માગશર શુકલ એકાદશી કહીશ, કે જેના શ્રવણથી વાજપેય યજ્ઞનું ફળ પ્રાપ્ત થાય છે અને તેનું મોક્ષકા નામ છે. અને એ સર્વ પાપને હરવાવાળી છે; આ એકાદશીએ દામોદર દેવનું પુજન કરવું તથા નૃત્ય અને મંગળ કારક ગીત ગાવાં. ભગવાન કહે છે કે હે રાજેન્દ્રા! આ વિષયમાં હું તમને પુરાણની ઉત્તમ કથા કહું છું તે સાંભળો, તે એવી કથા છે કે અધમ ગતિને પાપ થયેલા પિતા, માતા અને પુત્રાદિ તેઓ આ એકાદશીના પુણ્ય પ્રભાવથી સ્વર્ગમાં જાય છે; એ નિસંદેહ છે માટે હે યુધિષ્ઠિર આ એકાદશીના મહિમાને શ્રવણ કરો. પુર્વે મહા શોભાયમાન એક ગોકુલ નામના નગરમાં વૈષ્ણવસ નામનો રાજવી હતો જે પુત્રવત્ પ્રજાનું પાલણ કરતો હતો. તેના નગરમાં ચારે દેવનું અધ્યયન કરનારા બ્રાહ્મણો રહેતા હતા. આ પ્રમાણે તે રાજ્ય કરતો હતો તેને રાત્રે સ્વપ્નમાં પોતાના પિતાને નીચ ગતીએ ગયેલ એવું જોવામાં આવતું મહા વિસ્મય પામ્યો અને આંખેા ઉઘાડી, તથા તેણે સ્વપ્નમાં થયેલી વાર્તા પોતાની નગરીના વિદ્વાન બ્રાહ્મણે ને કહી કે-હે વિપ્ર! મેં મારા પિતાને સ્વપ્નમાં નરકમાં પડેલા જોયા, અને તેણે મને નિરખી કહ્યું કે-હે પુત્ર! હું અધોગતિને પામ્યો છું. માટે તું મારો ઉદ્ધાર કર. આ પ્રમાણે મારી સાથે વાત કરેલ પિતાને મેં સ્વપ્નમાં જોયા ત્યારથી માહારા દીલને.

શેન નથી; આ મહાન રાજ્ય મને દુષ્કાચક છે. ઘોઠા, હાથી,
 અને ગાડીઓ એ પણ મને રૂચતાં નથી, તેમજ મોટા
 મોટા ભંડારો ઉત્તમ મહારી વિવાહિતા સ્ત્રીઓ અને પુત્ર
 જોખને પણ મને મુખ થતું નથી. હે વિપ્રમહારાજ ! હવે
 હું શું કરું ! ક્યાં જઉં, મારું શરીર બળે છે ક્યાં દાન, વ્રત,
 તપ વા કયા યોગથી મારા પુર્વજ મોક્ષ પામે એ કહો;
 કેમકે હું સામર્થ્યવાન એમનો પુત્ર છતાંતેઓની અધમ-
 ગતિ એ શું ! જેના પિતા નરકમાં તેનો જન્મ નિરર્થક
 સમજવો. આવાં વૈખાસનનાં વચન શ્રવણ કરી બ્રાહ્મણ કહે
 છે કે-હે રાજા ! અહીં સમીપમાંજ પર્વત નામના ઋષિનો
 આશ્રમ છે ત્યાં તમે જાઓ કેમકે તે ભૂત લવિષ્ય અને
 વર્તમાન એમ ત્રણે કાળને જાણનારા છે. આવાં બ્રાહ્મણોનાં
 વચન શ્રવણ કરી વૈખાસન રાજા પોતાની પ્રજા તથા વિદ્વાન
 બ્રાહ્મણોને સાથે લઈ, જ્યાં મહાત્મા પર્વત રૂષિનો આશ્રમ
 હતો ત્યાં આગ્યો. રૂષિનો આશ્રમ મોટો, વિશાળ અને
 સુવેદ. યજુર્વેદ, સામવેદ, તથા અથર્વ વેદને જાણવાવાળા
 એવા બ્રાહ્મણોથી ભરેલો હતો, તે આશ્રમની વચે પર્વત
 રૂષિ બેઠેલા હતા તેથી જાણે બ્રહ્મા બ્રહ્મા હોય તેમ જણાતા
 હતા. આવા પર્વત રૂષિને જોખને વૈખાસન રાજાએ તે
 સમય પૃથ્વી ઉપર સાષ્ટાંગ નમસ્કાર કર્યા. પછી તે રૂષિએ
 રાજાને સમીપમાં બેસાડી શેન અને રથ વીગેરે સાત
 અંગનું કુશળ પુછ્યું અને એવા પશ્ચ કહ્યા-હે રાજા ! તારું

રાજ્ય નિષ્કંટક છે ! તથા પ્રજા તો સુખી છે ! આવા પર્વત
 રૂપિના ઘણા પ્રાણો શ્રવણ કરી રાજ્યને કહ્યું કે-હે મહર્ષી
 આપની કૃપાથી સર્વ કુશળ છે. પણ સર્વેશ્વર છતાં મને
 એક વીરન ઉત્પન્ન થયું છે, આવાં રાજાનાં વચન શ્રવણ
 કરી પર્વત રૂપિ આંખેથી મીચી ભૂત, ભવિષ્ય અને વર્ત-
 માન કાળનો વીચાર કરવા લાગ્યા. બે ઘડી સુધી ધ્યાનારૂઢ
 રહી આંખેથી ઉઘાડી રાજાને કહ્યું કે-હે રાજા ! તારા પીતાના
 પાપને મેં જાણ્યું તારા પીતાએ પુર્વ જન્મે વીષયાશ્રય
 થઈ બે સ્ત્રીમાંથી એકને દ્રેષને લીધે ખીજના રૂતુ કાળને
 નાશ કર્યો તે એ પ્રમાણે કે, રૂ, પ્રાપ્ત થવાથી તારા પિતા
 પાસે દીન થઈને સંસોગ માગતાં તારા પીતાએ દ્રેષને
 લીધે ખીજ સ્ત્રીનાં વચન સાંભળ્યા નહીં અને સંસોગ
 ન આપતાં તે સ્ત્રીનો ત્યાગ કર્યો. તે પાપથી તારો પિતા
 નરકમાં વાસ કરે છે. આવાં મહર્ષીનાં વચન શ્રવણ કરી
 પુનઃ રાજ્યને કહ્યું કે-મહારાજ ! કયાં જાન તથા વ્રતથી
 એમને મોક્ષ થશે આવાં રાજાનાં વચન સાંભળી રૂપિ બોલ્યા
 કે-હે રાજા ! માગધર માસની જે શુકલ એકાદશી છે. તે
 મોક્ષ આપવા વાળી છે અને વિષ્ણુની તીથી કહેવાય છે
 બધાએ તે એકાદશીનું વ્રત કરી તેનું પુણ્ય તારા પીતાને
 આપવું એટલે પુણ્ય થઈ તારા પીતાનો મોક્ષ થશે. આવાં
 રૂપિનાં વચન શ્રવણ કરી વૈભાસન રાજા પોતાની નગરીમાં
 આવ્યો. પછી થોડા સમયે માગધર શુકલ એકાદશી આવતાં
 રાજ્યને પુત્ર તથા પોતાની સ્ત્રી વગેરે બધાં પાસે વીધીપુર્વક

એકાદશીનું વ્રત કરવું અને તેનું પુણ્ય પોતાના પીતાને સમર્પણ કર્યું. તેનું પુણ્ય આપતાંજ તે સમય સ્વર્ગમાંથી પુણ્ય વૃષ્ટિ થઈ અને સર્વ દેવ સ્તુતિ કરતા વૈભાસનને પીતા સ્વર્ગમાં ગયો. અને આકાશના ખાડેમાં કે-હે પુત્ર તારું સદા કલ્યાણ થાયો એમ કહી સ્વર્ગમાં ગયો. ભગવાન શ્રીકૃષ્ણ ધર્મ રાખને કહે છે કે-હે ધર્મરાજ જે કોઈ આ મોક્ષ નામની એકાદશીનું વ્રત કરશે, તેનું પાપ ઘટીને તે મરણ પામ્યો મોક્ષ પામશે. આ એકાદશી કરતાં અન્ય મોક્ષ આપવા વાળી અને પાવત્ર નથી, તથા જેણે આ એકાદશીનું વ્રત કરેલું છે તેના પુણ્યની ગણના માસથી પણ થઈ શકે તેમ નથી. આ એકાદશી ચીન્તામણી સમાન ઇચ્છિત ફળને આપનારી છે.

માગશર વદની સફલા નામની એકાદશી.

ધર્મરાજ ભગવાનને પુછેછે કે-હે ભગવાન ! માર્ગ-શીર્ષ કૃષ્ણ એકાદશીનું નામ શું તથા શી રીતે કરવી ! એ એકાદશીએ કયા દેવનું પુજન કરવું ? એ વિસ્તાર પુર્વક કહો. આવા ધર્મરાજના પ્રશ્નને શ્રવણ કરી, ભગવાન શ્રીકૃષ્ણચંદ્ર કહે છે કે હે રાજશ્રેષ્ઠ! તારા રનેહ પડે હું તને કહું છું. હે ધર્મરાજ ? એકાદશીના વ્રત થકી જે મારો સંતોષ થાય છે, તેવો મોટા સદસાક્ષણ વાળા વરુ ધી પણ થતો નથી માટે ચેતન પુર્વક એકાદશીનું વ્રત કર

રવું, માગશર કૃષ્ણેકાદશીનું મહાત્મ્ય એકાગ્ર અંતઃકર-
ણથી મારી પાસેથી શ્રવણ કરો હું તમને કહું છું જે કે જે-
ટલી એકાદશીઓ શાસ્ત્રમાં કહેલી છે, તેટલી સર્વ ઉત્તમ
છે તેમાં ભેદ માનવો નહીં તોપણ પ્રત્યેક એકાદશી મહા-
ત્મ્ય શ્રવણ કરો. હવે પછી તમને સર્વ લોકોના હિતાર્થ
માર્ગેશીર્ષિ કૃષ્ણેકાદશીનું વીધાન કહું છું. માર્ગેશીર્ષિ કૃષ્ણે
કાદશીનું નામ સફલા છે અને તેને દેવતા નારાયણ છે
માટે આ એકાદશીને દીવસે નારાયણનું પુજન કરવું એ-
કાદશીનું વીધાન જે પુર્વે કહેલું છે તે સર્વત્ર જાણી લેવું
જ્યાં નાગમાં જેમ શેષ મોટો જ્યાં પક્ષીઓનાં જેમ મરૂઠ
મોટો સર્વ યજ્ઞમાં જેમ અશ્વમેધ યજ્ઞ મોટો તથા જર્વ
નદીઓમાં જેમ બાગીરથી મોટી તેમ જ્યાં વૃક્ષોમાં એકા-
દશીનું વૃક્ષ મોટું જાણવું. જગવાન કહે છે કે-હે ધર્મરા-
જ ! જે મનુષ્ય ભક્તીપુર્વક એકાદશીનું વ્રત કરે છે તે મને
પ્રીય છે હે રાજા ! તને મેં જે સફલા નામની એકાદશી
કહી છે તેના પુજનનો વીધી શ્રવણ કરો. આ એકાદશીને
દીવસે દેશમાં અને તે કાળમાં સાત દુગ્ધ હોય તે વડે જ-
ગવાનનું પુજન કરવું તેમજ સારું શ્રીદુગ્ધ, દ્રાક્ષ, જમ્બદુગ્ધ,
સોપારી, લવીંગ, અને એ સીવાય અન્ય પણ સારાં દુગ્ધ
જતાં હોય તો તે વડે ધુપ, દીપ વીગેરે ઉપચારથી સર્વ
દેવમાં શ્રેષ્ઠ એવા જગવાન નારાયણનું પુજન કરવું. સફલા
એકાદશીએ વીશેષ કરી દીપદાન દેવું અને વાત્રે મહાચતુ-
ર્થક જાગરણ કરવું હે રાજા ! એકાગ્ર અંતઃકરણ વડે

વ્રત કરીને જે રાત્રે જાગરણ કરે છે, તેનું પુણ્ય કહું છું
 તે સાંભળો, સફલા એકાદશીના ઉત્તમ ચતુર્થ અને તીર્થ
 પણ નથી. તે વ્રત જેવું બીજું વ્રત પણ આ લોકમાં નથી.
 પાંચ હજાર વર્ષ તપ કરવાથી જે ફળની પ્રાપ્તિ થાય છે,
 તે ફળ આ એકાદશીનું વ્રત કરવાથી મળે છે. હે રાજા!
 સફલા એકાદશીનું કથાનક તમને કહું છું. ચંપાવતી નામે
 નગરીમાં માહીષ્મત્ત નામે રાજા રાજ કરતો હતો તેને
 ચાર પુત્ર હતા, તેમાં સર્વથી મોટો પુત્ર નહોતો પાપી
 હતો. તે એવો કે પરસ્ત્રો અને વેશ્યાઓમાં આસક્ત રહી
 તેણે પીતાનું સર્વ દ્રવ્ય ગુમાવ્યું અને નીરંતર ખરાબ
 ચાલથી વર્તી દેવ, બ્રાહ્મણ તથા વિષ્ણુ ભક્તની નીંદા કરતો
 હતો, પોતાના પુત્રની આવી વર્તણૂક જોઈને માહીષ્મત્ત
 રાજાએ ક્રોધથી તેનું ચાર એવું નામ રાખ્યું અને તેને
 જરમાંથી મહાર કાઢી મુક્યો, તથી તના નાના ભાઈઓએ
 તથા સગાં વહાલાંઓએ રાજાની બીકથી તેનું નામ છોડ્યું.
 પછી તે લંપક-ચાર પોતાના મનમાં વીચાર કરવા લાગ્યો
 કે હવે મારે શું કરવું! પીતા, ભાઈ અને સગાં વીગેરેએ
 મારો ત્યાગ કર્યો. આ પ્રમાણે વીચાર કરતાં એણે નીશ્ચય
 કર્યો કે પીતાના નગરનો ત્યાગ કરી વનમાં જવું અને
 જીવહત્યા કરવી. દીવસે વનમાં અને રાત્રે પીતાની નગ-
 રીમાં ફરી પીતાના દ્રવ્યનું રાણું કરવું આ પ્રકારે દેવ-
 હત થયેલા લંપક વિચાર કથી ચંપાવતી નગરીમાંથી

મહા અરણ્યમાં ગયો. અને ત્યાં રહી તેણે હબારો છવની
 બાત કરી ચોરીઓ કરી ઘણી વાર લોકોએ તેને પકડયો.
 પણ રાજપુત્રજાણી માહીખત રાજાની બીકથી તેને છાડયો.
 આ પ્રમાણે કે લુંપક પુર્વ જન્મકૃત પાપમંસ્કારથી રાજ્ય
 જાટ થઈ પાપકર્મમાં રહ્યો થયો. તે નીત્ય માંસ સંપાદન
 કરવા વિશે આસક્ત તથા અરણ્યમાં ફળ ભક્ષ્ય કરે પણ
 તેજે સ્થળે રહેતો હતો તે સ્થળ ભગવાનને ઘણું પ્રીય
 હતું તે એવું કે-ત્યાં ઘણું વર્ષનો જુનો એક પીંપળો હતો
 અને તે વનમાં એ પીંપળને ઘણું દેવતા હતું તે તળે
 તે લુંપક રહેતો હતો, તેણે પાપમુદ્ધિથી પોતાનો કેટલોક
 કાળ ત્યાં કમણ કર્યો. એ લુંપક દુષ્કર્મ કરવા વાળો
 છતાં તેના હાથ વડે એક સમય મંગલ કાર્ય થયું. તેએ
 કે-માર્ગશીર્ષ કૃષ્ણપક્ષની સત્વશ્વ એક દશીના પુર્વ દિવસે
 એટલે કે-દસમીને દિવસે રાત્રે એ વચ્ચે થકી હીન હતો.
 તેથી તે ઘણાજ ટાઢથી પીડા પામ્યો તે એવો પીડીત
 થયો કે પોતાના હાથપગ ખીલાવવા આદિ કાંઈ પણ
 ઉચેગ કરવાનું તેનામાં સામર્થ્ય રહ્યું નહીં. એવો તે લુંપક
 પીંપળના ઝાડ નીચે ટાઢથી પીડા પામતો હતો તેથી
 તેને નિંદ્રા આવતી ન હતી અને જરા પણ સુખ મળતું
 નહતું તેથી તે મરણતુલ્ય થઈ ગયો, તેણે આખી રાત
 હાંતેહાત લગાડી તે ટાઢથી એટલો કરી ગયો કે સુર્યોદય
 થયા છતાં પણ તેને જાન રહ્યું નહિ પછી તે સફલા

એકાદશીને દિવસે બાર ઘાગે શુદ્ધ પામ્યો. શુદ્ધ પા
 પછી તે બે ઘડીએ ઉઠ્યો. પણ એનાથી હલું થવાય ન
 તેથી હુલા જેવો ચાલવા લાગ્યો. પછી તે વનમાં
 પણ ક્રુધા અને તૃષ્ણાથી પીડા પામતો હતો. તેથી
 રાત્રી થયે તે વિલાપ કરવા લાગ્યો કે-હે પિ
 હવે મારી શી ગતિ થશે! હું શું કરું! અને ક્યાં જા
 આ પ્રમાણે આકંઠ કરતો તે પીંપળા તળે આવ્યો. જ
 પોતે લાવેલાં જ્યાં ફળ જાડ પાસે મુક્યાં. અને તે મુક
 વેળાએ એતું બોલ્યો કે હે ભગવાન હરી ! આ ફળ આ
 સમર્પણ કર્યાં છે એ પ્રમાણે કહી તે ત્યાં જ બેઠો. તે ર
 તેને નિંદ્રા આવી નહિ તેથી તેને જાગરણ થયું. જ
 ફળ સમર્પણ કરવાથી ભગવાને ફળ થકી પોતાનું પુ
 કર્યું એમ નાન્યું, આ પ્રમાણે સફલા નામની એક
 શીનું વ્રત એ હુંપકે અકસ્માત્ થયું અને એ વ્ર
 પ્રભાવે નિષ્કંટક રાજ્ય પ્રાપ્ત થયું. હે ધર્મરાજ ! પુણ
 દય થવાથી એને કેવા પ્રકારે રાજ પ્રાપ્ત થયું તે કહું
 તે સાંભળો સુર્યોદય વેળાએ ત્યાં એક ઘોડો આવ્યો,
 સારો તેજસ્વી અને તેના ઉપર સારાં કપડાં અને ઘ
 હતાં એવો તે ઘોડો હુંપક પાસે આવીને ઉભો, એટલ
 આકાશવાણી થઈ કે હે રાજપુત્ર ! તું સફલા નામ
 એકાદશીના પુણ્ય પ્રભાવથી અને ભગવાનની કૃપ
 નિષ્કંટક રાજ્ય પ્રાપ્ત થા, તારા પિતા પાસે જઈ રાજ્ય
 ઉપભોગ લે. આ પ્રમાણે થયેલી આકાશવાણીનો

અંગિકાર કર્યો અને તેનું દિવ્યરૂપ થયું. ભગવાન વિષે તેની પુજ્યબુદ્ધિ થઈ તેણે ઘોડા ઉપર આવેલાં ઘરેણાં અને કપડાં પહેવાં અને અશ્વ ઉપર બેસી પોતાને ઘેર જઈને પિતાને નમસ્કાર કરી ઘેર રહ્યો, પછી માહિષ્મત રાજાએ પોતાનો પુત્ર લુંપક છતાં પણ વિષ્ણુ ભક્તિ કરવાવાળો વૈષ્ણવ જોઈ તેને પોતાનું નિષ્કંટક રાજ્ય આપ્યું. લુંપક રાજાએ એકાદશી વ્રત તથા વિષ્ણુ ભક્તિ કરીને ધણા વર્ષ સુધી રાજ્ય કર્યું અને ભગવાનની કૃપાથી તેને ઉત્તમ સ્ત્રી અને સારા પુત્ર પ્રાપ્ત થયા, તે લુંપક રાજા મૃદ્ધ થયો ત્યારે તે પોતાના પુત્રને રાજ્ય આપી પોતે છતેન્દ્રિય થઈ વનમાં ગયો. અને ભગવાનની આરાધન કરી અંતે વિષ્ણુલોકમાં ગયો કે ત્યાં ગયા પછી પ્રાણી પુત્ર શોક કરતા નથી આ પ્રમથે જે સદ્ગત એકાદશી વ્રત કરશે, તે આ લોકમાં યશ સંપાદન કરી અને મોક્ષ પદને પામશે એમાં સંદેહ નથી જે સદ્ગત એકાદશીનું વ્રત કરાવવાળા છે, તેને ધન્ય છે. અને તે તેજ જનમમાં મોક્ષ સંપાદન કરે છે. હે રાજા! આ સદ્ગત એકાદશીનું મહાત્મ જે શ્રવણ કરશે તેને રાજપુત્રના કૃપાની પ્રાપ્તિ થશે, અને અંતે દર્શનમાં રહેશે.

પે.પ શુદ્ધની પુત્રહા નામની એકાદશી.

ધર્મરાજ ભગવાનને પુઠે ઓ કે હે શ્રીકૃષ્ણ ! તમે

ઉત્તમ સકળા એકાદશીની કથા મને કહીતેથી આનંદ
 પામ્યો છું હવે પ્રસન્ન અંતઃકરણથી પોષ શુકલ એકા-
 દશીનું કથન કરો. એ એકાદશીનું નામ શું ? એનું
 વિધાન શું ? એનો દેવતા કોણ ? અને એ એકાદશીનું
 વ્રત કરવાથી ભગવાન કેને પ્રસન્ન થયા ? આવાં ધર્મરા-
 જનાં વચન શ્રવણ કરી ભગવાન કહે છે કે-હે ધર્મરાજ !
 લોકોના હિતાર્થે તમને પોષ શુકલ એકાદશી વિધી
 પુર્વક કહું છું. પ્રથમ જે વિધી કહેલ છે તે વિધીથી આ
 આ એકાદશી અવશ્ય કરવી એનું નામ પુત્રદા છે અને
 સર્વ પાપને દૂર કરે છે તથા સકળ મનોરથ પુર્ણ કરાવા-
 વાળા અને સીદ્ધી આપવાવાળા એવા નારાયણ તેના
 દેવતા છે. આ એકાદશી જેવી બીજી ચરાચર જગતમાં
 નથી. જે કરવાથી વ્રત કરવાવાળા માણસને વચસ્વી તથા
 વિદ્વાન ભગવાન નારાયણ કહે છે. હે રાજા ! આ વીષ-
 યમાં પાપનું હરણ કરવાવાળી કથા તમને કહું છું તે
 શ્રવણ કરો. ભદ્રાવતી નગરીનો રાજા મુદ્દેતુમાન નામે હતો.
 તેની શૈબ્યા નામે સ્ત્રી પ્રસીધ હતી તે રાજાએ પુત્ર વગર
 અન્ય મનોરથ સીદ્ધ કરી ઘણા કાળ વ્યતીત કર્યો પણ
 વંશવૃદ્ધિ અર્થે તેને પુત્ર ન હોવાથી તે બ્રાહ્મતનો ઘણા
 ક્રોધ સુધી તે ધાર્મિક રાજાએ વીચાર કર્યો અને શોચ
 કરવા લાગ્યો કે હવે મારે શું કરવું ! ક્યાં જવું ! મને
 પુત્ર શી રીતે થશે ? આવા શોચનીય વીચારથી તેને
 પોતાના નગરમાં રાજ્ય સુખ મળતું નહોતું અને

તેથી પોતાની સ્ત્રીસહ નીરંતર દુઃખમાં રહેતો હતો. આ પ્રમાણે તે દંપતી દુઃખી હોવાથી તેના મરણ પામેલા પીતા તેના આપેલા ઉપ્પજાને ગ્રહણ કરતા હતા. અને તે એવો વીચાર કરતા કે આની પાછળ જળ આપવા વાળો કોઈ નથી આવી ચીંતાથી તે નીરંતર દુઃખી હતા તેમનું દુઃખ જોઈ રાજા ઘણો દુઃખી થતો હતો. અને તેથી તેને પોતાના ભાઈ, મિત્ર અને મુહુર, હાથી, ઘોડા સેના તથા પોતાના અમાત્ય વીગેરે કાંઈ પ્રીય લાગતું નહતું. તે રાજાને મનને પુત્ર થવાની આશા ન રહેવાથી તે કહેવા લાગ્યો કે-જે પુત્ર વગરનો છે. તેને જન્મનું કાંઈપણ ફળ નથી. પુત્ર વગરના પુરુષનું ઘર શુન્ય છે. તેનું હૃદય સદા દુખી રહે છે. અને દેવ, પીતૃ તથા માનવ એમના ઋણથી પુત્રહીન પુરુષ મુક્ત થતો નથી માટે ઘણા સાધનોથી પુત્ર સંપાદન કરવો. કારણ કે પુત્ર વાન પુરુષને આ લોકમાં કીર્તી અને પરલોકમાં ઉત્તમ ગતી મળે છે. નાના પ્રકારનાં પુણ્યકર્મ કરનારા પુરુષના સ્ત્રી જન્મમાં પણ પુણ્યથી તેને આયુશ્ય અને શરીરમાં આરોગ્યતા અને સંપત્તિ પ્રાપ્ત થાય છે પુણ્યશીળ પુરુષનેજ પુત્ર, પૌત્ર તથા ઉત્તમ ગતી પ્રાપ્ત થાય છે. પુણ્ય અને ભગવાનની ભક્તિ વગર કાંઈજ પ્રાપ્ત થતું નથી. પુત્રવાન તથા વિક્ષાન પુરુષનેજ સંપત્તિ પ્રાપ્ત થાય છે. એવા વીચારથી રાજાને મુખ પ્રાપ્ત થતું નહતું. આ પ્રમાણે તે ચીંતાયુક્ત મુકેતુમાન રાજાએ આત્મધાત કરવાનો

વીચાર કર્યો. ત્યારે મનમાં એવો વીચાર થયો કે-આ-
 ભઘાતથી દુર્ગતીની પ્રાપ્તિ થાય છે. પછી પોતાનો દેહ
 વયથી ક્ષીણ અને અપુત્રત્વયુક્ત જોઈ એવો પુનઃ વીચાર
 કર્યો કે-પોતાની બુદ્ધિથી આત્મહીત કરવું એવો વીચાર
 કરી અશ્વારૂઢ થઈ મહન અરણ્યમાં ગયો. મૃગ અને
 પક્ષીઓથી યુક્ત એવાં ગંભીર વનમાં ગયાનું શુરૂ વીગેરે
 કોઈએ જાણ્યું નહિ. પછી તે રાત્રી અરણ્યમાં આમ તેમ
 ફરતાં તેણે વડ, પીપળ, બીટી, ખજૂર, ફનસ, બકુલ,
 ત્રણે રૂતમાં જેને પાંદડાં રહે છે એવાં વૃક્ષ, ટેલુશી
 વીળવા સાયલું તાડ, તમાલ, દેવદાર, હિંગણમેટ, અર્જુન
 સાદડા, લોંકરી લીલામા, સાળઈ, રાય આમળાં, મુખડ,
 અને ખેર વીગેરે ઘણી જાતનાં ઝાડ તથા તેમની શોભા-
 યમાન ઢગલીઓ અને પાંદડાં પણ એવા તેવાંજ હરણુ,
 વ્યાદ્ર, કુંડ, સિહુ, વાનર, રાફડામાંથી નિકળના સાપ,
 અને પોતાનાં ગર્યાં સાથે જમર કરતા મદોન્મત હાથી
 એવા, તેવાંજ ગવા-એના શિંગડાંમાં પાણી ભરી શ્રી સદા-
 શિવજીને અભિષેક કરે છે, કાળીયા હરણુ, શીયાળ,
 સસલા, જંગલી ખિલાડાં શાગક, અને વનગાય, તથા
 ગજ સમુદાયનું રક્ષણ કરનારા અને હાવણીઓમાં ફરનારા
 ચાર દાંતવા હાથી જોઈ રાત્રીએ પોતાનું દુઃખ જવા બંધે
 વિચાર કર્યો. પણ દુઃખ ગયું નહીં આવું આશ્ચર્યકારક
 વન ફરીને જોયું, કેટલેક સ્થળે શિયાળ તથા ધ્રુવડનો
 શબ્દ શ્રવણ કરીને તે જોતાં વનમાં આડોઅવળો ફરવા

લાગ્યો. આ પ્રમાણે ફરતાં બપોર થયા અને બુખ તથા તૃષ્ણા લાગતાં તે આમ તેમ દોડવા લાગ્યો. પણ તેને પાણી ન મળવાથી તેનો કોમળ કંઠ સુકાઈ ગયો. તેથી તેણે વિચાર કર્યો કે-મેં પૂર્વ જન્મમાં શું પાપ કરેલ છે કે જેથી મારે આવું દુઃખ વેઠવું પડે છે. આ જન્મમાં તો દેવનું પુજન તથા યજ્ઞ કરી તેમને સંતુષ્ટ કરેલ છે. છતાં શા કારણથી મને દુઃખ થયું ? આ પ્રમાણે ચિંતા-કાંત થઈ રાજા ફરતો ફરતો તે વનમાંથી બીજા વનમાં ગયો; ત્યાં તેના પુણ્ય પ્રભાવથી, તેણે મનોરંજક એક સરોવર જોયું એ સરોવર માનસરોવરની રૂપરૂા કરવાવાળું. કરવાથી શોભાયમાન અને કારંડવચકવાક તથા રાજહસ્ય એમના શબ્દથી નાદયુક્ત અને ગરમ તથા બીજા જળ-ચરોથી યુક્ત જોઈને તે સરોવર સમીપ રૂપીયોના આશ્રમ જોયા આગળ જતાં થોડા સમયમાં તેને સારા શુકન થયા કે તેનો જમણો હાથ અને નેત્ર ફરકવા લાગ્યાં. આ શુભ લક્ષણ બાણી રાજાએ સરોવરને કાંઠે વેઠ મંત્ર થકી જપ કરતી રૂપીને જોયા એટલે થોડા ઉપરથી ઉતરી વત કરવાવાળા રૂપીઓને પૃથક પૃથક નમસ્કાર કરયા. અને માહા આનંદ પૂર્વક હાથ જોડી તેમના સન્મુખ ઉત્તો રહ્યો. આ પ્રમાણે રાજાને જોઈ બધા રૂપીઓ બોલ્યા કે. હે રાજા, અમે તમને પ્રસન્ન થયા છીએ તારા મનમાં જે કાંઈ હોય તે અમને કહે આવાં રૂપીનાં વચન શ્રવણ કરી રાજાએ કહ્યું કે, હે મહારાજ ઉત્ર તપ કરવાવાળા આપ કોણ

ઈં! અને આ સરોવર ઉપર શા માટે આવ્યા છો ! એ
 સાંભળવાની જાણ છે મુનીયો. કહે છે કે હે રાજા
 અમને વીશ્વદેવ કહે છે. આજથી પાંચમે દીવસે મહા
 માસનો આરંભ થવાનો છે, મહા માસ સમીપ આવ-
 વાથી અમે સર્વ અહીં સ્નાન કરવા માટે આવેલા છીએ
 આને પુત્રદા નામની એકાદશી છે શુકલેકાદશી પુત્રેષ્ઠા
 વાળાને પુત્ર આપે છે. આવાં રુષિનાં વચન શ્રવણ કરી
 રાજાએ કહ્યું કે હે રૂપી પુત્ર થાઓ વા ન થાઓ એ
 માટે મહા સંશય છે પણ જો તમે પ્રસન્ન થયા હો તો
 મને પુત્ર આપો આવાં રાજાનાં વચન શ્રવણ કરી સર્વ
 રૂષિયો બોલ્યા કે હે રાજાનાં આને પુત્રદા નામની એકા-
 દશી છે, માટે તું એ વ્રત આજ કરય એ વૃત્તના પ્રભા-
 વથી તથા અમારા આશિર્વાદથી અને ભગવાનના અનુ-
 ગ્રહથી તને અવશ્ય પુત્ર થશે આવા રૂષિનાં વચનથી
 રાજાએ તે દીવસે જે ઉત્તમ વ્રત કર્યું અને પછી દ્વાદ-
 શીને દીવસે ધારણ કરી, ઋષિયોને વારંવાર નમસ્કાર કરી
 સ્નાન પોતાને ઘેર આવ્યો, અને પુત્રદા નામની એકાદશીના
 પ્રભાવથી અને રુષિઓના આશીર્વાદથી રાજાની રાણી
 સુગર્ભા થઈ. પ્રસવ સમયે સારો તેજસ્વી પુત્ર થયો,
 અને આગળ પુણ્ય કર્મ કરવાવાળો તથા રાજાને સંતુષ્ટ
 કરવાવાળો અને પ્રજાનો પાળક એવો થયો. ભગવાન
 ધર્મરાજાને કહે છે કે-હે રાજા ! એ કારણને લીધે

પુત્રદા નામની એકાદશીનું વ્રત કરવું. આ વ્રત સર્વ લોકોનાં કલ્યાણાર્થે મેં તમને કહ્યું. હે રાજા પુત્રદા નામની એકાદશીનું વ્રત જે કાઈ કરશે તેને અવશ્ય પુત્ર થશે, અને મોક્ષની પ્રાપ્તિ થશે. હે રાજા ! આ કથાનું શ્રવણ યા કથન કરવાળાને અશ્વમેધ યજ્ઞનું ફળ પ્રાપ્ત થશે.

પોષ વદની પટતિલા નામની એકાદશી.

દાહ્યરુચિ ગમસ્તી રૂપિને પુછે છે કે-હે બ્રહ્મન ! મૃત્યુ લોકમાં ઘણાં જન બ્રહ્મકુત્યા-આરી પાપો કરે છે પારકાનું દ્રવ્ય હરણ, પરસ્ત્રી સંલોગ એવાં ઘણાં પાપો કરે છે. તેઓને કયા સાધનથી નર્કની પ્રાપ્તિ ન થાય ! તે તત્ત્વ થકી કહો. પણ તે એવું હોવું જોઈએ તે જેમાં મહેનત ન હોય, અને હાન થોડું છતાં સર્વ પાપોનો નાશ થાય. એમ થવા આપ સમર્થ છો, આવાં દાહ્ય રૂપિનાં વચન શ્રવણ કરી ગમસ્તી રૂપિ ઓટ્યા કે-હે કપિ ! તમે ઉત્તમ પ્રકારના શુદ્ધ વાર્તા પુછી કે જે આજ પર્યંત બ્રહ્મા, વિષ્ણુ અને ઇન્દ્રાદીક દેવતાઓએ કોઈને કહ્યુંજ નથી; તો પણ તમે પુછ્યું તેથી હું તમને કહું છું કે માહામાસ પ્રાપ્ત થાય. એટલે નીરંતર શુચીભૂત રહેવું નીત્ય યથાવીધી સ્નાન કરવું, ઇંદ્રીઓ છતવી. કામ કાંધ, અભિમાન હૃદ્યા લોભ અને મેથુન્ય એઓનો ત્યાગ કરવો. પાણીથી

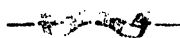
હાથ પગ ધોવા અને ભગવાનનું સ્મરણ કરી, પૃથ્વી ઉપર પુડેકું ગાયનું છાણ લેવું. અને તેમાં તલ તથા રૂ નાંખી એટલો આઠ ગોળા કરવા. તે વિષે જરા પણ વિચાર કરવો નહીં આ વીધી માઘ માત્ર આવતા પહેલાં અગર તે આવ્યા પછી કરવો ત્યાર પછી પ્રતિપદા કિંવા કૃષ્ણ એકાદશીને દીવસે નિયમ ધારણ કરવો. તેનું પુજ કૃણ આપવાવાળું વિધાન કહ્યું છે તે સાંભળો સ્નાન કરીને શુદ્ધ થઈ સકળ દેવમાં શ્રેષ્ઠ એવા જે નિષ્ણ તેનું પુજન કરવું. અને સર્વ કાળ ભગવાનનું નામ સ્મરણ કરવું. રાત્રે અગરણ કરવું અને તેજ સમય યજ્ઞ કરી શંખ, ચક્ર અને ગદાને ધારણ કરવાવાળા ભગવાનનું પુજન કરવું. ચંદન અગર અને કપુર, એવા એવા મુગધીવાળાં પદાર્થો સમર્પણ કરવા અને ખીચડીનું નૈવેદ્ય સમર્પણ કરવું. વારં-વાર શ્રીકૃષ્ણનું સ્મરણ કરવું ભુરં કહોરં, શ્રીકૃણ, અને માલુંગ એ કૃણ દેવાં અને જે તે દાંત્રજ ન હોય તો સોપારી લેવી; અને ભગવાનનું પુજન કરી અર્ચ સમર્પણ કરવો. તે સમય ભગવાનની પ્રાર્થના કરવી. હે કૃષ્ણ હે કૃષ્ણ ! તમે દયાળુશીલ થઈ જે નરક પામેલાં છે, તેમને મતી આપવાવાળા છો. હું સંસાર સમુદ્રમાં મગ્ન થનારો છું આપ મારા ઉપર પ્રસન્ન થાઓ અને મારો ઉદ્ધાર કરો કે હે કમળપત્રાક્ષ ! હે વિશ્વ ભગવાન ! હું આ-

મને નમસ્કાર કરું છું હે સુપ્રસાદ્ય ! હે મહાપુરુષ ! હે
 સકળપુર્વજ !! હે જગતપતે !!! હું અર્ધ સમર્પણ
 કરું છું તે લક્ષ્મીલક્ષ્મી આપ અહણુ કરો. પછી પ્રાદ્યુષ્ય
 પુજન કરી, છત્ર જોડા અને વસ્ત્રનું દાન કરવું અને ભગ-
 વાનની પ્રાર્થના કરવી કે-હે ભગવાન ! આપ મારા
 હિપર પ્રસન્ન થાઓ. ગભસ્તિ રૂપિ દાદ્ય રૂપિને
 કહે છે કે હે પ્રદાન ! આ પછી યથાશક્તિ કપિલા ગાય
 અને તિલ પાત્રાનું દાન આપવું સ્નાન અને ભક્ષ્ય એ
 માટે કાળા તલ શાસ્ત્રમાં કદા છે, માટે શક્તિ પ્રમાણે
 કાળા તલ પ્રાદ્યુષ્યને આપવા. જેટલા તલ આપવામાં આવે
 તેટલા હજાર વર્ષસુધી સ્વર્ગવાસ પ્રાપ્ત થઈ ત્યાં પુજ્ય
 થાય છે, તિલોદકથી સ્નાન કરવું. તેલ શરીરે ચોળવું.
 તલનો હોમ કરવો, તલ નાંખેલું ઉઠક અહણુ કરવું તલ
 ખાવા, અને તલનું દાન કરવું. આવા છ પ્રકારથી તલ
 પાપનો નાશ કરનાર તે એક સમય નારદ રૂપિએ ભગ-
 વાનને પુછ્યું હતું કે હે ભગવાન ! માહાપાહો ! હે ભક્ત-
 ભવન !!! આપ જો મને પ્રસન્ન થયા છો. તો પટતિલક
 એકાદશીનું વ્રત કરવાથી શું ફળ પ્રાપ્ત થાય છે તે મને
 કહો. આવા નારદજીનાં વચન સાંભળી ભગવાન કહે છે
 હે નારદ ! મેં જે વૃત્તાંત જોયેલો છે તેજ તને કહું છું તે
 શ્રવણ કર પુર્વે મૃત્યુ લોકમાં કોઈ એક પ્રાદ્યુષ્યની સ્ત્રી

હતી જે મતાચારણ કરવાવાળી અને નિરંતર દેવ પુજા
 વિષે તત્પર છતાં મારાં ભક્તિ તથા માસોપવાસ મત પણ
 કરતી હતી. આ પ્રમાણે માડું પુજન તથા ઉપવાસ પણ
 કરી પોતાના શરીરને કષ્ટ આપતી હતી. દીન બ્રાહ્મણ
 તથા કુમારીકાઓના ઉપર પ્રીતિ કરી તેમને ઘર વિગે-
 રેનાં દાનો આપતી હતી. આ પ્રમાણે અતિ સંકટથી
 મતો કરે, એવા મતોથી તેનું શરીર અતિ પવિત્ર થયું
 પણ તે સ્ત્રીએ કોઈ વિશ્લેષક્રતને અન્નદાન આપ્યું નહિ
 કે જે વગર તૃપ્તિ થતી નથી. આવું તે સોનું કર્મ બાણી
 હું પૃથ્વી ઉપર આવ્યો અને કપિલરૂપ ધારણ કરી હાથમાં
 પાત્ર લઈ તે સ્ત્રી પાસે ભિક્ષા માગવા ગયો મને જોઈ તે
 સ્ત્રીએ પુછ્યું કે હે બ્રાહ્મણ ! તું અહિં શા માટે આવ્યો
 તે સાંભળી મેં કહ્યું કે હે સુંદરી ! મને ભિક્ષા આપ,
 હે ભિક્ષા માગવા આવ્યો છું, આવાં મારાં વચન શ્રવણ
 કરી તે બ્રાહ્મણીએ મહા ક્રોધથી માટીને ગોળો ત્રાંબાના
 વાસણમાં નાંખ્યા એમ કયું એટલે હું તો પાછો સ્વર્ગમાં
 ગયો પછી કેટલેક સમયે કાળથી તે વૃત્ત કરવાવાળી તપ-
 સ્વી તે વૃત્તના પ્રભાવથી સ્વર્ગમાં આવી તે સ્ત્રીએ માટી
 નો ગોળો મને આપ્યાથી તે બ્રાહ્મણીને ઉત્તમ ગૃહની પ્રાપ્તિ
 થઈ. પણ તેમાં અનાજ વિગેરે કાંઈ પણ નહોતું, પછી તે
 સ્ત્રીએ ઘરમાં જઈને જોયું તો તેમાં અનાજ વિગેરે કાંઈ પણ

ન હોવાથી મારી પાસે આવી અને ક્રોધથી બોલી કે-મેં ઘણું
 પ્રાયશ્ચિતો તથા વૃત્તો કર્યા અને ભગવાનનું આરાધન કર્યું
 છતાં મારા ઘરમાં કાંઈ દ્રવ્ય જોવામાં આવતું નથી તેનું
 કારણ શું ? આવાં તે સ્ત્રીનાં વચન શ્રવણ કરી મેં કહ્યું
 કે-હે સ્ત્રી! તું જેમ આહિ આવી, તેમ તારે ઘેર પાછી
 જા અને દ્વાર બંધ કરીને બેસ, પછી તને જોવા આનં-
 દપૂર્વક દેવ સ્ત્રીઓ આવશે. ત્યારે તે દેવાંગનાઓ તને
 પટતિલા એકાદશીનું પુણ્ય જ્યાં સુધી ન કહે ત્યાં સુધી
 બારણું ઉઘાડીશ નહિ. આવાં ભગવાનનાં વચન શ્રવણ કરી
 તે બ્રાહ્મણી પોતાને ઘેર ગઈ અને બારણું વાંસી બેઠી.
 ભગવાન કહે છે કે-હે નારદ ! થોડા સમયમાં દેવાંગનાઓ
 ત્યાં આવી. અને કહેવા લાગી કે-બાઈ બારણું ઉઘાડ,
 અમે તને જોવા આવેલ છીએ. આવાં વચન શ્રવણ કરી
 તે બ્રાહ્મણી બોલી કે-જો તમે મને જોવા આવેલ છો
 તો પટતિલા એકાદશીનું શું પુણ્ય છે ! તે કહો તે પછી
 બારણું ઉઘાડીશ. આવું વચન શ્રવણ કરી. તેઓ પૈકી
 એક પણ કહે નહિ કારણ કે સ્વમુખથી પુણ્યનો ઉચ્ચાર
 કરીએ તો પોતાના સંપાદિત પુણ્યનો ક્ષય થાય છે
 પછી એક દેવાંગના બોલી કે-મારે તને જોવાની ઘણી ઇચ્છા
 છે. માટે હું કહું છું એમ કહી પટતિલા એકાદશીનું પુણ્ય
 કહ્યું. તે સાંભળી બ્રાહ્મણીએ બારણું ઉઘાડ્યું પછી તે દેવાં-

જનાઓએ બ્રાહ્મણીને જોઈ જાગતા નહે છે કે-હે નારદ !
 દેવી, ગંધર્વિ, આમુર અને પત્રંગી, ઇત્યાદી ઓઓ કરતાં
 એ બ્રાહ્મણીનું રૂપ વખાણવા યોગ્ય હતું. બ્રાહ્મણી ઓને
 જણ્યું પડતિલા એકાદશીના પુણ્ય પ્રભાવથી એક ક્ષણમાં
 સ્વરૂપ ધન, ધાન્ય, વસ્ત્રો, સોનું, રૂપુ વિગેરે સર્વ
 પ્રાપ્ત થયું માટે વિશેષ આરા કરી નહિ અને કૃપણ-
 તાને ત્યાગ કરવો. પોતાના દ્રવ્યમાંથી શક્યાનુસાર બ્રાહ્મ-
 ણને તલ તથા વસ્ત્રાદિ દાનો આપવા એટલે તેથી જન્મો
 જન્મ આરોગ્ય પ્રાપ્ત થાય છે પડતિલા એકાદશીને દિવસે
 ઉપોચ્ચ કરવાથી દારિદ્ર, કષ્ટ અને દૌર્ભાગ્ય આવતું નથી.
 આ પ્રમાણે તત્તનું દાન કરવાથી સર્વ પાપથી મુક્ત થવાય
 છે એમાં સંદેહ નથી આ એકાદશીએ યથાવિધિ દાન
 કરવું તેથી સર્વ પાપોનો ક્ષય થાય છે. એમાં શરીરને
 દુઃખકારક કાંઈ પણ દષ્ટ નથી.

મહા સુદની જયા નામની એકાદશી.

ધર્મરાજ, શ્રીકૃષ્ણને પુછે છે કે-હે કૃષ્ણ ! હે આદિ-
 તેવ ! ! હે જગત્પતે ! ! ! તમે મને ધર્મ થકી અને ઇશ્વર
 થકી ઉત્પન્ન થનારાં તથા પૃથ્વિનો ભેદ કરીને નિકળ-
 નારાં અને જરાયુ થકી ઉત્પન્ન થનારાં પ્રાણી કહ્યાં એ
 જના ઉત્પાદક, અને ક્ષયકારક ગણ્યું તમેએ કહ્યું તેવું જ

આવ કૃષ્ણ એકાદશીનું વૃત પણ કહ્યું હવે માંવ યુક્ત
 એકાદશીનું વૃત સાંભળવાની ઈચ્છા છે તે કૃપા કરી કહેા.
 એ એકાદશીનું નામ શું ? એ એકાદશીએ કયા દેવનું
 પૂજન કરવું ! આત્રાં ધર્મરાજનાં વચન શ્રવણ કરી, ભગ-
 વાન કહે છે કે હે ધર્મરાજ, હવે તમને માવયુક્ત પક્ષ-
 માં જ્યા નામની સર્વ પાપહરણ કરવાવાળી જે એકાદશી
 છે, તે કહીશ. જે પવિત્ર તથા પાપનું હરણ કરનારી
 અને પિશાચ યોનિમાંથી મુક્ત કરવાળી છે. જેના વૃત
 યજ્ઞ મનુષ્યને પિશાચત્વ પ્રાપ્ત થતું નથી. આ એકાદશી
 વગર પાપને હરનાર તથા મોક્ષ આપનાર બીજી નથી
 માટે હે રાજા ! યત્નપૂર્વક આ એકાદશીનું વૃત અવશ્ય
 કરવું. હે રાજા પદ્મપુરાણમાં આ એકાદશીની કથા મેં
 કહેલી છે. તે પુરાણમાંની કથા હું કહુંછું. એક સમય નાગ
 લોકમાં ઈન્દ્ર રાજ કરતો હતો. અને દેવ તે મનોરથ સ્થા-
 નમાં રહેતા હતા, જે નિત્ય અમૃત પાન કરનારા અને
 અશ્વરાઓ જેની સેવા કરે, ત્યાં પારિજાતક વૃક્ષથી શુશો-
 ભિત એવું નંદનવન હતું તેમાં અશ્વરાસહ દેવ કોકા
 કરતા હતા, એક સમય તે વનમાં સ્વેચ્છાથી દેવેન્દ્ર રમવા
 આવ્યો તેના સામે પાંચસો કરોડ અશ્વરા નાચ કરવા
 લાગી. અને ગંધર્વ ગાવા લાગ્યા, પુષ્પદંતક, ચિત્રસેન.
 તેની કન્યા અને મલિની નામની તેની ઓ. માલિનીને

પુત્ર પુષ્પવાન અને પુષ્પહંતને; પુત્ર માંદ્યવાન એ વિગેરે
 ગંધર્વો અને અપ્સરાઓ ત્યાં વિરાજતી હતી. તે સમય
 પુષ્પવતી નામની અપ્સરા માંદ્યવાન ગંધર્વને જોઈને
 ઘણીજ મોહ પામી તથા મહન-કામદેવનાં તીક્ષ્ણ બાણથી
 વિંધાવા લાગી. અને પોતાના હાવભાવથી તેને વશ કર્યા.
 ભગવાન મહે છે કે-હે ધર્મરાજ ! તે પુષ્પાવતીનું સ્વરૂપ
 કહું છું તે શ્રવણ કરો. હાથ તો પુરૂષને આકર્ષણ કર
 વાના કંડપાશ, ચંદ્ર જેવું મુખ, અણીઆળી લાંબી આંખો,
 કર્ક કુંડળથી શોભાયમાન શંખ કંટ, અને અલંકારથી
 ભૂષિત હતો. ઉંચા અને પુષ્ટ સ્તન, કેડ મુઠીમાં સમાઈ
 જાય એવી નાની હતી. કેડના પુર્વ અને પશ્ચિમ ભાગ
 વિશાળ હતા, રાતા કમળ સદૃશ શોભાયમાન પગ, આતું
 મનોવેદક પુષ્પવતીનું સ્વરૂપ જોઈ માંદ્યવાન બહુ મોહ
 પામ્યો. ઈન્દ્ર સામે બધા ગંધર્વો ગાતા હતા ત્યાં તે એ
 ત્રણ ગાવા લાગ્યાં પણ એમના ગાયનથી ઈન્દ્રનું અંતઃકરણ
 પ્રસન્ન થયું નહિ; કેમકે એમનું મન પરસ્પર કામ મોહિત
 થયેલું તેથી શુદ્ધ ગાયન થઈ નહતું તેથી તાલ ક્રિયા
 ઓના પરિણામ અને અસંગિત ગાયનથી એનું ચિત્ત
 અપ્સરાથી મોહ પામ્યું એ વાર્તા ઈન્દ્રના જાણવામાં આવી
 અને પોતાનું અપમાન થયેલું જાણી જન્નેને શ્રાપ આ-
 પતાં ઈન્દ્રે રહ્યું કે-હે માંદ્યવાન ! હે પુષ્પવતી ! તમે મારી
 આજ્ઞાનું ઉલ્લંઘન કર્યું તમને ધિક્કાર છે. તમે પાપકર્મમાં

રત થયાં તેથી તેમને પિશાચત્વની પ્રાપ્તિ થશે, અને જાને
 હંપતીરુપથી રહેશે, આ પ્રમાણે દેવેન્દ્રનો શાપ થતાં
 તે જાને દુઃખિત અંતઃકરણથી પોતાનું પાપજનિત ક્રૂર
 લોગવવા માટે મૃત્યુલોકમાં આવ્યાં. અને તે હિમાલય
 ઉપર પિશાચ થયાં આ ચોનીમાં મહાકબ્જ પામ્યાં. પરિ-
 તાપ પામેલા અંતઃકરણ વડે મહાદુઃખ લોગવવાં પડ્યાં.
 ગંધ, રસ, સ્પર્શ એને ન જાણવા લાગ્યાં, દેહનો નાશ
 કરાવાવાળા તાપથી પીડિત થયાં અને પોતાના પાપકર્મના
 દુઃખથી તેમને નિદ્રા સુખ મળતું ન હતું. જાને લડે અને
 પર્વતની શુક્રામાં જઈ એણે તે પર્વત ઉપર ઝરફની થટી
 પીડા પણ ઘણી લોગવવી પડે હાંત ટાઢથી કઠકડે, અને
 આખે શરીરે રોમાંચ થાય તે સમય માદયવાન પિશાચ
 પુષ્પવતી પિશાચીને ! કહે છે-હે સ્ત્રી ! પોતાના દુઃખકર્મ
 થકી અત્યંત દુઃખ આપવાવાળું પિશાચત્વ આપણને પ્રાપ્ત
 થયું છે આપણે એવું શું દુઃકૃત્ય કર્યું, નરક અને પિશાચત્વ
 એ જાને અત્યંત નિય છે માટે પાપાચરણ કરવું નહિ.
 આ પ્રમાણે જાને ચિંતાગ્રસ્ત થઈ દુઃખ વડે ક્ષીણ થયા
 છતાં તેમના શુભદેવથી માધ શુકલ એકાદશી પ્રાપ્ત
 થઈ જે તીથીમાં ઉત્તમ તીથી અને જેનું જ્યાં એવું નામ
 પ્રસિદ્ધ છે એ એકાદશીને દીવસે તે જાને પીશાચોએ
 કાંઈ ખાધું નહિ, જીવની હત્યા કરી નહિ, પત્ર કે
 ફળ કાંઈ ખાધું નહિ, પાણી પણ પીધું નહિ

દુઃખથી પીંપજાના ઝાડ તળે પડી રહ્યાં રાતે પણ ત્યાંને
 ત્યાંજ હતાં પછી જ્યારે અર્ધરાત્રી થઈ અને ટાઢ ઘણી
 થાવા લાગી ત્યારે બંનેનાં શરીર ધ્રુજવા માંડતાં ઠરી ગયાં
 પછી બંનેએ પરસ્પરના શરીર ઉપર હાથ પગ નાંખ્યા
 પણ તેઓને નિંદ્રા કે રતિસુખ મળ્યું નહીં, ભગવાન
 કહે છે કે-હે ધર્મરાજા! એવાં તે બંને ઈન્દ્રના શાપથી દુષ્ટી
 થતાં તેઓએ તે રાત્રી મહાકળે કાઢી. તે રાત્રે ભગવણ
 થયું અને જ્યા નામની એકાદશીનું વૃત્ત થયું. હે રાજા!
 તે તેના પ્રભાવથી શું થયું તે કહું છું તે સાંભળ. ભાર-
 સનો દીવસ પ્રાપ્ત થતાં તે બંને પિયાત્વથી મુક્ત થઈ
 અસલ સ્વરૂપ પુન્યવતી અને માલ્યવાન થયાં અને પ્રેમ
 ભાવથી વીમાનમાં બેસી અપસરાઓ જેની સેવા કરે છે
 પ્રસુખ તુંબરુ ગંડુર્ડ ગાયન કરે છે, આ પ્રમાણે તે બંને
 હાસ્યવીનોદથી વીલાસ કરતાં મનોરમ એવા સ્વર્ગમાં
 પ્રાપ્ત થયાં અને ઈંદ્ર પાસે જઈને મહા આનંદપુર્વક
 નમસ્કાર કર્યા પછી દેવેન્દ્ર તેમને બેઠે વીરમય પામ્યો
 અને બોલ્યો કે મારા શાપથી તમને પીયાત્વ પ્રાપ્ત થયું
 તે શા પાપથી થયું તમને કયા દેવે મુક્ત કર્યા તે
 કહો ભગવાન કહે છે કે મહારાજ જ્યા નામની એકા-
 દશીના પુન્યથી ભગવાન વામુદેવે અમોને પિયાત્વ યોની-
 આંથી મુક્ત કર્યાં આવાં માલ્યવાનનાં વચન શ્રવણ કરી
 ઈંદ્ર બોલ્યો કે-તમે એવાં પવિત્ર થયાં છો કે હું પણ

તમને વંદન કરું કારણ કે તમે ભગવાનનું વૃત કરવાવાળાં
 અને તેની ભક્તિ વીણે આશ્રય છે. જે વિષ્ણુ અને
 શીવની ભક્તિ વિશે તત્પર હોય તે મનુષ્ય પણ વંદ્ય
 અને પુણ્ય છે હવે તું આ સ્વર્ગમાં પુણ્યવતી સાથે મન-
 માનતી કોડા કર. કૃષ્ણ કહે છે કે હે ધર્મરાજાં એ માટે એ-
 કાદશીનું વ્રત કરવું, જ્યાં નામની એકાદશીનું વ્રત શ્ર-
 દ્ધાદુત્યાદી પાપ નો નાશ કરનાર છે એમ બાણવું, જેણે
 જ્યાં નામની એકાદશીનું વ્રત કર્યું તેણે સકળ દાનો યજ્ઞ
 અને બધાં તીર્થોમાં સ્નાન કર્યાં એમ બાણવું જે ભક્તિ
 પુર્વક શ્રદ્ધાવડે જ્યાં નામની એકાદશીનું વ્રત કરે છે તે
 કૌશલ કદપર્ણ્યંત વૈકુંઠમાં રહે છે, હે રાજા ! જે કોઈ મદ
 એકાદશીનું મહાત્મ્ય પડન અથવા શ્રાવ્ય કરશે તેને આ
 મિષ્ટોમ યજ્ઞના ફળથી પ્રાપ્તિ થશે.

મહા વદની વિજયા નામની એકાદશી.

યુધીષ્ઠીર રાજા ભગવાન શ્રીકૃષ્ણને પુછે છે કે હે
 મવાદ ! માથ કૃષ્ણ એકાદશીનું નામ શું ? તે મને કહે
 આવું ધર્મરાજાનું વચન શ્રાવ્ય કરી ભગવાન બોલ્યા કે
 હે ધર્મરાજા ! તને ક્ષાદ્યુષ્ઠ કૃષ્ણ એકાદશી કહું છું જેણે
 વિજયા નામ છે અને તે વ્રત કરનારને જય આપનાર છે
 તેના વ્રતનું મહાત્મ્ય સર્વે પાપને હરનાર છે એ માટે

નારદજીએ પોતાના પીતા બ્રહ્માજીને પુછ્યું હતું કે હે
 વીધાતા ! માધ કૃષ્ણપક્ષમાં વિજયા નામની જે એકાદશી
 છે. તેનું વ્રત કૃપા કરીને કહો. નારદનું આવું બોલવું
 શ્રવણ કરી બ્રહ્માએ કહ્યું કે હે નારદ ! પાપ હરણ ક-
 રવામાં સમર્થ એવી તે એકાદશીની કથા હું તને કહું છું
 તે શ્રવણકર. એ એકાદશીનું વ્રત પુરાતન પાપનાશક અને
 પવિત્ર છે. આજસુધી આ વિજયા એકાદશીનું વ્રત મેં
 કોઈને પણ કહ્યું નથી. આ વિજયા માનવને જ્ય આપે છે.
 એ નિઃસંદેહ છે પુર્વે ચૈત્ર વર્ષ સુધી શ્રીરામચંદ્રજી ત
 ચોવનમાં ગયા અને સીતાજી તથા લક્ષ્મણજી સહ પં-
 ચવટીમાં રહ્યાં. ત્યાંથી મહા તપસ્વી અને પતીવ્રતા સી-
 તાજીનું રાવણે હરણ કર્યું. તેના વિયોગથી શ્રી રામ
 ચંદ્રજી મોહ પામ્યા અને સીતાજીના વિરહદુઃખથી અર-
 ણ્યમાં ફરતાં કબંધનો વધ કર્યો તથા આગળ જતાં
 જટાયુએ સીતાજીની વાર્તા શ્રીરામચંદ્રજીને કહી અને પછી
 પોતે મરણ પામ્યો. પછી સુગ્રીવ સાથે મિત્રતા થઈ, અને
 તેથી શ્રી રામ કાર્યમાં વાનર સેનાની પ્રાપ્તિ થઈ. પછી
 લંકાના અશોક વનમાં હનુમાનજીએ સીતાજીને જોયાં
 અને શ્રી રામચંદ્રજીની મુદ્રિકા સીતાજીને આપી ત્યાં મહા
 પરાક્રમ કર્યું. અને પછી પાછા આવી શ્રી રામચંદ્રજીને
 સર્વ સમાચાર કહ્યા શ્રીરામચંદ્રજીએ હનુમાનનાં વચન
 સંકળી સુગ્રીવના અનુમોદનથી લંકામાં જવા માટે પ્રસ્થાન

કર્તુ. પછી સર્વ વાનરસહ શ્રીરામચંદ્રજી સમુદ્રકાંઠે આવી
તે હુકર સમુદ્રને જોઈ વિસ્મય પામ્યા, અને લક્ષ્મણને
પુછ્યું કે હે સૌમિત્ર ! કયા પુણ્ય વડે આપણે સમુદ્ર
પાર જઈશું મને તો કાંઈ વિચાર મુજતો નથી. કે જેથી
આપણે પાર જઈએ; કેમ આમાં પાણી ધણું જ ઉંડુ અને
વળી મોટા મગરથી યુક્ત છે. આવાં શ્રી રામચંદ્રજીનાં
વચન શ્રવણ કરી લક્ષ્મણજીએ કહ્યું કે હે મહારાજ !
આપ પુરણ પુરૂષોત્તમ અને આદિદેવ છે. આ દ્વીપના મ-
ધ્યભાગમાં બકલાદેવ મુનિનો આશ્રમ છે. તે અદિતી જ
જાઉ છે અને તેણે ઘણા બ્રહ્મદેવ જોયા છે. માટે એવા
અતિ વૃદ્ધ અને સર્વ ઋષિમાં શ્રેષ્ઠ બકલાદેવ ઋષિને
જઈ તમે પુછો. એટલે તે ઉપાય કરશે. આવાં લક્ષ્મણ-
જીનાં ઉત્તમ વચન શ્રવણ કરી, શ્રીરામચંદ્રજી, બકલા-
દેવના આશ્રમમાં જઈ સંકટ સમય સર્વ દેવ વિષ્ણુને
શરણ જાય છે, તેમ સાષ્ટાંગ નમસ્કાર કર્યો તે જોઈ મુનીએ
મનમાં વિચાર કર્યો કે શ્રીરામ તો પુરણ પુરૂષ પરમાત્મા
છે. પણ કાંઈ કારણથી મનુષ્યદેહમાં પ્રવિષ્ટ થયેલ છે. એવું
જાણી તેમને પુછ્યું કે હે શ્રીરામ ! આપનું અહિ આવાગ-
મન કયાંથી થયું ? આવાં ઋષિનાં વચન સાંભળી શ્રીરામ-
જીએ કહ્યું કે ઋષિમાહારાજ ! આપની કૃપાથી હું સમુદ્ર-
પાસે સૈન્ય લઈ રાક્ષસથી ભરેલી લંકાનગરીને જીતવા આવ્યો
હું તે આપના અનુગ્રહવડે અમે સમુદ્રપાર જઈશું માટે સમુ-

દુષ્કાર થવાનો ઉપાય દો, એ માટે હું આપ પાસે આંગ્યોર્ધ્વ
 આવું શ્રીરામચંદ્રજીનું ઘોલવું શ્રવણ કરી ઋષિએ ઠંઠું કે હે
 રામચંદ્રજી! જે વ્રતકરવાથી અવશ્ય તમારો વિજય થશે.
 એવું સર્વ વ્રતોમાં ઉત્તમ વ્રત હું દહું છું તે એકાગ્ર અંતઃ-
 ક્ષુ વડે કરો, તેથી લંકાસહ રાક્ષસને જીતશે. અને તમારી
 મહાકીર્તિ થશે તે માહામહીનાની કૃષ્ણેકાદશીનું વ્રત છે તે
 કરવું જે કરવાથી જયની પ્રાપ્તિ થાયછે. તે કરવાથી તમે
 અવશ્ય વાનરસહ સમુદ્રને તરશે. આ વ્રતનાં ફળ આપ-
 નારો વિધી કર્હુ છું તે શ્રવણ કરો. દશમને દીવસે સૂવ-
 ણીનો, રૂપાનો. ત્રાંબાનો વા માટીનો એક ઘડો લેવે
 અને તેને જળથી ભરી તેમાં પાનડાં નાંખી તેની સ્થાપના
 કરવી, અને તે ઉપર ભગવાન નારાયણની સોનાની મૂર્તિ
 સ્થાપના કરવી એકાદશીને દિવસે પ્રાતઃસ્નાન કરી નિશ્ચિત
 ગટની સ્થાપના કરવી. અને ગંધ, પુષ્પ, દાડમ અને
 ઐક્ય વિગેરે સામાનથી પૂજા કરવી એ ઘડા નીચે થાત
 અન્ય ઘર્હુ અને હાંગર, વિગેરે નાંખવાં અને તેના ઉપર
 જવ નાંખવા, ગંધ, ધુપ દીપ અને નાના પ્રકારનાં નેવેદ
 સમર્પણ કરવાં અને તે પાસે રાત્રે જાગરણ કરવું બાર-
 સને દીવસે સૂર્યોદય સમય નહી, વહેળો, તળાવ, મા કોઈ-
 થણુ ઉઠકમાં મૂર્તિસહ, તે કુંભને વિસર્જન કરવું અથવા
 અથાવિધી પૂજન કરી વેદમણનારા પ્રાદ્યજુને મૂર્તિસહ
 લે ઘડો આપવો અને તે સાથે મોટાં ઢાનો આપવાં, હે

રામચંદ્રજી ! આ વિધિ પ્રમાણે તમારા મોટા મોટા
સેનાધીપતીઓસહ એ વ્રત તમે કરો તેથી તમારો વિજય
થશે. આવું બદાલના ઋષિનું વચન શ્રવણ કરી શ્રીરામ-
ચંદ્રજીએ વિધીપૂર્વક વ્રત કર્યું તેથી તેમનો વિજય થયો.
શ્રી ભગવાન કહે છે કે હે ધર્મરાજ ! યથાવિધી જે કોઈ
આ વિજયા એકાદશીના વ્રત કરે તેનો આ લોકમાં જય
થાય છે અને અંતે પરલોકની પ્રાપ્તિ વાચ છે. બ્રહ્માજી
કહે છે કે હે નારદ ! એ માટે વિજયાનું વ્રત કરવું એ
એકાદશીનું માહાત્મ્ય સર્વ પાપોનો નાશ કરવાવાળું છે.
જે કોઈ આને વાંચશે અથવા સાંભળશે તેને વાળેપેય યજ્ઞના
ફળની પ્રાપ્તિ થશે.

રાગણ સુદની આમલકી નામની એકાદશી.

માંધાતા રાજા વસિષ્ઠ ઋષિને પુછે છે કે-હે બ્રહ્મા ! હે
મહા ભાગવાન ! ! મારાં કલ્યાણ થાય એવું કાંઈક મને
કહો. અને તે વ્રતમાં ઉત્તમ, તથા ઇતિહાસ અને મંત્ર-
સહ હોવું જોઈએ. આવું રાજાનું ભાશણ શ્રવણ કરી
વસિષ્ઠ ભાલ્યા કે-હે રાજા ! તતકાળ વ્રતોનું ફળ આજ
વાવાળું વ્રત કરું છું હે રાજા ! મોટા પાપનો નાશ કરનાર
હજાર ગોદાનના ફળને આપનાર, અને મોક્ષને આપનાર
એવું આમલકી નામનું વ્રત છે. એ વિશે હું તમને પુષ્ટ

એ કથા કહું છું, કે જે થકી હિંસા કરવાવાળા પાર-
 ઝીનો મોક્ષ થયો હતો. હે રાજન ! બ્રાહ્મણ, સ્ત્રી, વૈશ્ય
 અને શૂદ્ર એવા ચારે વર્ણથી શોભતું અને જેમાં જ્ઞાન-
 દર્શી પુષ્ટ મથેલી સકળ પ્રજા રહે એવું વૈદિક નામનું નગર
 હતું એ નગરીમાં વેદ ભણનાર વિક્રાંત બ્રાહ્મણો હતા,
 શ્રમ કરનાર કૌર્મજ નહતું. એવી નગરીમાં ચંદ્રવંશમાં
 જન્મ પામેલો ધર્મ કરવાવાળો અને ધર્માત્મા એવો શ-
 શિબિંદુ રાજાનો પુત્ર ચૈતરથ નામનો હતો જેમાં દશહ-
 વ્યસ હાથનું બળ હતું જે રાજા ધનુરવેદ તથા શાસ્ત્ર વિદ્યા
 સારી જાણતો હતો, અને તે ધર્મપુર્વક પૃથ્વીનું પાલન
 કરતો હતો. તેથી તેની નગરીમાં કૌર્મજ કૃષ્ણ કે
 શિખારી નહતો એ રાજાથી સર્વ પ્રજાને સુખ તથા
 આરોગ્ય હતું એવો ઉત્તમ રાજા હતો, તે રાજા તથા
 પ્રજા વિષ્ણુની ભક્તિમાં અને શ્રીહરીનું પુજન કરનામાં
 વચર હતાં શુક્લ વા કૃષ્ણકાદરીને દીવસે કૌર્મ પશુ
 એવન કરતાં ન હતાં ત્યાંની પ્રજા સર્વ પાપનો પરિત્યાગ
 કરી હરિભક્તિ વિશે રત હતી આ પ્રકારે હરિભક્તિ અને
 સુંબથી આનંદ પામેલી પ્રજા સાથે ઘણાં વર્ષે ગયાં એક
 સમય દાગણ માસની શુક્લ એકાદશી કે જેનું આસલકી
 નામ છે તે આવતાં નાનાથી તે વૃદ્ધ સુધી બધાએ તે
 દિવસે નિવસથી ઉપવાસ કર્યો, અને મહાકળને આપનાર
 કૃત કરવા માટે બધા લોકો નદીએ આવી સ્નાન કરી;

રાજા સહ દેવાલયમાં, દિવ્યમુગંધથી સુવાસિત અને પંચ-
 રત્નથી યુક્ત તથા છત્રી ઉપાનહ સહપુર્ણ કુંભની સ્થા-
 પના કરી. તેની પાસે ઘણા દીવા કરી તેનું પુજન કર્યું,
 અને આમલના ઝાડનું તથા સર્વ ઋષિઓનું પુજન કર્યું.
 અને હાથ જોડી પ્રાર્થના કરી કે-હે જમદગ્ન્ય ! હે રેણુ-
 કાનંદવર્ધન !! આપ આમળાના ઝાડ તળે બેસી બધાને
 ભક્તિ મુક્તિ આપોછો તમને નમસ્કાર કરીએ છીએ પછી
 પાણીથી ખોળા ભરી આમળાના ઝાડ તરફ જોઈ કહેવું
 કે-હે ધાત્રી ! તું બ્રહ્મદેવ પાસેથી ઉત્પન્ન થઈ અમારા
 સર્વ પાપનો ક્ષય કરનાર છો અમો આ અર્ધ આપી
 નમસ્કાર કરીએ છીએ હે ધાત્રી ! તમે બ્રહ્મસ્વરૂપ છો.
 પરશુરામે તારું પુજન કરેલું છે. બમે તારી પ્રદક્ષિણા
 કરીએ છીએ માટે તું અમારાં પાપનો નાશ કરજે આ
 પ્રમાણે કહી તે ચૈતરથ રાત્રીએ પોતાની પ્રજા સહ પ્ર-
 દક્ષિણા કરી રાતે ભક્તિ યુક્ત અંતઃકરણ વડે જાગરણ
 કર્યું એટલામાં ત્યાં એક પારધી આવ્યો. જે ધર્મબ્રહ્મ,
 કુટુંબ પોષણાર્થ જીવની હલ્યા કરી કુપ્રાથી, શ્રમથી અને
 ભારથી પીડા પામતો હતો તેણે ત્યાં ઘણા દીવા જોઈ ત્યાં
 બેસી જાગરણ કર્યું. અને આ શું હશે એવું મનમાં
 લાવી આશ્ચર્ય પામ્યો. તથા તેણે ઘડા ઉપર સ્થાપન
 કરેલી વિષ્ણુ ભગવાનની મુર્તિ જોઈ. પછી તે આમલાના
 ઝાડ ઉપર કરેલા દીવા જોયા ત્યાં બેઠેલા વિષ્ણુ સતો

જાગવાન કથાનું ગાયન કરતા હતા તે પછી સાંભળ્યું ને પાર-
 થી કુધાથી અત્યંત વ્યાસ છતાં પણ તેણે એકાદશીનું મ-
 હાત્મ્ય સાંભળ્યું અને એ શું હશે એવા વિચારથી તે
 જાગતો હતો અને તે રાત ગમ્મ પછી પ્રભાતે સર્વ લોકો
 પોતાને ઘેર ગયાં અને તે પારથી પણ પોતાને ઘેર જઈ
 પ્રીતિ યુક્ત અંતઃકરણ વડે જમ્યો પછી કેટલેક દિવસે
 ચારથી મરણ પામ્યો એકાદશીના પ્રભાવથી અને રાત્રી
 જાગરણ કર્યું તેથી ચતુરંગ સેના સહ તેને રાજ્ય
 મળ્યું તે એવું કે જ્યંતી નગરીના વિદુરથ રાજાને ત્યાં
 વસુરથ નામે પુત્ર થઈ જન્મ લીધો જે મહા બળવાન તથા
 ચતુરંગીણી સેના તથા ધનધાન્યથી યુક્ત થયો. જેણે દય
 હજાર ગામનું રાજ્ય કર્યું જે તેજ થકી મુર્ય જેવો અને
 ક્રાંતિમાં ચંદ્ર સદૃશ હતો સત્યવાદી ધર્મ કરવાવાળો, ક્ષત્રીમાં
 પૃથ્વી જેવો અને પરાક્રમમાં વિષ્ણુ સમાન હતો પ્રજા
 જાણવાવાળો, ધર્મસીળ, પ્રજા પાલનમાં તત્પર, શુરાના
 ગર્વને પરીહાર કરનારો નાના પ્રકારના યજ્ઞો કરવાવાળો
 હતો સર્વ પ્રકારે નાના પ્રકારનાં દાન કરતો હતો તે
 રાજા એક સમય મૃગયા કરવા ગયો તે નસીબના યોગે
 માર્ગમાં ભુલો પડ્યો તે દિશા કે ઉપદિશાનું જ્ઞાન નહું
 નહિ તેથી પોતાને હાથઓશીકે મુઠી, ભુખ્યો અને થાક્યો
 તે જરાવાર મુતો એટલામાં ડુંગર ઉપરનો યવન સયુદાય
 તે રાજા જ્યાં મુતો ત્યાં આવ્યો તે બધા યવનો એ રાજાથી

ત્રાસ પામેલા તેથી તે એની સાથે વૈર કરવાવાળા હતા, થઈ તે સુતેલા એવા દાનશુર રાજાની ફરતે ઉભા રહીને જોવા કે-આ આપનો શત્રુ છે એને મારો મારો. પ્રથમ આપણે બાપ, બાઈ, છોકરાનાં છોકરાં, બેનનાં છોકરાં અને મામા વિગેરેને આણે માર્યા છે માટે એને મારો. આ અમાણે બાલીને યવનો રાજાને મારવા તત્પર થયા તેમાંથી કેટલાકે હાથમાં પાશ, કોઈએ તરવાર કોઈએ ધનુષ બાણ લીધેલ છે એમ સજ થયા. અને તે સુતેલા રાજાને બધા શસ્ત્ર મારે પણ રાજાને વાગે નહિ. બાણ આડા આવળી જવા લાગ્યાં પણ અંગ ઉપર પડે નહિ શસ્ત્રને પ્રહાર કરતાં તેને ન વાગે તેથી બધા મરણાન્મુખ થયા તેથી તેઓ એક પગલું પણ ચાલી શક્યા નહિ અને શસ્ત્ર તથા અસ્ત્ર વાગવાથી તેઓનું અંતઃકરણ નષ્ટ થયું. કેટલાક સ્થાન ભટ થઈ દસે દીશાએ નાથી ગયા, તે બધા યવન દીન થઈ ગયા તેટલામાં રાજાના શરીર-માંથી સર્વ અવયવોથી સુંદર અને દિવ્ય અંલકાર તથા સુગં-ધીથી યુક્ત એવી એક સ્ત્રી નીકળી જેના શરીરે ઉત્તમ ગુણના હાર અને બ્રહ્મટિ વાંકી તથા જેની આંખો દેવના જેવી અને તેમાંથી બહાર આમ પડે એવી હતી તે સ્ત્રીએ હાથમાં ચક્ર ધારણ કરેલું હતું અને બીજી કાળરાત્રિ હોય તેમ ક્રોધથી અત્યંત દુઃખી અને ક્રોધી યવનનોના સામે દોડી અને ભગવત ભક્તને ત્રાસ આપનારા બધા યવનોને ભરી

જાણ્યા થોડા સમય પછીરાજા જાગૃત થઈ જુએછે તે
 અહીં મહા અફસુસ કાર્ય એની નજરે આંખું. તે મારેલા
 સ્વેચ્છ સમુદાયને જોઈ રાજા ઘણો આનંદ પામ્યો અને
 વિચાર કરવા લાગ્યો કે મારા મહાવૈરી એવા આ યજ્ઞ-
 નને કોણે માર્યા ? કયા હિત કરવાવાળાએ આ મહાકર્મ
 કર્યું. આ પ્રમાણે વિચાર કરે છે એટલામાં આકાશ-
 વાણી થઈ તે વાણીથી વિસ્મય પામેલા રાજાને જોઈને
 કહ્યું તે હે રાજા ! ભગવાન વગર અહિં કોઈ તારૂં રક્ષણ
 કરનાર નથી. પછી તે રાજા વનમાંથી સુખપુર્વક ઘેર
 આવ્યો અને તે ધર્માત્મા ઇન્દ્રસમાન પૃથ્વીનું રાજ્ય કરવા
 લાગ્યો. વસિષ્ઠજી કહે છે હે માંધાતા રાજા ! એ માટે જે
 કોઈ ઉત્તમ નર આ આમલકીનું વ્રત કરશે તે વિષ્ણુપાદને
 પ્રાપ્ત થશે એમાં શંકય નથી.

કાગણુ વહની પાપમોચિની નામની એકાદશી.

ધર્મરાજા પુછેછે કે-હે ભગવાન ! કાગણુ શુકલ પક્ષની
 આમલકી નામની એકાદશી તમારી પાસે મેં શ્રવણ કરી
 હવે કાગણુન કૃષ્ણ પક્ષની એકાદશીનું શું નામ છે, તે
 મને કહો આવા ધર્મરાજાના પ્રશ્નને શ્રવણ કરી ભગવાન
 કહે છે કે-હે ધર્મરાજા ! પૃથ્વીપતિ માંધાતા રાજાએ
 લોભશ રૂપિને પુછતાં તેમણે અજ્ઞાન પાપ નાશન એવું

જે કહેલું છે તે હું તમને કહું છું તે સાંભળો માંધાતા પુછેછે કે-હે ભગવાન લોભશત્રુષિ ! લોકહિતાર્થે કાગણ કૃષ્ણકાદરીનું નામ શું તે શ્રવણ કરવાની ઈચ્છા છે, અને તેનો વિધી તથા કળ શું તે કૃપાકરી કહો આવાં માંધાતાનાં વચન શ્રવણ કરી લોભશ રૂપિએ કહ્યું કે હે રાજ-શારદુલ કાર્ય સિદ્ધિ ધર્મ અને શુભ આપનાર અને આપને હરણ કરનાર એવી વિચિત્ર કથા હું તને કહું છું તે સાંભાળ્ય. પ્રથમ ચૈતરથ નામનું વન વસંતરતુમાં સુવાસિક પુષ્પોથી સોભાયમાન હતું તે વનમાં દેવાંગના રમવા આવી હતી તેમજ ગંધર્વ કન્યાઓ કિન્નર રાહુ અને સકળ દેવ ઈંદ્ર પણ ત્યાં ક્રીડા કરવા લાગ્યા કેમકે ચતરથ વન કરતાં બીજું સુંદર વન નહતું તે વનમાં ઘણા રૂપિઓ તપ કરતા હતા ચૈત્ર તથા વૈશાખ માસમાં સર્વ દેવસહ ચંદ્ર ત્યાં ક્રીડા કરતો હતો તે વનમાં મેઘાવી નામના પ્રખ્યાત રુષિ હતા તે રૂપિને મોહ ઉત્પન્ન કરના માટે મન જેવું વર્તન કરવાવાળી મંબુઘોસા નામની અસ્રર કલ્પોગ કરવા લાગી તે મંબુઘોષા રૂપિના આપના ભયથી તેના આશ્રમથી એક ગાઉ રહી ત્યાં વીણા વગાડી મધુર સ્વરથી ગાયન કરતી હતી. શરીરે સુવાસિક ચંદન લગાડી, પુષ્પના હાર ધારણ કરી સુસ્વરથી ગાયન કરતી એવી મંબુઘોષાને જોઈ સુનીશ્રેષ્ઠ શ્રીસદાશિવજીના ભક્ત મેઘાવીને જીવતા કામ પશુ મંબુઘોષાને વશ થયો, કેમકે

પોતાનું શરીર શ્રી શિવે બાળી નાંખેલું ને વેડનું મહનને
 સ્મરણ થયું માટે શિવમજા તે પશુ પોતાને શત્રુ એવું
 મનમાં લાવી મંબુધોષાથી જામર તેજ ધનુષ અને કટાર
 તેજ તેનો દોર અને નેત્ર તેજ સમક્ષમાણે તથા સ્તન
 એજ સુકામ આ પ્રમાણે સર્વ યુદ્ધનો સામાન તૈયાર કરી
 શિવ ભક્તને છાતવા મહન તત્પર થયો મંબુધોષાનું સૈન્ય
 જેવું મહનના કામને સહાય થયું અને તે પશુ મકુષીને
 એક કામથી પીડીત થઈ, કેમકે મેઘાવીરૂપી પુરું તારક
 હતા. તેથી અત્યંત શોભાવા લાગ્યા, જેમણે કંઠમાં શુભ-
 ચણોપવિત્ત અને હસ્તમાં દંડ ધારણ કરેલો તેથી સાક્ષાત્
 બીજા મહનજ છે, એવો મંબુધોષાએ જોયો. મેઘાવી અવ-
 નરૂપિના આશ્રમમાં રહેતા હતા તેના સ્ત્રીય મંબુરેણ
 આવીને કુલી રહી અને મેઘાવીને જોઈ કામની વ્યસ થઈ
 અને ધીમેધીમે નૃત્ય તથા ગાયન કરવા લાગી તેથી તેના
 હાથની કગણીઓ અને પગનાં જંજર મધુર મધુર શબ્દ
 કરવા લાગ્યાં તે શ્રવણ કરી મેઘાવીરૂપિ બાહાર આવી
 તેનું હાવભાવ યુક્ત ગાયન બુએડે એટલામાં મહને તેને
 પોતાના સૈન્યથી બતાવકારે મોહથી વશ કરી લીધો. પછી
 મંબુધોષા પોતાના હાવભાવ કટાક્ષથી જેડુ પામેલા મેઘા-
 વીરૂપિન જોઈ પાછી આવી અને તેને છાતવા માટે પોતાના
 હાથની વીણા નીચે સુકી મહાવ યુધ્ધી કંપિત થયેલી વેણી
 જેવી ગાડને વળગે છે તેમ મંબુધોષાએ મેઘાવીરૂપિને

આલિંગન આપ્યું વનમાં તે અપ્સરાનો ઉત્તમ દેહ બેઠું
 મેઘાવિરૂપિણે તેની સાથે રમણ કર્યું તે કામવથ થયા
 તેથી તેનું ચિત્તેનત્ર ગયું અને તે કામવથ થયેલા રૂપિણે
 રમણમાં અહરનિશનું જ્ઞાન રહ્યું નહિ આ પ્રમાણે તે
 રૂપિણા સત્કર્મ નાથક કાળ ધણો ગયો પછી તે મંબુધીપા
 દેવલોકમાં જવા માટે ઉપાય કરવા લાગી. આ પ્રમાણે
 જવાને ઉત્સુક થયેલી મંબુધીપા રમણ થયેલા રૂપિણે
 કહેવા લાગી કે-હે મહારાજ હવે મને સ્વસ્થાન જવા
 માટે આજ્ઞા આપો જાવું બાવણ સાંભળી મેઘાવીએ કહ્યું
 કે-હે વરદાનને આજેજ રાત્રે તું આવી માટે પ્રભાત સુધી
 તો મારી પાસે રહે આ પ્રમાણે રૂપિણું બોલવું સાંભળી
 બયથી ફરી એમની સાથે રમણ કર્યું આ પ્રમાણે તે
 અપ્સરાએ રૂપિણા આપના બયથી સત્તાવન વર્ષ નવ માસ
 અને ત્રણ દહાડા અર્ધ રાત ગઈ હોય તેમ રમણમાં કાઢ્યા
 અને વળી એવો બીજો ધણો કાળ ગયો ત્યારે રૂપિણે
 પુછ્યું કે હે રૂપિણ મને મારે ઘેર જવા માટે આજ્ઞા
 આપો તે સાંભળી મેઘાવીએ કહ્યું કે હે સુંદરી હાલ
 પ્રભાત સમય છે હું સંધ્યા કરૂં ત્યાં સુધી સ્થિર રહે
 એવું રૂપિણું બોલવું સાંભળી બયથી વ્યાસ થઈ જરા
 હશીને બોલી કે-હે દિગ્ગેષ ! તમારી સંધ્યા કેટલા કાળ
 સુધી છે તે હજી થઈ કે નથી થઈ મારી ઉપર પ્રસાદ
 કરવાથી કેટલોક કાળ ગયો તેનો વિચાર કરો આ પ્રમાણે

મંબુઘોષાનું બોલવું થતાં વિસ્મય પામી આંખો ઉઘાડી
 મનમાં વિચાર કરીને મંબુઘોષાને નમસ્કાર કર્યા,
 અને પશ્ચાત્તાપ પામી કહ્યું કે-હરહર અપ્સરાની સાથે
 મારાં સત્તાવન વર્ષ ગયાં એવું મનમાં લાવી અત્યંત
 કોપાવિષ્ટ થયો તેથી તેના નેત્રમાં અગ્નિ પ્રદીપ્ત થયો
 અને તે અપ્સરાને તપનો ક્ષય કરવાવાળી કાળરૂપી જોઈ
 કહ્યું કે માહા કષ્ટ થકી સંપાદન કરેલો તપ આ મહા-
 નવતીએ ક્ષય કર્યો આ પ્રમાણે કોધથી મેઘાવીનું શરીર
 ઝુઝવા લાગ્યું અને તેણે શાપ આપ્યો કે તું પિશાચી
 ચમ્પશ હે દુરાચારે ! હે કુલટે હે વ્યભિચારિણી હે પાત-
 ક્રમિયે તને ધિક્કાર છે આ પ્રમાણે તેણે શ્રાપ આપતાં
 તે મંબુઘોષા શાપદગ્ધ થઈ નમીને આગળ ઉભી રહી
 અને પ્રસાદની પ્રત્તિ કરતી મુનિને કહેવા લાગી કે-હે
 મહારાજ મારા ઉપર કૃપા કરી શાપનું વિમોચન કરો
 સાધુનો સંગ કરવાથી અને તેની જોડે ભાષણ કરવાથી
 સાતમે પદેજ તેનું ફળ પ્રાપ્ત થાય છે, હે બ્રહ્મા ! તમારી
 સાથે સમાગમ કરતાં તો ઘણાં વર્ષો ગયાં. હે સ્વામી હે
 સુવૃત ! એ માટે મારા ઉપર અનુગ્રહ કરો. આ પ્રમા-
 ãનું મંબુઘોષાનું બોલવું શ્રવણ કરી મેઘાવીરૂપિ બોલ્યા
 કે-હે કલ્યાણી અનુગ્રહ કરવાવાળું મારું તપ તો તમારી
 સાથે પાપકર્મ કરવાથી ક્ષય પામ્યું હવે હું શું કરું પણ
 એક ઉપાય કહું છું. કાલ્યુન કૃષ્ણ પક્ષની એકાદશી શુભ

અને સર્વ પાપના ક્ષય કરવાવાળા છે. અને તેનું પાપ-
 મોચીની નામ છે. હે શુભ ! તેનું વૃત કરવાથી તારું પિ-
 શાચત્વ જશે, આ પ્રમાણે કહી મેઘાવીરૂપિ પોતાને આ-
 શ્રમે ગયા પિતાએ પુત્ર આવતાં તેને પુછ્યું કે-હે પુત્ર !
 સઠળ પુણ્યનો ક્ષય કર્યો, આ તેં શું કર્યું ? આ પ્રમાણે
 પિતાનું ભાષણ સાંભળી મેઘાવી બોલ્યા કે-હે મહારાજ
 હે પિતા ! અપ્સરાની જોડે રમણ થયું એ મોટું પાપ
 સંપાદન કર્યું માટે એ વાત એ પાપના ક્ષય કરવાવાળું
 કંઈ પ્રાચીન મને કહો એવું ભાષણ સાંભળી પિતા
 વ્યવનરૂપિ બોલ્યા કે હે પુત્ર ! કાલ્યુત કૃષ્ણ પક્ષની એ-
 કાદરી પાપમોચની નામે છે. તેનું વૃત કર્યાથી તે તારા
 પાપનો પુંજ નાશ પામશે. આ પ્રમાણે પિતાનું બોલવું
 શ્રવણ કરી મેઘાવીરૂપિએ તે વૃત કર્યું તેથી તે પાપમુક્ત
 થઈ પુણ્યશીલ થયો. તે મંજુશ્રીના અપ્સરાએ પણ આ
 વૃત કર્યું. પાપમોચનીના વૃત પ્રભાવથી પિશાચત્વમાંથી
 મુક્ત થઈ, પછી દિવ્યરૂપ ધારણ કરી તે ઉત્તમ અપ્સરા
 સ્વર્ગમાં ગઈ. લોમશરૂપિ બોલ્યા કે હે માંધાતા ! એ
 પાપમોચનિનું આવું સામર્થ્ય છે હે રાજા ! જે કોઈ
 પ્રાણી પાપમોચીની એકાદરીનું કરે છે તેનાં સર્વ પાપ
 ક્ષય પામે છે. હે રાજા ! આ એકાદરીનું મહાત્મ્ય પઠન
 કરવાથી અર્થનો શ્રવણ કરવાથી હજાર ગૌદાનનું ફળ મળે

છે. અને બ્રહ્મહત્યા કરનારો, મુવર્ણ હરણ કરનારો, તથા મુરાપાન કરનારો અને ગુરૂપત્ની જોડે રત્ન થયેલો એવા એવા મહાપાપી આ એકાદશી કરવાથી પાપમુક્ત થાયછે. આવું ઘણું પુણ્યને આપવાવાળું વૃત્ત અવશ્ય કરવું.

—અર્ચન—

ચૈત્ર શુદ્ધની કામદા નામની એકાદશી.

સુકળ કહે છે કે-દેવકીનંદન, કશ્ચ વસુદેવાત્મજ હરને નમસ્કાર કરી મોટું પાપ હરણ કરવાવાળી એકાદશીએનાં મહાત્મ્યો હું તમને કહું છું, જે મહાત્મા શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને એકાદશીનાં મહાત્મ્ય અનેક પ્રકારનાં પાપોનો નાશ કરનારાં રાજા યુધિષ્ઠિરને કદાં અને ભગવાને અષ્ટાદશ પુગણમાંથી વહેરી કાઢેલાં અને જેમાં ઘણા પ્રકારની કદાચો છે એવા મહાત્મ્ય ચોવીશ છે. હે-શૌનકાદી રૂપિ ! મહાત્મ્યો હું તમને કહું છું તે સાંભળો, ધર્મ જોડ્ય કે હે વાસુદેવ ! તમને નમસ્કાર છે. આપ ચૈત્ર શુક્લ એકાદશીનું નામ શું છે ? તે મને કહો. ભગવાન કહે છે કે હે રાજા એકાદશી અંતઃકરણવડે તું તે શ્રવણ કર તને એક પુરાતન ઇતિહાસ કહું છું જે દિવો-વસન્તએ પ્રશ્ન કરવાથી વસિષ્ઠરૂપિએ કહેલો છે. દિવો-વસન્ત પુછે છે. હે ભગવાન વસિષ્ઠરૂપિનું ચરીત્ર હું શ્રવણ કરવાની ઈચ્છા રાખુ છું માટે આપ કૃપા કરીને કહો,

કે ચૈત્રની શુકલએકાદશીનું નામ શું છે ? વસિષ્ઠ કહે છે
 કે-હે રાજઓમાં શ્રેષ્ઠ દિવસીપરાજ ! તે ઉત્તમ પ્રથમ દરેક
 છે તેથી તને કહું છું એકાદશી વિશેષ પુણ્યકારક અને
 પાપરૂપ કાષ્ઠને અરણ્યના અગ્નિ સમાન છે પુત્ર આપવા-
 વાળી અને પાપનો નાશ કરવાવાળી છે. તેની કથા શ્રવણ
 કર. પુરવે સુવર્ણ અને રત્નથકી ભુષિત એનાં રમ્યભોજી
 નામના નગરમાં મહત્તી મત્ત થયેલ એવો પુંડરીક નામને
 રાજા રહેતો હતો અને તે નગરીમાં તે રાજ્ય કરતો હતો
 ગંધર્વ, કિન્નર અને અશ્વરા વિગેરે તેનું સેવન કરતાં
 હતાં તે અશ્વરાઓમાં ઉત્તમ એવી લલિતા નામની અ-
 શ્વરા અને લલિત નામનો ગંધર્વ એ બંને સ્ત્રી પુરુષ
 પરસ્પર કામાસક્ત હતાં તેથી ધન, ધાન્ય યુક્ત એનાં
 પોતાના રમયે શ્રદ્ધામાં તેઓ નિરંતર ક્રિડા કરતાં હતાં.
 લલિતાના હૃદયમાં સર્વ કાલ પતિનું વાસ્તવ્ય હતું અને
 લલિત ગંધર્વ પોતાની સ્ત્રી વગર ગીત ગાવા બેઠો પશ્ય
 એનું અતઃકરણ પોતાની સ્ત્રીમાં લુપ્ત થએલું તેથી વાર-
 વાર લલિતાનું સ્મરણ થતું હતું તેથી તેની જીહ્વા ગદ-
 બનમાં વાંકીયુક્ત થતી હતી. એની ગાવાની ભુક્તિ અને
 તેનો મનોભાવ કર્કટનાગે બાળી પુંડરીક રાજાને કહ્યું
 ત્યારે તે રાજા મદનાતુર થયેલું અતઃકરણ જોઈ તે લલિ-
 તને શાપ આપ્યો કે-હે દુરબુધ્ધ ! તું પુરુષાદિ લુપ્ત

કરવાવાળો રાક્ષસ થઈશ કેમકે તું સ્ત્રી વશ્ય થઈને મારી
 સાથે ગાવા બેઠો એવો તેનો શાપ થતાંજ તે રાક્ષસરૂપ
 થયો. તે એવો થયો કે મોટું વિકાળ સુખ, અને આંખો
 જેઃ જોતાંજ ભયંકર માલમ પડે. સૂર્ય અને ચંદ્ર સદ્રશ્ય
 આંખોની કાન્તિ, ડુંગર સમાન મોટું ગળું. રાફડા જેવી
 નાસિકા છે. જે ગાઉ બહા હોઠ, હે રામ દ્વિવીપ એનું
 શરીર બત્રીશ ગાઉનું ઉચું હતું આ પ્રમાણે તે લલિત
 ગંધર્વ રાક્ષસ થઈ પોતાના દુષ્કર્મનું ફળ ભોગવતો હતો.
 એની સ્ત્રી જે લલિતા તેને પોતાના પતિનું આતુ અકાંજ
 વિકાળ રૂપ જોઈ મનમાં ચિંતા કરતી ઘણી દુઃખયુક્ત
 થઈ, વિચાર કરવા લાગી કે હું શું કરું ! ક્યાં જઈ !
 મારો પતી તો પુર્વના પાપથી પીડીત થયો આ ચિંતા
 થી તેને ક્યાંય પણ સુખ મળતું ન હતું, તે કામરૂપી
 રાક્ષસ પર્વત ઉપર તથા ઘોર અરણ્યમાં ભ્રમણ કરતો
 હતો તેની સાથે લલિતા પણ ફરવા લાગી તે રાક્ષસ
 નિર્દય, પાપકર્મમાં પ્રીતિવાળો વિરુપ પુરુષને બક્ષણકર-
 વાવાળો હાવાથી દુઃખવડે તેને અહરનિશ સુખ થાય નહિ,
 લલિતા પોતાના પતિનું કર્મ જોઈ મહા દુઃખથી તેની
 સાથે વનમાં રૂઢન કરતી ફર્યા કરે. આ પ્રમાણે તે બંને
 ફરતાં ફરતાં શુભ યોગથી અતિ રમણીય એવા વિંધ્યાચળ
 પર્વતના શિખર ઉપર આવ્યાં. અને તેમણે ત્યાં સુંદર

એવે! રૂપિશૃંગીનો આશ્રમ જોયો, તે લલિતા પહેલી આશ્રમમાં જઈ વિનય અને નમ્રતાથી તેની સામે ઉભી રહી પછી રૂપિએ તે લલિતાને જોઈ પુછ્યું કે તું કોણ છે ? કેની કન્યા છે ? મારા સન્મુખ કેમ આવી ઉભી છે ? આ પ્રમાણે રૂપિનું બોલવું થતાં લલિતા બોલી કે—હે મહારાજ ! વીરધન્વા નામના ગંધર્વની હું કન્યા છું મારું નામ લલિતા છે. હું મારા પતીના ઉદ્દેશથી અહીં આવી છું હે મહા મુને ! મારો પતી શાપદોષથી રાક્ષસ થયો છે, તેનું ભયંકર રૂપ અને દુરાચરણ જોઈ અમને સુખ થતું નથી હે બ્રહ્મન ! માટે મારા ઉપર કૃપા કરી કાંઈ પ્રાયશ્ચિત બતાવો; વિપેન્દ્ર ! જેના પુણ્યથી મારો પતિ રાક્ષસપણામાંથી મુક્ત થાય આવું સાંભળી રૂપિએ કહ્યું કે—હે રંભોર ! ચૈત્ર શુકલપક્ષની કામદા એકાદશી છે, તેનું વ્રત કરવાથી કામના પુર્ણ થાય છે. કલ્યાણી ! એ વ્રત વિધિપુર્વક તું કર તે વ્રતનું પુણ્ય તારા પતિને આપ. તારું પુણ્ય આપવાથી એક ક્ષણમાં તે શાપદોષમાંથી મુક્ત થશે. આ પ્રમાણે શ્રંગીઋષિનાં વચન શ્રવણ કરી લલિતા હર્ષિત થઈ અને તેણે તે એકાદશીએ ઉપવાસ કર્યો હે રાજન દ્વાદશીને દિવસે દેવના સન્મુખ અને પ્રાદક્ષીની પાસે બેસી પોતાના પતિ દોષમુક્ત થવા માટે લલિતા આ પ્રમાણે બોલી કે—મેં કામદા એકાદશીનું વ્રત કર્યું છે. તે વ્રતના પુણ્ય પ્રભાવથી મારા પતિનું પિથા

અત્વ જળે. આ પ્રમાણે લલીતાનું બોલવું થતાં તેનું
 શાક્ષસત્વ જઈ તો ફરીથી પ્રથમ પ્રમાણે ગંધર્વ થયો અને
 સુવર્ણ તથા રત્નના અલંકાર પહેરી પોતાની સ્ત્રી જે
 લલીતા એની સાથે રમણ કરવા લાગ્યો તે બંને પુર્વ
 સ્વરૂપથી અધિક રૂપવાન થઈ વીમનારૂઢ થયાં અને
 કામદા એકાદશીના વ્રતના પ્રભાવથી ઘણાં સૌભાગ્ય લાગ્યાં
 હે નૃપત્રેષ્ટ ! આવું કામદા એકાદશીનું ફળ જાણી પ્રય-
 ત્નથી એ વ્રત કરવું લોકનું હિત થવા માટે મેં તારી
 આસે વરત કહ્યું બ્રહ્મહત્યાદિ પાપનો નાશ કરવાવાળી
 અને પીશાચત્વનું હરણ કરવાવાળી આના કરતાં ચરાચર
 તંત્રલોકમાં બીજી નથી. એ એકાદશીની કથા શ્રવણ અને
 યઠન કરવાથી વાજપેય યજ્ઞનું ફળ મળશે.

ચૈત્ર વહની વરૂંથીની નામની એકાદશી.

યુધિષ્ઠિર પુછે છે કે—હે વાસુદેવ તમને નમસ્કાર પુર્વક
 કુહુ છું કે ચૈત્ર કૃષ્ણ એકાદશીનું નામ તથા મહિમા શું
 છે તેમને કહો. શ્રીકૃષ્ણ કહે છે કે હે રાજન ! આ એકા-
 દશી આ લોકમાં અને પરલોકમાં સૌભાગ્ય આપવાવાળી
 છે તેનું વરૂંથીની એવું નામ છે. વરૂંથીનીના વ્રતના પ્રભાવે
 સર્વ કાળમાં સુખ પ્રાપ્ત થાય છે અને પાપનો નાશ
 થાય તો સૌભાગ્ય મળેછે. કોઈ દુરભાગ્ય સ્ત્રી હોય અને

એ તે એ જાત કરે તો તેને પણ સૌભાગ્યની પ્રાપ્તિ થાય
 સર્વ લોકને ભક્તિ તથા મુક્તિ આપનારી એ વરૂંથી
 છે. અને માનવને સકળ પાપથી દુર કરી ગર્ભવાસથી
 મુક્ત કરનારી છે. એ વરૂંથી એકાદશી ॥ જાતથી માંધાતા
 રાજ સ્વર્ગમાં ગયા, અને ધુંત્રી સારવિગેરે ઘણા રાજ્યો
 એ જાતથી મુક્ત થયા તથા ભગવાન શ્રી શંકર પણ બ્રહ્મ
 કપાલથી મુક્ત થવા દશ હજાર વર્ષ પર્યંત તપ કરવાથી
 જે ફળ મળે છે, તેજ ફળ આ વરૂંથી નામે એકાદશી ૧
 વૃત્ત કરવાથી મળે છે વરૂંથી એકાદશીનું વૃત્ત જે કોઈ
 ભક્તિ પુર્વક કરે છે તેનો આ લોકમાં તથા પરલોકમાં
 મનોરથ પુર્ણ થાય છે હે નૃપ ઉત્તમ પવિત્ર અને પાપને
 હરનારી તથા મહા પાપોનો નાશ કરવાવાળી અને જાત
 કરનારા નરને ભક્તિ તથા મુક્તિ આપવાવાળી એ વરૂં-
 થિની છે. હે નૃપ શ્રેષ્ઠ ! અશ્વદાનથી ગજદાન મેઢું અને
 તેથી ભુમીદાન શ્રેષ્ઠ છે ભુમીથી નિલદાન શ્રેષ્ઠ છે એનાથી
 સુર્વણ, સુર્વણથી અજ્ઞદાન શ્રેષ્ઠ છે. અન્નદાનના સમાન
 કોઈ દાન છે નહિ. થયું નથી અને થમાર નથી, પિતૃદેવ,
 અને માનવ એઓ તૃપ્ત થાય છે, મોટા મોટા કવિઓએ
 એ દાનના સમાન કન્યાદાન કહેવું છે અને ભગવાને પણ
 એ દાનના તુલ્ય ગોદાન છે એમ કહેવું છે એ સર્વ દાનથી
 વિદ્યા દાન અધિક છે. તે સર્વ ફળ એકાદશી જે વરૂંથી
 તેવું જાત કરવાથી પ્રાપ્ત થાય છે, જે નર પાપ મોહિત

થર્મ કન્યાવિક્રય ધન ઉપર જીવન પામે છે. તે જૂની
 જીવનમય થતાં મુધી નરકમાં વાસ કરે છે. માટે ગમે તે
 યત્ન કરીને પણ કન્યાનું ધન ગ્રહણ કરવું નહિ હે રાજેન્દ્ર !
 જે કોઈ લોભ થકી કન્યા વિક્રય કરી ધન લેછે, તે બીજે
 જન્મે બિલાડી થાય છે. જે પોતાની શક્તિ પ્રમાણે ધ-
 નનો વ્યય કરી સાલકૃત કન્યાદાન કરે છે તેના પુણ્યની
 સંખ્યા કરવાને ચિત્રગુપ્ત પણ સ્તબ્ધ થાય છે એજ કૃણ
 વરૂંથિની એકાદશીનું વ્રત કરવાથી મનુષ્યને પ્રાપ્ત થાય
 છે. કાંસુ, અઠદ, મસુર, ચણા, કોદરા, છત્રાન્ના, મધ,
 પારકું અન્ન એ વખત ભોજન અને મૈથુન એ દશ બા-
 બત એકાદશીનું વ્રત કરવાવાળાએ દશમીને દિવસે વજના
 છુતકીડા, નિદ્રા; તાંબુલ, દંદધાવન પરાપવાદ, દુષ્ટપણું,
 પતિત જોડે સંભાષણ, ક્રોધ અને અસત્ય ભાષણ આ
 એકાદશીને દિવસે વરજવાં કાંસુ, અઠદ, મધ, મિથ્યા-
 ભાષણ કરવું. બીજી વખત ખાવું અને મૈથુન છુદ્રા-
 ન્ત તેલ અને પારકાનું અન્ન એ એકાદશીને દિવસે વર્જ
 કરવાં. હે રાજા ! એવી વિધિ પ્રમાણે વરૂંથિની નામની
 એકાદશી વ્રત કરવાવાળા સર્વ પાપથી મુક્ત થઈ અંતે
 અક્ષય ગતિને પામે છે જે કોઈ રાત્રે બ્રહ્મ કરીને ભગ-
 વાન જનાર્દનનું પૂજન કરે છે, તે સર્વ પાપથી મુક્ત
 થઈ પરમગતિને પામે છે. સર્વ પ્રયત્ન પુર્વક પાપભીરૂ
 પુરૂષોએ યશ્વતી ભીતિ ન પાપવા આ એકાદશી વ્રત
 કરવું. આ એકાદશીનું આખ્યાન પઠન અને શ્રવણ કર્યાથી

હજાર ગૌદાનયું કૃણ પ્રાપ્ત થાય છે. અને તે શ્રવણ તથા
પઠન કરવાવાળો સર્વ પાપથી મુક્ત થઈ વિષ્ણુ લોકમાં
મુખ્ય થાય છે.

વૈશાખ સુદની મોહિની નામની એકાદશી.

ધર્મરાજ પુછે છે કે—હે જનાર્દન! વૈશાખ શુક્લ
એકાદશીનું નામ અને તેનો વિધિ તથા કૃણ શું છે? તે
કહો. આવા ધર્મરાજના પ્રશ્નથી શ્રીભગવાન કહે છે કે—હે
ધર્મનંદન! પૂર્વ શ્રીરામચંદ્રજીએ પ્રશ્ન કરવાથી વસિષ્ઠ
ઋષિએ જે કથા કહી તેજ કથા હું તમને કહું છું તે
શ્રવણ કરો. શ્રીરામચંદ્રજી પુછે છે કે હે ભગવાન વસિષ્ઠ
ઋષિ! સર્વ દુઃખનો નાશ કરનાર અને સર્વ પાપનો
ક્ષય કરનાર એવું સર્વ વ્રતોમાં જે ઉત્તમ વ્રત હોય તે
શ્રવણ કરવાની હું ઇચ્છા રાખું છું હે મહામુને! મેં સીતા
વિરહથી ઘણા દુઃખ લોગવ્યાં છે, તેથી હું બધા પામી
આપને પુછું છું આવા શ્રીરામચંદ્રજીના પ્રશ્નથી વસિષ્ઠ-
જીએ કહ્યું કે હે રામ! તમારું નામ લેવાથીજ મનુષ્ય
પાવન થાય છે, એવા તમે છતાં નિષ્ઠાવંત બુદ્ધિથી ઉત્તમ
પ્રશ્ન કરેલ છે. તેથી લોક હિતાર્થે હું સકળ પવિત્રમાં
પવિત્ર અને વ્રતમાં ઉત્તમ વ્રત કહું છું. હે રામ! વૈ-
શાખ શુક્લપક્ષની મોહિની નામે એકાદશી છે. તે સર્વ
પાપ હરણ કરવામાં સમર્થ છે, એ એકાદશીના વૃતના

પ્રભાવે મનુષ્ય મોહ જંજળથી અને પાપથી મુક્ત થઈ
 જાય છે. એ હું ખરું કહું છું. રામ ! એ કારણ માટે
 તમારા જેવાએ પણ પાપનો ક્ષય કરવાવાળી અને દુઃખનો
 વિનાશ કરવાવાળી એ એકાદશી કરવી, હે રામ ! એકા-
 અચિત વડે શુભ અને પુણ્યપ્રક શ્રવણ કરો. એના
 શ્રવણથી મહાપાપનો નાશ થાય છે રમ્ય એવી સરસ્વતી
 નદીને તટે ભદ્રાવતી નામે નગરી હતી, અને ત્યાં ધૃતિમાન
 નામે રાજા રાજ્ય કરતો હતો. હે રામચંદ્ર ! તે રાજા
 ચંદ્રવંશમાં ઉત્પન્ન થયેલો મહા ધૈર્યવાન અને સત્યમા-
 ગર હતો તેની નગરીમાં ધનધાન્યથી સુક્રત એક વાણિયો
 રહેતો હતો તેનું નામ ધનપાળ હતું તે પુણ્ય કર્મ પ્રવ-
 ર્તક હતો, પરબડીઓ અન્નક્ષેત્રો ધર્મશાળાઓ, તળાવો
 તથા બગીચા વિગેરે પોતાના પૈસાથી પરમર્થ કરવાવળો
 હતો વિદ્યાની ભક્તિ કરાવાળો, અને સ્વભાવે શાંત હતો
 તેને સુમતિ, ધૃતિમાન મેઘાવી, સુકૃતિ, દુષ્ટબુદ્ધિ એ પાંચ
 પુત્રો હતા તેમાં પાંચમો દુષ્ટબુદ્ધિ પાપી અને વેશ્યાની
 સંગતીમાં પ્રીતિવાળો હતો, તથા જાનની વાર્તાઓ જાણતો
 હતો સોગદાં રમવાના વ્યસનમાં આસકત અને પરસ્ત્રી
 સાથે સંલોગ કરવાની ઇચ્છા રાખતો હતો. દેવ અતિથી
 વૃદ્ધ પિતર અને બ્રાહ્મણ એમને કહી પણ માનતો નહતો
 અન્યાય કરનારો, દુષ્ટાત્મા પિતાના દ્રવ્યનો ક્ષય કરનાર
 અભક્ષા ભક્ષક પાપી સુરાપાન કરનારો, બ્રમ પામેલી
 દષ્ટિવાળો અને ચોટામાં પણ વેશ્યાનાકંઠમાં હાથ નાખ-

નારો હતો તેને એવો જોઈ તેના પિતાએ ઘરમાંથી કાઢી
 ચૂક્યો અને તેના બાઈઓએ પણ તેનો ત્યાગ કર્યો તેના
 ચરીર ઉપર જે ઘંટા હતાં તે પણ વિષય આદિ નિચ
 કર્મમાં તેણે શુભાવાં જ્યારે એની પાસેના ધનનો ક્ષય
 થયો ત્યારે વેશ્યાઓએ પણ તેનો ત્યાગ કર્યો. તેની પાસે
 વસ્ત્ર પણ રહ્યું નહિ. અને ક્ષુધાથી પીડીત થયો ત્યારે
 ચિંતા કરવા લાગ્યો કે-હવે હું શું કરું ? ક્યાં જાઉં ? હું
 ક્યાં ઉપાયે જીવીશ ! પછી તેણે ચોરી કરી તેથી ત્યાંના
 અધિકારીઓએ તેને પકડ્યો. પણ તેના પિતાના નામથી
 તેને છોડ્યો તે આ પ્રમાણે હમેશાં ચોરી કરે અને
 નાબર્વરૂધ તેને પકડે અને મોટા શાહુકારનો ઢીકરો બાણી
 ભાપના નામથી છોડી મુકે પછી એક સમય દુષ્ટબુદ્ધિ
 ચોરીના કામમાં પડાયો તે દુરાચર્યને છોડતો નથી માટે
 એને શિક્ષા આપવી જોઈએ. એમ વિચાર કરી રાજપુ-
 રુષે તેને જુલમ બાંધ્યો અને ચાબકાથી માર્યો પછી તેને
 ફેશપાર કરવાની રાજાની આજ્ઞા થતાં તેને બાંધનથી મુક્ત
 કરી પછી રાજાના કારથી બ્રહ્મ બુદ્ધિથી ધોરવનમાં ગયો.
 ત્યાં ક્ષુધા અને તૃષ્ણાથી પીડીત થઈ આગ તેમ દોડાદોડ
 કરે, અને સિંહ, હંણ, ભુંડ અને ચિતા વિગેરેને મારવા
 લાગ્યો. અને તેમના મંસ વડે પોતાનું જીવન ગાળતો
 હતો. તથા હાથમાં ધનુષ્ય અને પીઠે બાણનો ભાથો
 બાંધી વનમાં ફરતો હતો તથા અરણ્યમાં સંચાર કર-

નારાં પક્ષી અને જનાવરોને મારે. ચક્રોર મોર, કંક તે
ઉદર વિગેરેને નિરહય દુષ્ટબુદ્ધિ રોજ મારે પુર્વે જ
કરેલાં પાપથી પાપરૂપી કાલમાં પડ્યો અને દુઃખ
શોકવડે વ્યાપ્ત થઈ રાત દિવસ ચિંતા કરે એક સ
કોઈ પુણ્યથી તે દુષ્ટબુદ્ધિ કરતો કરતો કૌડિણ્ય ઋષિ
આશ્રમમાં આવ્યો કૌડિણ્ય ઋષિ વૈશાખ માસમાં બા
રથીમાં સ્નાન કરતા હતા એટલામાં ક્ષુધાથી પીડા પાર
તે દુષ્ટબુદ્ધિ સહેજ ત્યાં આવી ઉઠ્યો રહ્યો ઋષિએ. સ
કરી ઉપર આવી વસ્ત્ર નિચોવવા લાગ્યા. તે વસ્ત્રના ધ
તે દુષ્ટબુદ્ધિના શરીર ઉપર પડ્યા. તે વસ્ત્ર બિંદુના
શીથી તેનું પાપ અને અશુભ ગધું અને કૌડિણ્ય ત્ર
ની સામે ઉઠ્યો રહી હાથ જોડીને બાલ્યો કે હે પ્ર
મા જન્મ કરેલાં પાપનું, પ્રાયશ્ચિત્ત યતન વગર હોય
કહો. કેમકે આ સમય મારી પાસે દ્રવ્ય નથી કૌડિણ્ય
એ કહ્યું કે જેથી તારા પાપનો નાશ કરવો હોય તો એ
અંતઃકરણથી શ્રવણ કર. વૈશાખ શુકલ પક્ષમાં મો
નામની જે એકાદશી છે તેનું વ્રત મારી આજ્ઞાથી તું
એકાદશી પ્રાણીઓનાં મેરુ તુલ્ય પાપનો નાશ કરે
અને ઘણાજ જન્મથી સંપાદન કરેલું પાપ પણ મો
ને દિવસે અપવાસ કરવાથી હરણ થાય છે આવાં ઋ
વચન સાંભળી દુષ્ટબુદ્ધિ મનમાં હસ્યો. હે નૃપશ્રેષ્ઠ !
હિયણ્યઋષિના ઉપદેશથી દુષ્ટબુદ્ધિએ યથાવિધિ વ્રત

તેથી તે પાપરહિત થયો. અને દિવ્ય, દેહ ધારણ કરી, ગરૂડ ઉપર બેસી સર્વોપમ દ્રવ્યની વરજ એવા વૈશ્વવ લોકમાં ગયો. વસિષ્ઠ કહે છે કે-હે રામચંદ્રજી ! આવા પ્રકારનું વ્રત તમામ મોહનો નાશ કરવાવાળું છે એ વગર બીજું ચરાચર ત્રિલોકમાં નથી. યજ્ઞો, તીર્થો, અને દાનો એ વૃત્તો સોળમી કળા પામતાં નથી હે રાજન ! એ વૃત્તનો પાઠ શ્રવણ કરનારાઓને હજાર ગોદાનનું ફળ મળે છે.

વૈશાખ વદની અપરા નામની એકાદશી.

ધર્મરાજ પુછે છે કે-હે જવાહરન ! વૈશાખ કૃષ્ણ એકાદશીનું મહાત્મ્ય અને તે એકાદશીનું નામ શું છે ? તે શ્રવણ કરવાની ઇચ્છા છે તે કહે. શ્રી કૃષ્ણ કહે છે કે-હે રાજા ! લોક હિતાર્થે તમે ઉત્તમ પ્રશ્ન પુછેલ છે મહા પુણ્ય આપવાવાળી અને મહાપાતકનો નાશ કરનારી અપાર ફળ આપનારી એવી અપરા નામની આ એકાદશી છે. હે રાજન ! જે કોઈ અપરા એકાદશીનું વ્રત કરે છે તે લોકમાં પ્રસિદ્ધ થાય છે. બ્રહ્મહત્યા, ગોત્રહત્યા, ઋણહત્યા કરનારો બીજાના પાપનું ઉચ્ચારણ કરનાર અને પરસ્ત્રીમાં આસક્ત એવા મહા પાપીઓ પણ અપરાના વ્રતથી ત્વરાથી પાપ મુક્ત થાય છે. હે રાજા ખોટી સાક્ષી પુરનાર ને ખોટા જોષ જોનાર જોશી અને ખોટું અહિંસા આપનાર વેદ એ સર્વ ખોટી સાખ આપનાર જેવા છે.

તેથી તે સર્વે નરકમાં જાય છે. તેઓએ અપરા એકાદશીનું વ્રત કરવું જોઈએ કે જેથી તેઓ પોતે કરવાં પાપથી મુક્ત થશે, કોઈ ક્ષત્રીય પેતાના ક્ષત્રીયવર્તિના પારિત્યાગ કરી યુદ્ધમાંથી નારી જાય તો તે પેતાના ધર્મથી બહિષ્કૃત થઈ ઘેર નરકમાં જાય છે, હે રાજા ! તે પશુ અપરા એકાદશીનું વ્રત કરવાથી પાપમુક્ત થઈ સ્વર્ગમાં જાય છે. જે કોઈ ગુરૂ પાસેથી વિદ્યાભ્યાસ કરી તેની નિંદા કરે તે મહાપાપી થઈ હાડકું નરકમાં જાય છે. પશુ જો તેમણે અપરાનું સેવન કર્યું હોય તો તેની પદ ઉત્તમ ગતિ થાય છે. હે રાજા ! અપરાનું મહાત્મ્ય હું કહું છું તે સાંભળો. કાર્તિક માસમાં પુષ્ય તીર્થેમા સ્નાન કરવાથી જે ફળ પ્રાપ્ત થાય છે. માગીરીના પિંડ દાન કરવાથી પીતૃ તૃપ્ત કરવાથી જે ફળ પ્રાપ્તિ થાય છે. સિંહરાશીના ગુરૂમાં ગોમતી ગોદાવરીમાં સ્નાન કરવાથી જે પુણ્ય થાય છે. કુમરાશોને ગુરૂ હોય ત્યારે કેદાર દર્શનથી જે ફળ પ્રાપ્ત થાય છે. બદરીનારાયણનાં દર્શનથી તથા તીર્થ સ્નાનથી જે ફળ મળે છે સુર્ય ચક્ર હોય ત્યારે કુરુક્ષેત્રમાં પુણ્ય કરવાથી જે ફળ મળે છે. જગન્નથ અને સુવર્ણ તથા ચણમાં સુવર્ણનું દાન આપવું આદિ દાનોથી જે ફળ પ્રાપ્ત થાય છે. તે સર્વે ફળ અપરા એકાદશીનું વ્રત કરવાથી થાય છે. અર્ધ પ્રસ્રવ થયેલ ઘેનુ, સુવર્ણ અને પૃથ્વીનું એ દાન કરવાથી જે ફળ પ્રાપ્ત થાય છે. તેજ ફળ અપરા એકાદશીનું વ્રત કરવાથી

જાય છે. અપરાધનું વૃત્ત પાપરૂપી વૃક્ષને કાપવામાં કુડાકા
સમાન છે પાપરૂપી લોકોને બાળવાને અગ્નિ સદૃશ છે
પાપરૂપી અંધકારનો નાશ કરવામાં સૂર્ય સદૃશ અને પાપ-
રૂપી હરિણને મારવામાં સિંહ છે. પાણી ઉપરના પ-
રપોટા અને વનમાં ઘી જેવો મધ કરનારી માંખી જેવો,
એકાદશીનું વૃત્ત કર્યા વગર રહેનાનો જન્મ નિરર્થક જર્મ
મરણ પામશે. માટે અપરા એકાદશીને દિવસે ઉપવાસ
કરી લગવાનું ત્રિવિક્રમનું પુજન કરવું એમ કરવાથી મનુ-
ષ્ય સર્વ પાપથી મુક્ત થઈ વિષ્ણુલોકમાં જાય છે. હે
ધર્મરાજા ! લોકહિતાર્થે સેં તમને આ વૃત્ત કહ્યું છે આ
મતનું શ્રવણ તથા પઠન કરવાથી મનુષ્ય સર્વ પાપથી
મુક્ત થઈ જાય છે.

જેષ્ઠ સુદની નિર્જળા નામની એકાદશી.

ભીમસેન શ્રી વ્યાસજીને પૂછેછે કે-હે મહા મુદ્ધિ-
માન પિતામહ મારું વચન શ્રવણ કરો. મુષિઞ્ઠિર, કુંતી
દ્રૌપદી, અભ્યુન, નીકુલ અને સહદેવ એ સર્વ એકાદશીને
દિવસે કાંઈ પણ ભોજન કરતાં નથી અને તેઓ તે દિવસે
મને પણ ભોજન કરવાની ના પાડે છે. પણ હે તાત હું
આપને પુછુંકે-માગથી મૂખ્યું રહી શકાતું નથી. મારી
કુષા હસક છે. હું દાન આપીશ વિવિધર્થક કેશવ ભન-
વાનનું પુજન કરોય પણ ઉપવાસ કર્યા વગર એકાદશીનું

ફળ શી રીતે મળશે ? આવાં ભીમસેનનાં વચન શ્રવણ કરી વ્યાસ મુનિને કહે છે કે-હો ભીમસેન ! જો તને સ્વર્ગ અત્યંત પ્રિય હોય અને નરક અપ્રિય હોય તો ઉભય પક્ષની એકાદશીએ ભોજન કરવું નહિ. આવાં વેદ વ્યાસજીનાં વચન શ્રવણ કરી ભીમે કહ્યું કે, હો મહા ભુદ્ધિમાન ! હો પિતામહ ! તમારી પાસે કહું છું કે, મારાથી એક સમય ભોજન વીણુ રહેવાય નહિ તો ઉપવાસ શી રીતે થાય ? કેમકે વૃક નામનો અગ્નિ મારા પેટમાં નિરંતર વાસ કરે છે. જ્યારે હું ઘણુંજ અન્ન ભક્ષણ કરું છું ત્યારે તે શાન્ત થાય છે, માટે હો મહામુને ! હું એક ઉપવાસ કરીશ પણ તે એવો હોવો જોઈએ કે-જેનાથી પુણ્યની અને સ્વર્ગ જન્મેની પ્રાપ્તિ થાય તેનો વિચાર કરી નિશ્ચય પુર્વક કઈ એકાદશીનું એક ઉપાધણ કરવું તે મને કહો. આવાં ભીમસેનનાં વચન શ્રવણ કરી, વ્યાસ મુનિએ કહ્યું કે-હો નરશ્રેષ્ઠ ભીમસેન ! તેં મારી પાસેથી વેદોક્ત ધર્મ તથા મનુશ્યધર્મ શ્રવણ કર્યા. પણ કલિયુગમાં કરવા તે અશક્ય છે. માટે સુખ પુર્વક થોડા દ્રવ્યે અને થોડા કલેશે ઘણું ફળ આપે એવો સર્વ પુરાણનો સાર હું તને કહું છું. ઉભય પક્ષની એકાદશીને દિવસે ભોજન કરવું નહિ એકાદશીને દિવશેજ ભોજન કરતા નથી તે નરકમાં જતા નથી. એવાં મ્હી વ્યાસજીનાં વચન શ્રવણ કરી મહાગ્રાહુ ભીમસેન પીંપળના પાન જેવો ધરૂજવા લાગ્યો. અને ભવથી

આમુળ થઇને પુન પુછવા લાગ્યો કે-હે પિતામહ ! શું
 કહે ! મારાથી ઉપવાસ થતા નથી. માટે હે પ્રભુ ! એકજ
 ઉપવાસથી ઘણું ફળ મળે તેવું એકજ વરત મને કહો,
 વ્યાસજી કહે છે કે જેટ માસમાં વૃષભ તથા મિથુન
 સંક્રાંતિ જે શુકલ એકાદશી આવે, તે દિવસે પ્રયત્ન પુરુંક
 જળ વગર ઉપવાસ કરવો. સ્નાન કરવી વેળાયે અને આય-
 મન સમયે જેટલું જળ મુખમાં લેવું પડે તેનો પણ સાગ
 કરીને સુવર્ણ જોખવાનું વજન જે માસો તેટલોજ બાર
 જળથી આયમન કરવું ગાયના કાન જેવો હાથ
 કરી તેમાં ઉપર કહેના પ્રમાણથી જળ લઈ આયમાન
 કરવું. તેજ પાવત્ર રહેને શુભ કરનાર છે. તેથી આખું વાં
 વિશેષ પીવાથી મધપાન સનાન થાય, માટે તેટલાજ
 જળનો ઉપયોગ કરવો નહિ તો વરતનો ભંગ થાય
 ઉદયકાળથી બીજા દિવસના ઉદય કાળ પુર્વના ઉપર
 રહેલા આયમન સિવાય જળ લેવું નહિ. એથી
 બાર એકાદશીનું ફળ પ્રાપ્ત થાય છે. પછી બારસને
 દિવસે પ્રભાતકાળે સ્નાન કરી જળ અને સોનું વિધિપુ-
 ર્વક પ્રાદક્ષિણે અર્પણ કરવું. અને ત્યાર પછી પ્રાદક્ષિ
 સહભોજન કરવું. હે ભીમસેન ! તેમ કરવાથી જે પુણ્ય
 થાય છે. તે હું કહું છું તે શ્રવણ કર એક વર્ષમાં જેટલી
 એકાદશી છે, તેટલું ફળ પ્રાપ્ત થાય છે. એ નિઃસંદેહ છે.
 શંખ, ચક્ર અને ગદા ધારણ કરવાવાળા કેશવ ભગવાને

મને એમજ કહેતું કે-સર્વ ધર્મનો પરિત્યાગ કરી મને શરણ થા એકાદશીના ઉપવાસ વડે નર પાપથી મુક્ત થાય છે. કલિયુગમાં દ્રવ્ય અને સ્મૃતિ પ્રતિપાદિત સંસ્કારથી શુદ્ધિ નથી. જ્યાં સંસ્કાર નથી એવા દુષ્ટ કલિયુગમાં વેદક સંસ્કાર તો ક્યાંથી. હે ભીમસેન ! એ વાયુપુત્ર !! તને વારંવાર કહેવાથી શું વિશેષતા છે ! બંને પક્ષની એકાદશીને દિવસે લોચન કંવું નહિ. અને જ્યેષ્ઠ મારુની શુક્લપક્ષની એકાદશી તો દિવસે પાણી વગર ઉપવાસ કરવો. હે વરકોદર એ ઉપવાસ કરવાથી જે ફળ પ્રાપ્ત થાય છે તે શ્રેણી કર. સર્વ લીધેલાં સ્નાન કરવાથી અને સર્વ દાનો આપવાથી જે ફળ પ્રાપ્ત થાય છે. હે વરકોદર ! તે સર્વ ફળો નિર્જળા એકાદશી કરવાથી થાય છે. અને એક વરસમાં જોટલી કૃષ્ણ અને શુક્લ પક્ષની એકાદશીયો છે તેટલી એકાદશીયાને દિવસે ઉપવાસ કરવાનું જે ફળ પ્રાપ્ત થાય છે, હે મનુષ્ય સિંહ તને સત્ય કહું છું કે એ એકાદશીનું નિર્જળા ઉપોષણ કરવાથી મહા ભયંકર મોટા દેહવાળા કૃષ્ણ અને પીળા વસ્ત્રોના યજ્ઞોતેજ દહ અને પાશને ધારણ કરનારા કુર છતાં પણ સ્પર્શ કરતાં નથી અને પીતાંબર પહેરેલ શાંખ, ચક્ર ધારણ કરનારા મનોવેગથી ચાલનારા તથા શાંત એવા વિષ્ણુ દુનો વ્રતકારી વિષ્ણુપુરીમાં લઈ જાય છે, માટે સર્વ પ્રાર્થનાથી નિર્જળા એકાદશીએ ઉપવાસ કરવો. અને જળ તથા ગાય અર્પણ કરવી, તેથી સર્વ પાપથી મુક્ત

થવાય છે. વૈશંપાયઋષિ જનમેજયને કહે છે કે હે જન-
 મેજય ! આવાં વ્યાસજીનાં વચન શ્રવણ કરીને ભીમસેને
 તે નિર્જળા એકાદશીનું વરત કયું. હે ભુપાળ ! તે પ્રમાણે
 તું પણ સર્વ પાપને નાશ થવા માટે પ્રયત્ન પુર્વક
 ઉપવાસ કરી હરિનું અર્ચન કર. જે કોઈ આજ નિર્જળા
 એકાદશીનું ઉપોષણ કરી હે દેવના ઈશ કાલે દ્વાદશીને
 દિવસે ભોજન કરીશ, એવો સંકલ્પ કરી સર્વ પાપને
 નાશ થવા માટે શ્રદ્ધા અને ઈન્દ્રિય પુર્વક ઉપવાસ કરશે
 તે સ્ત્રી વા પુરુષનાં મેરૂમંદીર સદ્રથ પાપરૂપી પર્વત
 એકાદશીના પ્રભાવથી ભસ્મ થશે. એ એકાદશીને દિવસે
 ઉઠકનાં નિયમ કરવાવાળાએ વસ્ત્રથકી વૈષ્ણુ કરીને સુવર્ણ
 સહ ઘડો પ્રાદક્ષણને અર્પણ કરવો. એ પ્રમાણે કરે તે
 એકાદશીના પુણ્યને ગ્રહણ કરશે. એ એકાદશીને દિવસે
 જે કોઈ નર સ્નાન, દાન જપ અને હોમ વગેરે કરશે,
 તેને પ્રહરે પ્રહરે અનંત સુવર્ણના દાનનું ક્ષણ પ્રાપ્ત થશે.
 અને જે જે દાન કરે તે અક્ષય થાય એવાં ભગવાનનાં
 વચન છે હે રાજા ! નિર્જળા એકાદશી વગર બીજો કયો
 ધર્મ છે? જે કોઈ એ એકાદશીને દિવસે વિધિપુર્વક
 ઉપવાસ કરી સુવર્ણ, અન્ન અને વસ્ત્રદાન કરશે તે વિદ્યુ-
 પદનં પ્રાપ્ત થશે. અને તેનું દાન પણ અક્ષય થાય છે.
 એકાદશીને દિવસે અનાજનું ભોજન કરે છે તે પાપને
 ભોજવે છે. અને આ લોકોમાં ચાંડાલ થઈને મરણ પછી

દુરગતિને પ્રાપ્ત થાય છે એકાદશીનો ઉપવાસ કરી જે
 દાન આપે તે જ્યેષ્ઠ શુકલપક્ષની એકાદશીએ દાન
 આપવાથી ઉત્તમ પદને પામશે. પ્રદાહુત્યા કરનારા, મધ-
 પાન કરનારા, શુદ્ધોદી અને ખોદું ભાલનારા એ બધા
 એ એકાદશીનું વસ્ત કરવાથી પોતપોતાના પાપથી
 મુક્ત થઈ જાય છે શ્રીભગવાન કહે છે-કે હે ભીમસેન !
 જળી એ એકાદશીને દિવસે વિશેષમાં સો તથા પુરુષોએ
 શ્રદ્ધા પુર્વક ઈન્દ્રિય દમન કરી ભગવાન જળાશયનું પુજન
 કરવું અને ગૌદાન આપવું. પ્રત્યક્ષ ગાય ન મળે તો
 બીની ગાય કરીને આપવી. અને ઘણી દક્ષિણ તથા હરેક
 જાતનાં પકવાનો કરી શ્રદ્ધાપુર્વક પ્રદાહુત્યાને આપી
 સંતુષ્ટ કરવા. ભગવાન કહે છે-કે હે ધર્મ કરનારાઓમાં
 શ્રેષ્ઠ ! પ્રદાહુત્ય સંતોષ પામ્યાથી મોક્ષ આપનાર હેરિ
 ભગવાન તુરત સંતોષ પામે છે જે કોઈ એકાદશીને દિવસે
 ઉપવાસ કરતો નથી તે આત્મદ્રોહ કરનારો દુરાચારી
 પાપી અને દુષ્ટ છે. એમાં સંદેહ નથી એ એકાદશીનું
 ઉપવોષણ કરનારો પોતાનાં સો કુળસહ ભગવાન વાસુદે-
 વના મંદિરમાં જાય છે, માટે શાંત અને દાનશીલ ધર્મ
 ભગવાનનું પુજન કરવું તથા જાગરણસહ એકાદશીનું વ્રત
 કરવું અન્ન જળી, ગાય, વસ, સૂર્યા, આસન, પાત્ર અને
 છત્ર નિરજળા એકાદશીને દિવસે અરપણ કરવાં, જે કોઈ
 પાત્ર નાહ પ્રદાહુત્યને જોડા અરપણ કરે છે. તે સુવર્ણના

વિમાનમાં બેસી સ્વર્ગમાં જાય છે. જે ઠાઠ ભક્તિવટે મારૂ
 કીર્તન કરશે તથા શ્રવણ કરશે તે બન્ને નિઃશંકે સ્વ-
 ર્ગમાં જશે. અમાવાસ્યાને દિવસે સુર્યગ્રહણ વેળાએ
 શ્રાદ્ધ કરવાથી મનુષ્યને જે ફળ મળે છે તેજ ફળ એકા-
 દશીની કથા શ્રવણ કરવાથી મળે છે. નિયમ પુર્વક ઢાતણ
 કરી સંકલ્પ કરવો કે એકાદશીને દિવસે આહાર તથા
 જળનો ત્યાગ કરીશ. ભગવાન કેશવની પ્રીતી થવા માટે
 આચમન વગર જળપ્રાશન ન કરતાં એકાદશીનો ઉપવાસ
 અને બારણને દિવસે દેવ દેવના ઈશ. ત્રિવિક્રમ તેનું
 પુજન કરવું ગ્રંથ પુષ્પ અને જળ વિગેરે સામગ્રીથી
 વિધિપુરવક હરીતું પુજન કરવું અને આ મંત્રનો ઉ-
 ચ્ચાર કરવો કે-હે દેવના દેવ ! ઋષીકેશ ! હે સંસાર
 સમુદ્રમાંથી તારવાવાળા ! ! આ ઉદકુંભ દાનથી મને
 હૃત્તમ પદમાં લઈ જાઓ, ઉપાનહ અને ફળસહ કુંભ
 અર્પણ કરવા. એ દાનથી બીજા દાનો પણ આપવાં પણ
 વિશેષ કરીને જળ અને ઘેનુ દાન કરવું અને પ્રાણલેખને
 લોજન આપી પછી પોતે જમવું. આવું પાપ નાશક
 નિરજળા એકાદશીનું સંપૂર્ણ વ્રત જે કરશે, તે સર્વ
 પાપથી મુક્ત થઈ ભગવાનના પદને પ્રાપ્ત થશે. આવાં
 શ્રી વેદગ્યાસણનાં વચન શ્રવણ કરી બીમસેન એકાદ-
 શીનું વ્રત કરવા લાગ્યો. તેથી એ એકાદશીનું પાંડવ
 એકાદશી એવું નામ પ્રખ્યાત થયું.

જેષ્ઠ વદની યોગીની નામની એકાદશી.

ધર્મરાજ પુછે છે કે-હે ભગવાન જેષ્ઠ શુકલ ત્રિતીયા એકાદશીનું મહાત્મ્ય મેં શ્રવણ કર્યું, જેષ્ઠ કૃષ્ણ એકાદશીનું નામ શું ? હે મધુસૂદન ! તે કૃપા કરીને કહો. આવા ધર્મરાજના પ્રશ્નને શ્રવણ કરી ભગવાન શ્રી કૃષ્ણ કહે છે કે-હે ધર્મરાજ ! વ્રતમાં ઉત્તમ ૧૨૧ તમારો પાસે કહ્યું છું સકળ પાપનો ક્ષય કરનાર, અને ભક્તિ તથા સુક્તિ પાપનાર એવું જેષ્ઠ કૃષ્ણ પદ્મની યોગીની નામની એકાદશીનું વૃત છે. તે મહાપાપનો નાશ કરનાર અને સંસાર સમુદ્રમાં ડુબેલાને પાવન કરનાર તથા ત્રણ જગતમાં સારભુત છે. હે-નરાધિપ ! તેમાં પાપને હરણ કરનારી પ્રાચીન કથા હું કહું છું. અલકાપુરીના અધીપતી કુબેરજી શીવપુજન કરવાવાળા હતા. અને તેના પુત્ર દાવનારો હેમમાળી નામે સેવક હતો. તે સેવકની સ્ત્રી ઉત્તમ સ્વરૂપવતી વિશાલાક્ષી નામે હતી. તે તેની સાથે રહેહુથી દામપાશથી વશ થયેલો હતો. એક સમય તેણે માનસરોવરમાંથી પુષ્પો દાવી કુબેરને ઘેર ન પહોંચાડતાં પત્ની સાથે પ્રેમ યુક્ત થઈ ઘેર રહ્યો. હે રાજા ! કુબેર દેવ મંદિરમાં શીવપુજન કરતા હતા તેમણે મધ્યાન કાળ સુધી પુષ્પોની વાટ જોઈ. અને તે હેમમાળી તો પોતાને ઘેર પોતાની સ્ત્રી સાથે રમણ કરવા લાગ્યો. ઘણો સમય

થતાં કુબેરે કોપયુક્ત થઈ કહ્યું કે-હે યક્ષ ! હવે સુખી
 દુરાત્મા હેમમાળી કેમ ન આવ્યો ? તેનો તપાસ કરો
 આ પ્રમાણે વારંવાર કુબેરે કહ્યું, ત્યારે યક્ષોએ તપાસ
 કરીને કહ્યું કે-હે મહાત્મજ ! તે તો સ્ત્રી સાથે કામાસક્ત
 વર્ષ પોતાની ઇચ્છાથી ઘેર રમે છે આવાં યક્ષોનાં વચન
 શ્રવણ કરી કુબેરને ઘણો વેંમ પડ્યો અને કહ્યું કે તેને તુરત
 લાવો. એટલામાં ઘણો કાળ થઈ ગયો એવું જાણી ભયથી
 આંખે બાંધી બેસી ગઈ એવો તે હેમમાળી આવીને
 નમસ્કાર કરી કુબેરના સન્મુખ ઉભો રહ્યો. તેને જોતાં જ
 કુબેર ઘણો કોપવિષ્ઠ થયો તેનો આંખે લાલ થઈ ગઈ
 તથા કોપથી તેના હોઠ ફરકવા લાગ્યા અને કહ્યું કે-હે
 મહાપાપી ! દુષ્ટાચારો તે દેવતું અપમાન કર્યું એ માટે
 તું કાટી થઈને સ્ત્રી વિયોગી થઈશ હવે તું મારા સ્થા-
 નમાંથી નિય સ્થાનમાં જા. આ પ્રમાણે કુબેરનું બોલવું
 થતાં તે તે સ્થાનમાંથી પડ્યો અને આખે શરારે કોઠ
 થયો તેથી ઘણો જ દુઃખી થયો. તે એવો તો ઘોર અર-
 પુષમાં પડ્યો કે-ત્યાં તેને કાંઈ ખાવાનું મળે નહિ.
 પીવાને પાણી મળે નહિ. તેથી તેને દીવસે સુખ થાવ
 નહિ અને રાત્રે નિંદ્રા પણ આવે નહિ. શિયાળા અને
 ઉનાળાના દીવસમાં એને ઘણું જ દુઃખ વેઠવું પડે, પણ
 શીવપુજનના પ્રભાવથી એની સ્મૃતિ નષ્ટ થયેલી ન
 હતી. પાપથી બચાવ થયેલો પણ પુર્વ કર્મ જાણતો હતો

આ પ્રમાણે ફરતો ફરતો તે હેમાદ્રિ પર્વત ઉપર આળ્યો. ત્યાં જેનું આયુષ્ય બ્રહ્મદેવના સાત દીવસનું છે, અને જે મુનિમાં એટ તથા તપના સાગર એવા માર્કંડેય ઋષીને જોયા, પછી બ્રહ્મસભા સદશમાં તે પાપકર્મ કરવાવાળો દેવમાળી નમસ્કાર કરી ઉભો રહ્યો. ત્યારે ઋષી એટ માર્કંડેય મુનિએ તેને જેમ પરોપકાર માટે પાછો બોલાવી પુછ્યું. કે તું કુટી થઈ નિંદા કેમ થયો ? આવો માર્કંડેય રૂપિનેા પ્રશ્ન શ્રવણ કરી તે બોલ્યો કે-હે મહારાજ ! હે મુનીશ્વર ! ! હું હેમમાળી નામનો કુબેરનો સેવક છું. હું નિત્ય માનસરોવરમાંથી પુષ્પ લાવી શીવપુજન સમયે કુબેરને આપતો હતો. એક સમય મારાથી તે ઠાળમાં અંતર થયો. કારણ કે હું કામ વ્યાકુળ મનથી સ્ત્રી સૌખ્યમાં સંક્રાંત થયો. તેથી રાજાના રાજા જે કુબેર તેમણે ક્રોધથી મને શાપ આપ્યો. તેથી સ્ત્રી વિયોગી હું કુટી થયો અને મારા કાંઈક શુભ કરમના યોગે તમારી પાસે પ્રાપ્ત થયો. સત્પુરુષોનું ચિત્ત પરોપકારમાં જ આસક્ત રહે છે. એવું બાળી પાપી એવો જે હું તેને પ્રાયશ્ચિત્ત કરા. માર્કંડેય ઋષિ કહે છે-કેમ-માલી ! તું મારી પાસે ખડું બોલ્યો, બુંદું બોલ્યો નહિ માટે તને શુભ વરતનો ઉપદેશ કરું છું જ્યેષ્ઠના કૃષ્ણ પક્ષમાં યોગીની નામની એકાદશી છે તેનું તું વ્રત કર તે વ્રતના પ્રભાવમાંથી કુષ્ટત્વમાંથી મુક્ત થઈશ આવાં માર્કંડેયનાં વચન શ્રવણ

કથી તેણે સારટાંગ નમસ્કાર કર્યા ઋષિએ તેને લોંબપરથી
 ઠાઠયો તેથી તે ધણેજ હર્ષ પામ્યો. માર્કન્ડેયના ઉપ-
 દેશથી તેણે તે ઉત્તમ વ્રત કરચું તે વ્રતના પ્રભાવે તે
 દેવરૂપ થયો અને તે સી સહ ઉત્તમ મુખ લોમવશ
 લાગ્યો. શ્રીકૃષ્ણ કહે છે કે-હે ધર્મરાજ ! આવા પ્રકા-
 રનું યોગિની વ્રત તમને કહ્યું. અઠ્યાસી હજાર બ્રહ્મ-
 ઘોને લોબન આપવાથી જે ફળ પ્રાપ્ત થાય છે. હે રાજા !
 મહાપાપને નાશ કરનારી અને મહાપુણ્ય ફળને આપ-
 નારી યોગિની નામની જ્યેષ્ઠ કૃષ્ણ એકાદશી મેં તમને કહી.

આષાઢ સુદની રાયની નામની એકાદશી.

યુધિષ્ઠિર રાજા પુછે કે-હે કેશવ ! અષાઢ શુકલ એ-
 કાદશીનું નામ તથા વિધિ અને દેવ કોણ છે તે કહો.
 ભગવાન બોલ્યા કે હે પૃથ્વીપાલન ! મહાત્મા નારદ રૂ-
 પિએ પ્રશ્ન કરવાથી બ્રહ્મદેવે કહેલી જે આશ્ચર્યકારક કથા
 છે તે હું તમને કહું છું. નારદજી પુછે છે કે-હે બ્રહ્મ-
 દેવ ! અષાઢ શુકલ પક્ષની એકાદશીનું નામ શું છે ? તે
 વિષ્ણુની આરાધના કરવા માટે કૃપા કરીને મને કહો.
 બ્રહ્માજી કહે છે કે હે સુનીશ્રેષ્ઠ ! હે કલહપ્રિય ! તું વૈ-
 શ્ણવ છે તેં ઉત્તમ પુછેલ છે. લોકોમાં એકાદશી વગર
 અન્ય વ્રત નથી સર્વ પાપનો નાશ થવા માટે પ્રયત્ન પુ-

વૈક જે વૃત કરવું તે શુકલ એકાદશીનું વૃત તને કહું
 છું એકાદશીનું વૃત પાપનો નાશ કરનારું અને પુણ્ય
 તથા સર્વ કામ આપનારું છે તેને જે કરતા નથી તે
 નરકના ભોગી છે. અષાઠ શુકલા એકાદશી શયની નામ-
 થી પ્રસિદ્ધ છે. ભગવાન રૂપિકેશની પ્રાપ્તિ માટે એ ઉત્તમ
 વૃત કરવું હે નારક ! એ સંબંધની હું તને પુરાણની
 શુભ કથા કહું છું કે જે શ્રવણ કરવાથી મહા પાપનો
 નાશ થાય છે. સુર્યવંશમાં પ્રતાપવાન માંધાતા નામે
 રાજા હતો તે સૂર્યવાદી અને સાર્વભૌમ્ય હતો. તે ધર્મી
 હતો. તે ધર્મથી પુત્રાન્ પ્રજાનું પાલન કરતો હતો.
 તેના રાજમાં આધીન-મનની ગિતા, વ્યાધિ રોગ અને
 દુર્ભીક્ષ ન હતો તેની પ્રજા નિર્ભયપણે ધનધાન્યથી યુક્ત
 હતી. તેના ભંડારમાં અન્યાયથી ઉપાસજીત કરેલું દ્રવ્ય
 ન હતું તેણે ઘણા વર્ષ પર્યંત રાજ્ય કર્યું એક સમય તે
 રાજાના કોઈ પાપના પરિણામથી તેના રાજ્યમાં ત્રણ
 વર્ષ વરસાદ ન વરસવાથી કાળ પડ્યો તેથી તેની પ્રજા
 ઉદ્વેગ અને ક્ષુધાપીડિત થઈ. તે સમય સ્વાહકાર, સ્વધા-
 કાર અને વૈશાર ઇત્યાદિ યજ્ઞ તથા વેદોધ્યન વિગેરે કર્મ-
 બંધ થમાં કેમકે અનાજ ન હોવાથી આખો દેશ પીડીત
 થયો. તેથી સર્વ પ્રજાએ રાજા પાસે આવી કહ્યું કે-હે
 રાજા ! પ્રજાહિતના વચનને શ્રવણ કરો. પુરાણમાં ઋષિ-
 જનોએ ઉદ્દત્તને એવું કહેલું છે. તે ઉદ્દત્ત ભગવાનને રહે-

વાનું સ્થળ છે. તેથી ભગવાનને નારાયણ કહે છે. તે
 પર્યાય રૂપી ભગવાન વિષ્ણુ અંતર્યામી છે તેજ વૃદ્ધિ
 કરે છે. તેથી અનાજ થાય છે. અને તે અનાજથી પ્રજા
 જીવે છે હે નૃપશ્રેષ્ઠ ! તે પુન્યનો અભાવ થવાથી અન્ન
 વગર સર્વ પ્રજા મરણ પામે છે. માટે તેમનો નિર્વાહ
 થાય કે તેથી પ્રજા જીવે એવું કાંઈ કરો. એવાં પ્રજાનાં
 કલ્યાણ ધર્મ કરી રાજા બોલ્યો કે-હિ પ્રજા જન ! તમે
 સત્ય કહ્યું અસત્ય બોલ્યા નથી. અન્ન પ્રદાન છે. અને અન્નથીજ
 પ્રાણી જીવે છે. અન્નથીજ પ્રાણી ઉત્પન્ન થાય છે ચાલે છે
 એવું ઘણાં પુરાણોમાં મેં સાંભળ્યું છે અને રાજાના અના-
 ચારથી પ્રજા દુઃખ પામે છે, એવું સાંભળ્યું છે હવે હું
 એનો ઘણો વિચાર કરું છું પણ મેં શું દોષ કરેલો છે
 તે જાણવામાં આવતી નથી. તો પણ પ્રજાના હિતાર્થે હું
 દત્તન કરું છું એમ કહી થોડુંક સૈન્ય સાથે લીધું. અને
 ભગવાનને નમસ્કાર કરી ઘોર અરણ્યમાં ગયો. ત્યાં તપ
 કરનારા મોટા મોટા રૂષિઓના આશ્રમ જોવા માંડ્યા તે
 રાજાએ કરતાં કરતાં દિશાઓને પ્રબલિત કરતો જાણે
 બીજા પ્રજ્ઞા હોય નહિ તેવો પ્રજ્ઞાનો પુત્ર અંગિ-
 રસ જોયો તેને જોઈ હર્ષ પામેલા રાજાએ વાહન
 ઉપરથી નિચે ઉતરી સાંટાંગ નમસ્કાર કર્યા. અને હાથ
 જોડી ઉભો રહ્યો અંગિરસર રૂષિએ આશીર્વાદ આપી તેમનું
 તથા રાજ્યનું કુશળ વર્તમાન પૂછ્યું. રાજાએ સર્વ વૃત્તાંત

નિવેદન કરી અને નમ્રતાથી ઋષિને કથળ પુછ્યું. પછી
 રૂષિએ રાજાને વનમાં આવવાનું કારણ પુછ્યું તેથી તે
 મુનિ શાર્દૂલને માંધાતા રાજાએ વનમાં આવવાનું કારણ
 કહ્યું કે ભગવાન અંગિરસ ! હું ધર્મ વિધિથી પ્રજાનું
 પાલન કરતો હતો છતાં અનાવૃષ્ટિ પ્રાપ્ત થઇ. એનું કારણ
 હું જાણતો નથી એ સંશયના નિરાકરણ માટે તમારી
 પાસે આવ્યો છું માટે યોગ્ય ક્ષેમ વિધાનથી પ્રજાનું કલ્યાણ
 કરવું આવાં રાજાનાં વચન શ્રવણ કરી અંગિરસ બોલ્યો
 કે-હે રાજા ! યુગમાં ઉત્તમ એવો કૃતયુગ છે. આ લોકો
 બ્રહ્મપરાયણ છે અને અતુર્ય ધર્મ છે. આ યુગમાં બ્રહ્મ-
 ણને તપ કરવાનો અધિકાર છે અન્ય ધર્મને વધી એવું
 છતાં પણ હે રાજા ! તારી રાજધાનીમાં કેાઇ ક્ષુદ્ર તપ
 કરે છે. તેના અકાર્ય કારણથી મેઘવૃષ્ટિ કરતા નથી.
 માટે તું તેના વધનો યત્ન કર. તેથી દોષ શાન્ત થશે
 રાજા કહે કે-એ તપ કરવાળાને અપરાધ વગર હું માર-
 વાનો નથી માટેજ ઉપસર્ગનો નાશ થવા વિષે કાંઈ ધર્મનો
 ઉપદેશ કરો. આવાં રાજાનાં વચન શ્રવણ કરી રૂષિ બોલ્યા
 કે-હે રાજા ! તારી એવી ઈચ્છા છે. તો તું અષાઠ શુકલ
 એકાદશી ચયની નામની છે તેવું વ્રત કર. એટલે તે વ્રતના
 પ્રભાવથી સાવર ઉત્તમ વૃષ્ટિ થશે એ એકાદશી સર્વ
 સિંધીને આપનારી અને સર્વ ઉપદ્રવનો નાશ કરનારી છે.
 માટે હે નૃપ ! પ્રજાવર્મ સહ એ વ્રત કરાવ. આવાં અં-

મિરસ રૂપિનાં વચન શ્રવણ કરી રાજ પોતાની રાજધા-
 નીમાં ઘેર આવ્યો અને અષાઢ માસ આવતાં પોતાની
 ચાતુર્વણ પ્રજાસહ શયની એકાદશીનું વૃત કર્યું તેથી મેઘ
 વૃષ્ટિ થઈ અને પૃથ્વી જળપુર્ણ થઈને ધાન્યથી શોભવા
 લાગી ભગવાન રૂપિકેશની કૃપાથી પ્રજા સુખી થઈ, એ
 માટે એ ઉત્તમ વૃત કરવું. આ ભક્તિ, મુક્તિ અને લો-
 કને સુખ આપનાર વૃતનું મહાત્મ્ય પઠન અમર શ્રવણ જે
 કરશે તે સર્વ પાપથી મુક્ત થશે હે રાજા ! એ એકાદશીનું
 શયની પણ નામ છે. વિંણની કૃપા માટે એનું શયન
 નામનું વૃત મેક્ષેષ્ઠાવાળાએ કરવું. હે રાજશાહ ! આ-
 તુમાસ વૃતનો આરંભ એ એકાદશીથી થાય છે ધર્મરાજ
 કહે છે હે ભગવાન ! શ્રી વિંણનું શયની વૃત કર્મ રીતે
 કરવું તે કૃપા કરીને ચાતુર્માસ્ય વૃતોત્સવ કહો. શ્રી કૃષ્ણ
 કહે છે કે-હે ધર્મરાજ ! ગોર્વાદ શયનીવૃત ચાતુર્માસ્ય વૃતો-
 ત્સવ તમને કહું છું તે શ્રવણ કરો. કર્ક સંક્રાંતિ અષાઢ
 શુકલ એકાદશીને દીવસે જગતના સ્વામી મધુસૂદન તેને
 સુવાડવા અને તુલા સંક્રાંતિને દીવસે તે હરીને ઉઠાડવા પુ-
 રોત્તમ માસ આવે તો તેમણે પ્રવિધિ કરવો. એ વગર
 હરિ ભગવાન કદી પણ સુવાડવા કે ઉઠાડવા નહિ. અને
 અષાઢ શુકલ એકાદશીને દીવસે ઉપવાસ કરવો. હે મુધિ-
 શિર ! ચાતુર્માસ્ય વરતોનો સંકલ્પ કરી ભગવાન વિંણની
 પ્રતિમા સ્થાપન કરવી. જેના હાથમાં શંખ ચંક મદ

અને પદ્મ જેઓનાં આયુધ છે. તથા જેણે પીળાં વસ્ત્ર
 પહેરેલાં છે. એવા પ્રતિમારૂપ વિષ્ણુને સારો શોભીત પત્ર અ
 અને તેના ઉપર સારી ગાદીઓ, ઓસીકાં તથા ઉપર શુભ
 વસ્ત્ર પાથરેલું હોય એવી શરૂઆત હોય તે ઉપર પોઢાડવા.
 ઇતિહાસ પુરાણ અને વેદ ભણવાવાળા બ્રાહ્મણે દુધ દહીં
 ઘી મધ અને ખાંડથી પંચામૃત સ્નાન કરાવવું. હે પાંડવ !
 પછી ભગવાનને સુવાસિક ચંદન લગાડવું અને સારાં સુવા-
 સિક પુષ્પો, ધુપ અને દીપ વિગેરે વિધીથી પુજન કરો
 એવો મંત્ર બોલવો—કે હે : પિકેશ ! શ્રી કૃષ્ણમોક્ષક તમે
 મારા ઉપર કૃપા કરજો. હે જગન્નાથ ! આપે શયન
 કર્યું તેથી બધું ચરાચરા જગત્ સત્તું છે હે યુધિષ્ઠિર !
 આ પ્રમાણે પ્રાર્થના કરી તે પૂર્વક ઉપર ભગવાનની
 સ્થાપના કરવી. અને તેના સન્મુખ બેસી વર્ષિક ચાતુ-
 માસ્યના નિયમ ગ્રહણ કરવા. અને ભગવાન ઉક્તાં સુધી
 તે છોડવા નહિ. નિત્ય ગ્રહણે પ્રાતઃકાળે સ્નાન, સંઘ્યા
 વિગેરે નિત્ય કર્મ કરી પ્રાર્થના કરવી કે, હે ભગવાન !
 હું આ શુદ્ધ નિયમ ધારણ કરું છું તો તમે મારી પાસેથી
 નિવિંધન કરાવો, આ પ્રમાણે નમ્ર થઈ શુદ્ધાન્તઃકરણથી
 પ્રાર્થના કરવાથી સ્ત્રીયો અથવા પુરુષોને ધર્મ સંપાદન થશે
 ચાતુર્માસ્ય વ્રતો કરવાં આ બધા નિયમો હંતઃધારવન વિધી-
 પૂર્વક ગ્રહણ કરવા. વ્રતારંભકાળ ભગવાન વિષ્ણુએ પાંચ
 કહેલા છે. ચાતુર્માસ્ય વ્રતોનો આરંભ અષાઢ માસમાં,

એકાદશી, દ્વાદશી પોણીમા તથા અષ્ટમી અને જે દિવસે
 કર્ક સંક્રાંતિ હોય તે દિવસે એવા અકાળમાં યથાનિષિ
 ભતના નિયમ કરવા. પછી તે વ્રતો ચાર માસ કરી,
 કારતીક શુક્લ એકાદશીને દિવસે સમાપ્ત કરવાં. શ્રીકૃષ્ણ
 કહે છે કે-ધર્મરાજા ! તે વ્રતોના કૃણો તમને બુદ્ધિ બુદ્ધિ
 કહું છું હે પૃથ્વીપતે ! અષ્ટ શુક્લપક્ષની એકાદશીને
 દિવસે ઉપવાસ કરી કાંઈપણ નિયમ કરવા જો નિયમ ન
 કર્યો હોય તો બાર માસનું પાપ નષ્ટ થવું નથી એ વ્રત
 ધારણ કરતી વેળાએ શુર શુક્રના અસ્તોદયનો દોષ નથી
 આતુર્ભાસના પ્રતારંભ વિષે પડેલેથી ખંડ તિયોનો વિચાર
 કરવો. વ્યસી નિર્ણયથી સૂચ્ય વ્યાપ્તિની જે તિથી છે તે
 અખંડ છે એ વિગેરે નિશ્ચય કરી પછી પુરુષ વા સ્ત્રીએ
 આતુર્ભાસ પ્રતારંભ કરવો. વરત અકુણ કરતી વખતે સ્ત્રી
 વા પુરુષ શુદ્ધ હોય તેને દોષ નથી. આતુર્ભાસમાં એક
 વરત કરનારો નર સર્વ પાપથી મુક્ત થાય છે, દેવ અને
 પિતૃ કર્મ અને અસંકાંત માસ વરજ કરવો. બુદ્ધિમાન
 નરે પાપરૂપ અશૌચ વરજ કરવું પ્રતિવરણે ભવવાન હરિનું
 સ્મરણ કરી જે વરત કરે છે. તે દેહ તે સૂચ્ય સદાય
 તેજસ્વી વિમાનમાં બેસી વિશ્ણુક્રોડમાં જાય છે. અને
 પ્રલયકાળ થતાં સુધી ત્યાં આનંદપુર્વક રહે છે જે દેવમાં-
 દિરમાં રાજ પાણીના છંટકાવ કરી, છાણથી કીધીને ચિત્ર-
 ચિચિત્ર રંગાવડી કાઢવાનું એવું વરત ચાર માસ સુધી

કરશે અને હે નરએષ્ટ ! સમાપ્તિના સમયે યથાશક્તિ
 આદ્યજ્ઞ લોચન કરશે. તે સાત જન્મ પર્યંત ધર્મ પરા-
 ચક્ષુ આદ્યજ્ઞ થશે. દુષ્ટ, દહીં, થી મધ અને ખાંડ એવ
 યંઆમૃતથી બાર માસ સુધી જે ભગવાનને વિધિપુર્વક
 નવરાવશે. તેમને વિષ્ણુની સરૂપતા મુક્તિ પાપ્ત થતાં એ
 અક્ષય સુખ મેળવશે. રાજાએ આદ્યજ્ઞને દેવ જાણી શક્તિ-
 વડે સુવર્ણ દક્ષિણા અને કૃણસહ પૃથ્વિનું દાન કરવું તેથી
 તેને સ્વર્ગના ઇન્દ્ર પ્રમાણે અત્રે લોભ પ્રાપ્ત થયે. અને
 તે નિઃ શંકે વિષ્ણુ લોકમાં જશે. જે કોઈ નેવેલ સાથે
 સુવર્ણ પુષ્પ દેવને સમર્પણ કરશે અને ગંધ અક્ષત
 તથા પુષ્પ વિગેરેથી દેવ આદ્યજ્ઞની ચાર માસ સુધી પુજ
 કરશે , તે અક્ષય સુખ પામી સ્વર્ગમાં જશે. ચાર માસ
 પર્યંત તુળસંથી હરિનું પૂજન કરી સુવર્ણની તુળસી
 કરીને આદ્યજ્ઞને અર્પણ કરશે, તે સોનાના વિમાનમાં
 બેસીને વૈકુંઠમાં જશે. જે ભગવાનને ગુગળનેા ધુપ અને
 દીપ અર્પણ કરશે, તે શ્રીમંત યજ્ઞ સકળ લોભ અને
 શ્રીમાન લોભવશે હે મહા બુદ્ધિ રાજા તેણે વ્રત સમાપ્તિ
 વેળાએ ભૂમી અને દીપદાન કરવું. ભગવાન વિષ્ણુને
 અથવા પીપળાને ચાર માસ સુધી પગથી વા દંડવતથી
 પ્રદક્ષિણા કરાવી એ પ્રદક્ષિણા ના ચાર પ્રકાર છે. પગ પાસે
 સુકીને, હાથ બેડીને, ભગવાનની સ્તુતિ કરી અને રૂદ્રયમાં
 ધ્યાન કરીને આ પ્રકારે ચતુરંગ પ્રદક્ષિણા કહેવાય છે.

સાચંકાળે પ્રાદ્યુના આંગણમાં અને દેવાલયમાં દીવા કરવા
 અને વરત સમાપ્તિ વખતે તેલ, વસ્ત્ર અને સુવર્ણમંદ
 દીપદાન કરવું. ચાર માસ સુધી જે ભગવાનને પંખો
 કરશે, તે આ લોકમાં તેજસ્વી થઈને અંતે દેવ થઈ
 ગધર્વ અને અપ્સરા સેવન કરે એવા વિમાનમાં બેસી
 સ્વર્ગમાં જશે, વિષ્ણુનું ચરણામૃત પ્રાશન કરશે, તે વિ-
 શ્ણુલોકમાં જશે. અને તેને પુનઃ જન્મ લેવો પડશે નહિ.
 જે એકસો આઠ વખત ગાયત્રી જપ કરશે, તે સર્વ પા-
 પથી મુક્ત થઈ વિષ્ણુલોકમાં જશે. ગાયત્રીના હાથમાં
 રાક્ષમાળા પુસ્તક ઠમળ અને ઠમડલુ છે એન ચાક્ર
 મુખ છે અને તે યથા કરનારને ઘેર રહે છે તથા તે ગા-
 યત્રી દેવી સર્વ લોકના અંતરમાં વાસ કરે છે અને તે
 નિત્ય છે સકળશાસ્ત્ર જેનું વર્ણન કરે છે તે લોકમાં આવી
 જ્ઞાન કહે છે એવી ગાયત્રીનો જપ કરવાથી વ્યાસરૂપિ સં-
 તોષ પામે છે અને જપ કરવાવાળો વિષ્ણુલોકમાં જાય છે
 એવું ઉદ્યાપન શાસ્ત્રનું પુસ્તક દાન કરવું દાન કરતી વે-
 ળાએ પ્રાર્થના કરવી કે હે ભારતી ! સકળ શાસ્ત્રતુલ્ય અને
 સાત તથા શાક્ષરનું પુસ્તક હું અર્પણ કરુંછું તે તમે પામે.
 નિત્ય ધર્મશાસ્ત્રનું અથવા બીજું પુરાણ શ્રવણ કર્યું હોય
 તો તે પુણ્યવાન, ધનવાન સકળ ભોગ ભોગવનારો સત્યવાન,
 ધર્મવાન, જ્ઞાનવાન, લોક પ્રસિદ્ધ, ઉત્તમ ધર્મ કરનારો
 અને ઘણા સેવકોથી મુક્ત થશે એણે ઉદ્યાપન વેળાએ

સુવર્ણ અને વજ્રસહ પુસ્તકનું દાન કરવું કોઈ શીવ કિંવા
 વિષ્ણુના નામસ્મરણનું વ્રત કરશે તેણે તે દેવીની સુવર્ણ
 મય પ્રતિમા કરાવી સમાપ્તિ સમય આપવી શીવની પ્રતિમા
 હોય તો એવી પ્રાર્થના કરવી કે હે વૃષાકૃષ્ણ પંચવકત્ર
 પ્રત્યેક મુખને ત્રણ નેત્ર ધારણ કરનારા કપાલ શુભ અને
 ખરવાંગ ધારક ચંદ્રમૌલી હે સદાશીવ ! હે ઇશ ! આપ
 દેવ છતાં દેવના અમૃતનો ત્યાગ કરી વિષયપાન કર્યું
 તથા લોકહિતાર્થ અચુરનાં ત્રણ પુરને એક બાણથી બાળી
 નાંખ્યાં હે મારા પ્રભો ! તમારાં દાનથી હું ઘણો પુણ્ય-
 વાન, દોષમુક્ત અને શુભનું ગૃહ થઈશ. એમ કરી હે
 દેવ શ્રેષ્ઠ ! હું તમારે શરણ આગ્યો છું, માટે મને પ્રસન્ન
 થાઓ, જે કોઈ પ્રતિકાળે નીત્યક્રિયા કરી સૂર્ય મંડળમાં
 વાસ કરનારા જગવાન જનાર્દનનું ધ્યાન કરીને સૂર્યનારા
 રણને અર્ધ્યપ્રદાન કરશે તેણે સમાપ્તિ વેળાએ સુવર્ણ, લા-
 લવસ્ત્ર અને ગાય અર્પણ કરવી. તેથી આરોગ્યપુર્ણ આ-
 ચુષ્ણ, કીરતી, લક્ષ્મી અને જળ પ્રાપ્ત થશે. ચાર માસ
 સુધી જે કોઈ પ્રત્યેક દીવસે સંક્રિતપુર્વક વ્યાકૃતી મંત્રથી
 અથવા ગાયત્રી મંત્રથી તલનો હવન રોજ એકસે આક
 કિંવા દુક્ત અકાળીય મંત્રથી જપ કરશે તેણે વ્રત સમાપ્તિ
 સમય બુદ્ધિવાન પ્રાણીને તલનું પાત્ર અર્પણ કરવું તેથી
 જોડીને મનથી અને દેહથી જોડેલાં પાપથી મુક્ત થશે
 અને તેને રોગ ન બતાં શરીર સંતતી પ્રાપ્ત થશે. તલ

પાત્ર આપતી વેળાએ પ્રાર્થના કરવી કે-હે દેવના દેવ ! હે
 જગતનાથ ! ! હે વાંછિતાર્થ કૃપા આપનારા ! ! ! હું ત્રિવિધ
 પાત્ર અર્પણ કરું છું તેથી મારું પાપ દૂર કરો. જે કાર્મ
 આજ્ઞા રહીત ચાર માસ સુધી અન્નનો હોમ કરશે તેણે
 સમાપ્તિ વેળાએ સુવર્ણ અને વસ્ત્રસહ દ્રવ્ય કુંભનું દાન
 કરવું તેથી આરોગ્ય સારી કાંતી સૌભાગ્ય અને સંતતી
 પ્રાપ્ત થઈ શકે તેના ક્ષય થઈને બ્રહ્મદેવ જેવો થશે ચાર
 માસ સુધી પીંપળાની સેવા કરવાથી સર્વ પાપથી મુક્ત
 થઈ વીંછુમુક્ત થશે તેણે વ્રત સમાધિત વખતે વસ્ત્ર આ-
 પવું તે સુવર્ણ સહ બ્રાહ્મણને આપતાં તેને રોગ થવાનો
 નથી વીંછુની પ્રેતી કરવાથી તુલશી મસ્તક ઉપર ધારણ
 કરવાથી જ સર્વ પાપથી મુક્ત થઈ વીંછુચોકમાં જશે હે
 પાંડવ ! ધર્મ તેણે વ્રત સમાપ્તિ વેળાએ વીંછુરૂપ બ્રા-
 હ્મણ જાણી તેમને ભોજન આપવું. ભગવાન સુતા પછી
 એ રૂપ એટલે ચાર માસ સુધી અમૃતથી ઉત્પન્ન થએલી
 દુવાને શુદ્ધ અંતઃકરણથી માથા ઉપર મુકવી હે રાજેન્દ્ર !
 ભગવાન લક્ષ્મીપતી સંતોષ પામવા સારું દુવા મુજિત
 વખતે એવો મંત્ર કહેવો કે હે દુર્વા ! તું અમૃતથી જન્મ
 પામેલી અને સુર અમૃતથી વંદીત છે. તો સૌભાગ્ય અને
 સંતતી આપી મારું કાર્ય કરનારી થા હે કુરૂવંશમાં શ્રેષ્ઠ
 એવી પ્રાર્થના કરીને વ્રત સમાપ્તિ વેળાએ સુવર્ણની દુવા
 એના હજારો સાથે કરી વસ્ત્રપ્રદાન અને દક્ષિણપ્રદાન

જીને એવા મંત્રથી અર્પણ કરવી કે-હે હુવે ! તું જેવી પૃથ્વી ઉપર લક્ષ્મીતથી શાખાસહ મોટી થઈ છે તેવું જરા સહિત અને અમર સંતાન મને આપ.

આ પ્રમાણે ચાર માસ મુધી જે કોઈ આ-
લશ્ય રહિત મત કરશે. તેને રોગ અને દુઃખનો ભય થશે
નહિ. અને કરેલા પાપથી મુક્ત થઈ પુણ્ય પ્રાપ્ત થશે.
તથા અહિં સર્વ ભોગ ભોગવી અંતે સ્વર્ગની પ્રાપ્તિ થશે
જે કોઈ નર દેવનો દેવ વિષ્ણુ અથવા શંકરનું ગાયન
કરે છે. તેને જાગરણ કરવાનું ફળ પ્રાપ્ત થાય છે. મત
સમાપ્તિ વેળાએ મુસ્વર ઘંટ દેવને ચઠાવવી. અને તે સ-
મય પ્રાર્થના કરવી કે-હે સરસ્વતી ! હે શુરુની અવસ્થા
અને અનધ્યાયને દિવસે અધ્યન કરવાથી હે સરસ્વતી !
જગતની સ્વામીણી ! જગતનું જડ હરણ કરનારી બ્રહ્મા-
કુમારી વિષ્ણુ અને શંકરે વંધ કરેલી ! હે શ્રેષ્ઠ મુખ-
વાળી ! તું મારા અંજનમાં ઉત્પન્ન થયેલાં જડ હરણ
કર અને હે લોકને પાવન કરનાર બ્રહ્માણી ! આ ઘંટા
નાદથી સંતુષ્ટ થા. જે કોઈ ચાર માસ મુધી માફ રૂપ
સમઘ બ્રહ્મણના પગ ધોઈ તે ઉઠક પીશે. તેમના પાણી
અને દેહ વિગેરેથી થએલાં પાપમાંથી મુક્ત થઈ બાધી-
માંથી મુક્ત થશે. તેથી તેને ધન તથા આયુષ્યની વૃદ્ધિ
થશે. મત સમાપ્તિની વેળાએ બ્રહ્મણને બે અથવા એક
દુધવાળી ગાય આપવી. એ આપવાની શકિત ન હોય તો

હે ધર્મ રાજા ! જે વસ્ત્ર આપવાં, જે કોઈ પ્રાદાણને દેવ-
 સ્વરૂપ જાણી ચાર માસ સુધી નિયમથી નમસ્કાર કરશે
 તે કૃત કૃત થઈ તેજ સમય સકળ પાપથી મુક્ત થશે.
 જે ચાર માસ સુધી પિતાની ભક્તિ કરી મત સમાપ્તિ વે-
 જાએ પ્રાદાણને જમાડશે, તેને ધન તથા આયુષ્યની પ્રા-
 પ્તિ થશે ચૌદ માસ સુધી સંધ્યાદેવીનું આરાધન કરી
 સમાપ્તિ વખતે પ્રાદાણને ધૃતકુંભ, જે વસ્ત્ર તલ અને ઘંટા
 અર્પણ કરશે તે વિદ્યાનું તત્વ જાણનારો વિદ્વાન થશે જે
 પિતા માસને ચાર માસ ભક્તિ વડે સ્પર્શ કરી નમસ્કાર
 કરશે, તેને સમાપ્તિ વેળાએ અલંકાર સહ ગાય અથવા
 પૃથ્વી અર્પણ કરવી. તેથી દીર્ઘાયુ પ્રતાપવાન અને સાર્વ
 ભૌમ રાજા થશે. તથા દાનશીલ. સત્યનો આરંભ કરનારો.
 શત્રુથી વરજીત રૂપવાન અને ભાગ્ય સંપન્ન એવો થઈ અ-
 ક્ષય સુખ પામશે. અને શરીર ઉપર જેટલાં રૂવાડાં છે
 તેટલાં વરસ સુધી ઈંદ્ર સમાન સર્વર્ગમાં વાસ કરશે, જે
 નિયમથી ગણપતિ અથવા સુર્યને નમસ્કાર કરશે, તે આ-
 યુષ્ય, આરોગ્ય ઐશ્વર્ય, અને ઉત્તમ કાંતિ પ્રાપ્ત થશે. અને
 ગણપતીની કૃપાથી ઈચ્છિત રૂળ પ્રાપ્ત થશે તથા સર્વજ્ઞ
 વિજય થશે, એ નિઃસંદેહ છે. મત સમાપ્તિ વેળાએ સિંદૂર
 અને અરુણ જેવી પ્રભાનો સુવર્ણનો સ્પર્શ કરી સર્વ કામ-
 નાની સિદ્ધિ માટે પ્રાદાણને અર્પણ કરવો. હૃદય, માંત્રુ
 હૃદિ, મન, વાણી, હાથ, પગ અને ધુંટણ એટલાથી ક-

રેલા નમસ્કારને સાષ્ટાંગ નમસ્કાર કહે છે, એવા સાષ્ટાંગ
 નમસ્કાર જે પૃથ્વી ઉપર કરશે તેને સો યજ્ઞ કરવાથી ન
 મળે એવી ગતિ પ્રાપ્ત થશે. જે કોઈ ત્રણ ઋતુમાંના
 ચાર માસ સુધી શિવજીની પ્રીતિને અર્થે રૂપું આપશે,
 અથવા પ્રત્યેક દિવસે પોતાની શક્તિવડે ત્રાંબું અર્પણ
 કરશે તેને શિવભક્તિ કરવાવાળા તેજસ્વી પુત્ર થશે. રૂપુ-
 દાન કરવાવાળાને તેજસ્વી પુત્ર થશે. રૂપુંદાન કરવાવાળાએ
 જાત સમાપ્ત વેળાએ મધથી ભરેલું રૂપાનું વાસણ આપ-
 વું. તાઝદાનવાળાએ ગોળ ભરીને ત્રાંબાનું પાત્ર આપવું.
 ત્રાંબુ પુષ્ટિ કરનાર, સર્વ દેવને પ્રિય, શુભ, સર્વ સ્થળે
 સંરક્ષણ કરનાર અને એનાથી શાંતિ પ્રાપ્ત થાય છે. જે
 કોઈ ભગવાન મુતા પછી બે વસ્ત્ર અને તલસહ શક્તિવડે
 સુવર્ણનું દાન કરશે, તે પાપથી મુક્ત થશે, અને અહિ
 અનેક ભોગ ભોગવીને અંતે શિવપુરીમાં જશે. સોનું,
 રૂપુ, ત્રાંબુ અને ધાન્ય એનું નિત્ય દાન, તથા નિત્ય
 શ્રદ્ધ દેવનું, પુજન. એ સર્વ દક્ષિણા સહ કરવું. જે ચાર
 માસ સુધી બ્રાહ્મણને લુગડાં દાન વીણી પ્રીતિને અર્થે ગંધ
 પુરપથી પુજન કરીને આપશે તેણે લુગડાં સહશ્રયા દાન
 કરવું. કુબેર જેવું ધન પ્રાપ્ત થઈ અક્ષય સુખ પામશે,
 જે વર્ષાઋતુથી ચાર માસ બ્રાહ્મણને ગોપીચંદન અર્પણ
 કરશે. તેને ભગવાન લક્ષ્મીપતિ સંતુષ્ટ થઈ મુક્તિ આ-
 પશે જે ગોપીચંદન દેવાંગનને સ્વદગ્ન થયેલું કેસર, કંકુ

વિગેરથી મુક્ત અને ગોપીઓની જળહોડા વિશે દ્વાસી-
કાની માટીથી થયેલું તેને ઋષિઓ પાપ હરણ કરનારું
ગોપીચંદન કહે છે, તેથી પ્રયત્નથી ગોપીચંદન આપવું
તેથી વિષ્ણુ વાંછિત ફળ આપે છે, સમાપ્તિ સમય ચારસે
તુલા પરિણામથી બ્રાહ્મણને ગોપીચંદન આપવું. તેથી
અર્ધ અથવા એકથી અર્ધ વસ્ત્ર એને દક્ષિણા સહ
આપવું ભગવાન સૂતા હોય છતાં પણ પ્રત્યેક દીવત્ર જા
કરનારાએ દક્ષિણાસહ ગોળ વા ખાંડ બ્રાહ્મણને આપવી.
ચેરડીનો સાર તથા અમૃતની કાલ ખાંડ છે એવા જ્ઞાનથી
સૂર્ય સંતુષ્ટ થઈ વાંછિત ફળ આપે છે. આ પ્રમાણે પુરુ
જા કરી ઉદ્ધાપન કરવું. તે એ પ્રમાણે કે-ત્રાંમાના પત્રો
કરીને પ્રત્યેકમાં આઠ આઠ અથવા અનુક્રમિત ન હોય તો
ચાર ચાર ફળો મુકવાં પણ જો દ્રવ્ય ન હોય તો વંચના કરવી
નહિ. આ પ્રત્રો આઠ, ચાર અથવા એક હોવું જોઈએ.
તે પ્રત્યેકમાં ખાંડ ભરી દક્ષિણા પણ તેમાં મુકવી અને
પ્રત્યેક પાત્ર વસ્ત્રથી વેષણ કરવું. અને ભક્તિથી તે પાત્રો
બ્રાહ્મણને આપવાં વસ્ત્ર સુવર્ણ અને સર્કરાસહ તામ્રપાત્ર,
સૂર્યને પ્રીતિકારક; રોગ અને પાપનો નાશ કરનારું, પુષ્ટી,
કીર્તિ અને સંતાન “આપનારું સર્વ કામ તથા સ્વર્ગ
આપનારું આયુષ્ય વધારનારું ઉત્તમ છે. તેનું જ્ઞાન આ-
પવાથી અને સર્વદા કીર્તિ પ્રાપ્ત થાય એવી સૂર્યની
પ્રાર્થના કરવી. શ્રીકૃષ્ણ કહે છે કે-કે ધર્મરાજા! એવું

વ્રત જે કરે છે, તેણે પુણ્ય ફળ અવણુ કર, તે ગાયન
 વિદ્યાથી સંપન્ન થઈ સર્વ સ્ત્રીઓને પ્રિય થશે રાજ્યની
 ઇચ્છા કરનારને રાજ્ય, પુત્રની ઇચ્છા કરનારને પુત્ર.
 દ્રવ્યેચ્છાવાળા દ્રવ્ય અને જે નિષ્કામ વ્રત કરશે તેને
 મોક્ષ મળશે. ચાર માસ સુધી શાક, ફળ અને મૂળ વિગેરે
 તે કાળમાં જે મળે તે ભક્તિથી આહારને જે આપે તથા
 વસ્ત્ર સમાપ્તિ વેળાએ વસ્ત્ર તથા શક્તિ પ્રમાણે દક્ષિણા
 આપે તે અક્ષય સુખી થઈ રાજયોગી થશે. કંઠમૂળ
 અને પુષ્પ ઇત્યાદિ પ્રકારનાં શાકો, દેવ ઋષિ અને માનવ
 ઓઓને તૃપ્ત કરનાર છે. તે હું અર્પણુ કરું છું. તેથી
 દેવાદિ કે માણસ સર્વ કાળ મંગળ કરવું જે ભગવાન સુતા
 જાણી ચાર માસ પર્યન્ત સુંઠ, મરી અને પીપળ સૂર્યની
 પ્રીતિ માટે આહારને દક્ષિણાસહ મંત્ર થકી અ-
 ર્પણુ કરશે કે આ કુટુમ્બ સર્વ દેહના રોગને હરણુ કર-
 નાર છે. માટે વ્રતના દાનથી ભગવાન સુર્યનારયણુ મને
 પામે. એવું વ્રત કરી તેનું ઉદ્ધાપન કરવું. તે એવું કે-
 સુંઠ, મરી અને પીપળ એ સોનાનાં કરી વસ્ત્ર અને દક્ષિણા
 સહ બુદ્ધિમાન વિદ્વાન આહારને આપવાં. આ પ્રમાણે
 જે વ્રત કરશે તે સો વર્ષ સુધી જીવતો રહીને તેને ઇ-
 ન્દ્રિય કાળ પ્રાપ્ત થશે. અને અંતે તે સ્વર્ગમાં જશે, હે
 પૃથ્વીપતી ! ધર્મરાજ ! ! જે કોઈ સારા બુદ્ધિવાન આ-
 હારને ચાર માસ સુધી મોતીનું દાન કરશે. તે અન્નવાન,

ક્રીડાવાન અને ધનવાન ચાતુર્માસમાં પ્રત્યેક દિવસે ઘીથી
 ઘડો ભરીને વસંથી વેટન કરી દક્ષિણા અને ફળ સહ મુ-
 વાસીની સ્ત્રીને લક્ષ્મી બાણી ગંધ, પુષ્પથી તેનું પુજન
 કરી તાંબુળ અથવા ફળ સહ ભગવાનને નમસ્કાર કરી
 અર્પણ કરશે. અને વૃત્તાંત દંપત્યને સુદમ એટલે હલકુ
 વસ્ત્ર અને અલંકાર આપી બાઈના પુષ્પથી દંત્યનું પુજન
 કરશે તેને એવું કરવાથી ભગવાન માધવ પુરુષને સ્ત્રી
 લક્ષ્મી આપે છે. તથા સ્ત્રીને ઉત્તમ પુરુષ આપે છે. જે
 કાઈ ચાતુર્માસ જીતેન્દ્રિય થઈ અથવા તાંબુળ ખાવાનું
 વરજ કરી પ્રાહ્મણ્યને તાંબુળ દાન આપશે તેણે સમાપ્તિ
 વળતે બે રાતાં વસ્ત્ર તથા એક ઘડો દક્ષિણાસહ અર્પણ
 કરવો. તે બ્રહ્મા સૌન્દર્યવાન, શક્તિવાન, જ્ઞાનવાન, અને
 રોગ વરજીત થશે. અને તેનો કંઠ રાતો થશે. તથા તેને
 ગંધર્વત્વ પ્રાપ્ત થતાં સ્વરગમાં જશે, તાંબુળ કદ્યાણુકારક
 લક્ષ્મીકારક અને પ્રજ્ઞા, વિનુ તથા શિવાત્મક છે; એનું
 દાન કરવાથી પ્રાહ્લદિ દેવ મને ઘણી લક્ષ્મી આપે સોપારી
 પ્રજ્ઞા, પાન વિષ્ણુ અને યુનો સાક્ષાત શંકર છે. એનું
 દાન કરવાથી મને ભાગ્ય અને સમ્પદા પ્રાપ્ત થાઓ. ના-
 ગરવેલના પાનથી યુક્ત અને ભાગેલી સોપારીથી પુરિત,
 યુનો, કાથો. બાવંત્રી, બયફળ એલચી, લવિંગ ઇત્યાદિ
 પદાર્થ યુક્ત તાંબુલ ગંધર્વ તથા અસરાઓને પ્રીતિ-
 કારક છે. તે તારી કૃપાથી તું મને કનકમય કર. ચાતુ-

માર્ગે વ્રત કરવાવાળાએ સુવાસિની તથા પ્રાદ્યુને લક્ષ્મી
 તથા ગારીરુપ માની હરિદ્રા ભરીને દક્ષિણાસહ પાત્ર, આપીને
 કહે હે દેવી ! તું મને પ્રસન્ન થા એમ કહી. ભક્તિ સહ
 અર્પણ કરવું તેથી અત્યંત સુખની પ્રાપ્તિ થાય છે, અને
 તેથી અક્ષય સૌભાગ્ય, ધાન્ય, ધન, શ્રીમાનપણું અને લાવણ્ય
 રૂપ પ્રાપ્ત થઈ દેવી લોકમાં પુણ્ય થશે, ચાતુર્માસમાં
 પ્રત્યેક દિવસે શંકર, પારવતીના ઉદેશથી પ્રાદ્યુનું હાંપત્ય
 પુનઃ કરી તેને શક્તિ પ્રમાણે દક્ષિણા ઉમામહેશને પ્રાપ્ત
 થાય એવું કહીને જે અર્પણ કરશે તેણે દેવાપન વેળાએ
 ઉમાવત્ની સુવર્ણની પ્રતીમા કરી પ્રાદ્યુને અર્પણ કરવી
 ચાર માસ સુધી ગાય અને બળદની પુજા કરી તેને ગળથું
 ખવરાવશે તેનું પુણ્ય કૃણ શ્રવણ કર. સૌભાગ્ય, પુરણ
 આયુષ્ય, અવિનાશ સંપત્તિ, તથા સધનતાની કીર્તિ વ્રતન
 બૈભવથી થશે અને આ લોકમાં સર્વ કામ લોભવી બંતે
 શિવપુરીમાં જશે, ત્યાં રહી સુખ લોભવશે થોડું પુણ્ય
 રહ્યા પછી મૃત્યુ લોકમાં આવી રાજ થશે. ચાર માસ
 કુધી આળસ રહિત કૃણદાન કરશે. તેણે વ્રત સમાપ્તિ
 વેળાએ જે સારાં કૃણ હોય તે પ્રાદ્યુને અર્પણ કરવાં,
 તેથી સરવ મનોરથ અને વચનસીદ્ધિ થાય એવી સંતતિ
 પ્રાપ્ત થશે. તથા કૃણદાનના માહાત્મ્યી નંદનવનમાં આ-
 વાસ કરશે પુણ્યદાનનું વ્રત કર્યું હોય તો સુવર્ણનું પુણ્ય
 આપવું. તેથી પરમ સૌભાગ્ય પ્રાપ્ત થઈ અંધરવપદ પ્રાપ્ત

થશે. ભગવાન મુતા હોય ત્યારે ચાર માસ મુધી આળસ
 સહિત એકાદશી વગર નિત્ય વામનના ઉદ્દેશથી દ્વિપિમિશ્રિત
 ક્ષુવાસિક પડસ અન્નવડે પ્રાદાણુ લોજન અથવા અર્પણ
 કરશે. તેણે ગ્રહણના દિવસે ગ્રહણ સ્પર્શ થયા પહેલાં આ-
 પવું, નિત્યદાન આપવાની શક્તિ ન હોય તો પંચ પરવને
 દિવસે આપવું તે પરવ ચૌદશ, આઠમ, અમાસ પુનમ
 અને પ્રત્યેક રવિવાર તથા શુક્રવારે દાન કરવું. ઉભય
 પક્ષની દ્વાદશીને દહાડે પણ અવશ્ય દાન કરવું, એ વૃત-
 ની સમાપ્તિ વેળાએ બથાશક્તિ પૃથ્વી અર્પણ કરવી,
 ભૂમિદાન ની જો શક્તિ ન હોય તો સાલંકૃત ગૌદાન કરવું
 જો એ પણ શક્તિ ન હોય, તો પોષાક સોનું પાકુક
 બોડાં અને છત્રી ઈત્યાદિ દાનો કરીએ. પ્રાદાણુને લોજન
 ક્ષત્રિયને જેથી સુખ થાય તે જમીન, અગર લોજન,
 શુદ્રને જમીન વીના ગમે તે આપવું. આ દાન અશક્ત
 પ્રાદાણુને અને શુદ્રને સમાન છે. પુરે શ્રીચંકરના ઉપદે-
 શથી કુઠેરજીએ એ વરત કરેલું છે. જેનું ગૌતમ અને
 ઇંદ્ર એણે પણ એ વરત કરેલું છે, એ વરતથી અક્ષય
 અન્ન પ્રાપ્ત અને પુત્ર પૌત્રાદિ સંતતિ પ્રાપ્ત થાય છે.
 શરીરબળ, પુરુષાયુષ્ય અને શત્રુનો નાશ થાય છે. તથા
 મત્યંત સ્થીર એવી વિશ્વકિત પ્રાપ્ત થઈ વિશ્વલોકમાં
 જાય છે, આરોગ્ય અતુલ્ય રૂપ સંપત્તિ અને અનંત રૂબ
 આપનારૂં પ્રત છે તથા એનાથી સીને વંશ્યત્વ આવતું

નથી અને નિત્યસાલકૃત અને દુધવાળી ગાય શક્તિ પ્ર-
 માણે દક્ષિણા સહુ આપવાથી તે સર્વ જ્ઞાન સંપન્ન થાય
 છે. એવું વૃત કર્યાથી તે બીજાની સેવા ન કરતાં બ્રહ્મ-
 લોકમાં જઈ પોતાના પુરવજ સહુ અક્ષય સુખ પામે છે.
 ચાર માસ સુધી નિત્ય પ્રજાપ્રત્ય અર્પણ કરી સમાપ્તિ
 વેળાએ જે ગૌદાન અને પ્રાણજ્ઞને ભોજન કરાવે. તે
 સહુ પાપથી મુક્ત થઈ સાક્ષાત બ્રહ્મપદને પામે છે. એકાં-
 તર ઉપવાસ વૃત ચાર માસ કર્યું હોય તેણે આઠ હજી
 આપવાં તે હજી સાથે વસ્ત્ર કાંચન, શય્યા દાસી
 અને ભોંયમાં હજી ખેંચી શકે એવા જે બળદ આપવા.
 આપતી વેળાએ શ્રી ભગવાનની પ્રથના કરવી કે-હે
 હરિ ! આ સર્વ સમાન સહુ હજી દાન આપું છું એથી
 મને તમે પ્રસન્ન થાઓ, આતુર્ભક્ષિય કંઠમુળ અને શાખા
 વિગેરે ફળ ભક્ષણ જે નર કરે છે. અને વૃત સમાપ્તિ
 ગૌપ્રદાન આપવાથી તે વૈકુંઠમાં જશે. ચાર માસ સુધી
 પ્રયોગવૃત કરવાથી બ્રહ્મસનાતન પદને પામશે વૃત સમાપ્તિ
 વેળાએ દેવની કથાનું પુસ્તક તથા ઘણા દુધવાળી ગાય
 અપણુ કરવી ચાર માસ : સુધી દેવનાં પાંદડાં ઉપર
 ભોજન કરશે. તેણે જે વસ્ત્ર અને કાંમુ અર્પણ કરવું તેથી
 સુખ થશે કાંમુ બ્રહ્મદેવ, શિવ લક્ષ્મી સુર્ય. અને વિશ્ણુનું
 સ્થાન છે, માટે એનું દાન કરું છું. તેથી મને શાંતિ
 થાઓ. જે તેલ લગાડવાનું છોડીને નિત્ય ખાખરાનાં

અંદરાં ઉપર જમશે. તે જેમ રૂના ઢગલાને અગ્નિ બાળે છે. તેવું પોતાનું પાતક બાળી નાંખશે, પ્રહ્લડુલ્યા અને બાળક હુલ્યા કરનારો મધ પીનારો, અસત્ય બોલનારો સ્ત્રીને ઘાતી, વ્રત ભંગ કરનારો, વિધવા સાથે ગમન કરનારો અંદાલાદિની સ્ત્રી સાથે ગમન કરનારો તથા વીઘ્નની સ્ત્રી સાથે ગમન કરનારો તે સર્વ આ વ્રતથી મુક્ત થાય છે. એ વ્રત સમાપ્તિ વેળાએ બસો છાપન તોલાનું કાંસાનું પાત્ર અને અલંકારસહ દુધવાળી ગાયઅર્પણ કરવી જે પ્રાદાણ્યને દાન આપવાનું હોય તેને સારાં વસ્ત્રો અને અલંકાર આપવા જે આતુર્ભાસ્ય છાણથી પૃથ્વી હીપીને નારાયણનું સ્મરણ કરાને તેના ઉપર જમશે તેણે ઘણું જળ પાસે હોય, અને અનાજ ચોરવા જેવી પૃથ્વી અર્પણ કરવી. તેથી આરોગ્ય પુન્યસંપત્તિ અને ધાર્મિક રાજ થશે, તથા શત્રુનો ભય ન થતાં વીરિનું લોકમાં જશે. અયાચિત્ર વ્રત કરવું હોય તો દ્રવ્ય તથા અંદન સમેત બળદ આપવેલ અને પટરસ ભોજન આપવું એથી પરમતીને પામશે. ભગવાન સુતા પછી જે કોઈ નકત ભોજનનું વ્રત કરશે, તેણે સમાપ્તિ સમયે પ્રાદાણ્ય ભોજન આપવાથી તે શીવ લોકમાં પુન્ય શોભાયમાન થશે. એક વખત અથવા થોડું આવાનું વ્રત ચાર માસ સુધી કરી ભગવાનનું પુજન કરશે તે સ્વર્ગનો વીભાગી થશે. એની સમાપ્તિ વેળાએ પ્રાદાણ્યને ભોજન કરાવી યથાશક્તિ દક્ષિણા આપવી મળુ

સુતા હોય ત્યારે જે ચાર માસ સુધી જોય સુગ્રાહું વરત કરે, તેણે શર્યા દાન આપવું તેથી પ્રભુ લોકમાં પુજા થશે. ચાર માસ સુધી પગે જે ઘી ચોળે નહિ વરતી સમાપ્તિ વેળાએ બ્રાહ્મણને લોજન આપી તેમના પગ ધોઈ તેને અભ્યંગ કરવું અને શક્તિથી દક્ષિણા આપવી તેથી વૈકુંઠમાં જશે. અષાઢ માસથી ચાર માસ સુધી જે નખ નહિ કાઢે. તે આરોગ્યવાન, પુત્ર સંપત્ત અને આર્થિક રાજા થશે. દુધ મધ, ઘી અને ફળ, એ પદાર્થો ગૌરીશંકરના સંતોષ માટે ચાર માસ સુધી જે કોઈ વરત કરશે. તેણે કાર્તિક માસમાં તે પદાર્થો બ્રાહ્મણને અર્પણ કરવા. એવું જે વરત કરશે તે શંકર વરતના પ્રમુખથી શીવ લોકમાં જશે. જે કોઈ જવ તથા માત ચાર માસ સુધી ફક્ત એજ ખાવાનું વરત કરશે, તે પુત્ર પૌત્ર સહ શિવલોકમાં પુજાશે. જે વીંશી નક્કા અંગને તેજ લગાડવું છોડી વર્ષાકાળથી ચાર માસ સુધી પ્રભુ અરચણ કરશે તેને વૈકુંઠ પ્રાપ્ત થશે. વરત સમાપ્તિ વેળાએ સોના-સહ કાંસાનું પાત્ર તેલથી ભરીને બ્રાહ્મણને અર્પણ કરવું ચાર માસ સુધી શાક ખાવાનો ત્યાગ કરશે. તેના પીતૃ તૃપ્ત થઈ તે સમેત વૈકુંઠને પ્રાપ્ત થશે. તેણે વૃત્ત સમાપ્તિ વેળાએ રૂપાનું પાત્ર વસ્ત્રથી વેળેણુ કરી, સંઘ, પત્ર અને પુષ્પથી તેનું પુજન કરવું અને તેમાં સુગ, પાન્ડ, અંકુર, ફળ, કાંઠુ, આમડી, લ. સાલ એમાં આઠ નવ-

તનાં ચાકો મુકી વેદ ભણેલા બ્રાહ્મણનું યથાશક્તિ પુજન કરી, વૃત સાગતાના હેતુથી અર્પણ કરવું એવું કરશે તે શુભ પાણીના પ્રસાદથી શિવ સાયુજ્ય મુક્તિ પામશે. આ પુષ્પ તથા દહ લોજન કરવાનું વૃત જે આચરણ કરશે તેણે કાર્તિક માસે સોનાના ઘડી કરી વસ્ત્ર સહ બ્રાહ્મણને આપવાં. તેથી અશ્વમેધ યજ્ઞનું ફળ પ્રાપ્ત થશે એ દાન આપતી વેળાએ ઘડની પ્રાર્થના કરવી કે—ઘડ સર્વ જંતુને બળ તથા પુષ્ટિ આપનાર છે. અને પિતૃકર્મ તથા યજ્ઞ કર્મ વિષે મુખી છે. એ મને સંપત્તિ આપો. મશાદથી ચાર માસ મુઘ્ની રિંગણાં કારેલાં, કેડોળુ અને પંડોળાં અધવા જે જેને બાવતુ હશે, તેફળ ખાવાનું છે. હશે તેણે વૃત સમાપ્તિ વેળાએ રૂપાનું તેફળ કરવું તેના વચમાં ચતન મુકવું તેની પુજા કરી યથાશક્તિ દક્ષિણાસહ બ્રાહ્મણને ભક્તિપૂર્વક આપવું. અને પોતાના કલ્યાણ માટે દેવનું ધ્યાન કરી પ્રાર્થના કરવી કે હે દેવ મને પામે, એવું કરવાથી દીર્ઘાયુ, આરોગ્ય, પુત્ર, પાત્ર, સારૂ રૂપ, અક્ષય સંતતિ અને કીર્તિ પામી સ્વર્ગમાં પુન્ય થશે. જે ફળનો ત્યાગ કરશે, તે વૈકુંઠમાં પૂજ્ય થશે. તેણે વૃત સમાપ્તિ વખતે સારાં ફળ બ્રાહ્મણને આપવાં શ્રવણ માસમાં શાક ખાવાં નહિ બાહરનામાં દહિ ખાવું નહિ. આસોમાં દુધ અને કાર્તિકે દ્વિજ-ચણા, તુવેર, વટાણા તથા વાલ ત્રિગેરે ચાર માસમાં ત્યાગ કરવાના પદાર્થો જે કહેલા છે

તેનો ત્યાગ કરવો. પહેલા માસમાં શાકનું અને બીજામાં દહીનું વૃત કરવું. ત્રીજામાં દુધનું અને ચોથા માસમાં દ્વિદળનું વૃત કરવું. ભુરું કોહોળું. ચોળા, મુળા, ગજર રાય આમળા અને શેરડી, મશુર અને રીંગણાં વગેરે ચાર ખાવાં નહિ. મોટા મોટા રૂપીયો કહે છે કે એ પદાર્થો નિત્ય વર્જ કરવાં, પણ વિશેષે કરીને આમળાં અને આંગલી એ પદાર્થો તો ખાવાજ નહીં. ચાર માસ ભગવાન સુતા હોય ત્યારે બુની આંગલી તથા આંબળાં ખાવાં પલગ અને ખાટલા ઉપર રૂવું નહીં. સો સંભોગ કરવો નહિ ઉક્તકાલે એટલે ઋતુકાળે સંભોગ કરવાનો દોષ નથી. મધુવેલ, સરગવાની સીંગો, રિંગણાં દાળીયાં, બીલીનાં ફળ ઉંમરાનાં ફળ ચાર માસ સુધી ખાવાં નહીં એ જેના પેટમાં રહે છે, તેનાથી ભગવાન દુર જાય છે, હિપવાસ, નક્ત, એક ભુક્ત અથા અચાચિત વૃતો કરતાં અને જેનાથી ન થાય તેણે સવાર અને સાંજે અગ્રિત ભગવાનનું પુજન કરવું. એવું કરવાથી તે વેકુઠનો વિભાગી થાય છે, ચાર માસ સુધી કેઈ વિષ્યનું ગીત ગાયો અગર વગાડશે, તેને ગંધર્વ લોકની પ્રાપ્તિ થશે, અને જે ગોળનો ત્યાગ કરશે, તે મિથાન બક્ષણ કરનારો રાજા થશે, અને પુત્ર, પૌત્ર વગેરે બધા આયુષ્યની સંતતી થશે. હે રાજા ! આતુર્માસ્યમાં તેલનો ત્યાગ કરવાથી સાઈ અંગ થશે, કરડવાનું તેલ ત્યાગ કરશે તેના યત્રુનો નાશ

થશે. મહુકાના તેલનો ત્યાગ કરશે તેને સોભાગ્ય પ્રાપ્ત થશે. ઠઠવું, તિખું, મીઠું અને ઉકાળો વિગેરે રસ એ ચાર માસ સુધી વર્જ કરશે, તેના શરીરની દુરગંધ તથા વિરૂપતાનો નાશ થશે જે પુખ્તાની ઉપયોગનો ત્યાગ કરશે તે સ્વર્ગમાં ગંધર્વ થશે. યોગાભ્યાસ કરશે, તેને બ્રહ્મ પદ પ્રાપ્ત થશે ચાતુર્માસ્ય તાંબુલ વર્જ કરવાથી યોગ સુક્ત થશે પગે અને માથે તેલ લગાડવાનો જે ત્યાગ કરશે, તે તેજસ્વી અને કુબેર થશે, ચાર માસ સુધી દહી અને દુધનો જે ત્યાગ કરે છે, તેને ગોલોકની પ્રાપ્તિ થાય છે. ચાર માસ વાસણમાં રાંધેલું અન્ન જે વર્જ કરશે, તેને આ લોકમાં સુખ પ્રાપ્ત થશે. એકાંતર ઉપવાસ કરવાથી બ્રહ્મલોકમાં પુન્ય થાય છે. હે રાખ ! ચાર માસ સુધી જે નખ અને વાળ રાખશે તે નર અદ્ય સુધી જીવશે એ નિઃસંદેહ છે. નમોનારાયણ એવું મંત્રનો જપ કરશે તેને અનંત ફળ પ્રાપ્ત થશે. ચાર માસ સુધી ભગવાન હરીને જે પ્રદક્ષીણા કરશે તે હંસના વિમાનમાં બેસીને વૈકુંઠમાં જશે, જે ત્રણ રાત સુધી લોચનનો ત્યાગ કરશે, તે સ્વર્ગમાં દેવ સદ્રૂપ આનંદ પામશે. જે ચાર માસ સુધી પારકાં અન્નનો ત્યાગ કરશે, તે મનુષ્ય દેવત્વને પ્રાપ્ત થશે, જે ચાર માસ સુધી બ્રહ્મણને પ્રાણપત્ય અર્પણ કરશે, તે વિવિધ પાપથી મુક્ત થશે એમાં સંદેહ નથી. ભગવાન મુતા હોય ત્યારે ચાર

માસ વૃષ્ટ કુછડી કુછ પ્રતો કરશે તેને પુનઃજન્મ લેશે
 કરશે નહિ. તેવે સમયે જશે. હે રાજા ! ચાર માસ સુધી
 જે ચાંદ્રાયણ વૃતાસરણ કરશે તે દિવ્ય દેહ પાસણ કરી
 શીવ લોકમાં જશે. ચાર માસ સુધી જે અન્નાદિ સોજ-
 નનો ત્યાગ કરશે, તે હરીનાં સસુજ્ય પદને પામશે, કે
 જ્યાં જવાથી પુનઃજન્મ થતો નથી ચાર માસ સુધી જે
 ભિક્ષાનું અન્ન લક્ષણ કરશે તે વિદ્વાન થશે. હે રાજા !
 ચાર માસ સુધી જે પયોવૃત્ત કરશે તેના વંશને છઠ
 કદી થશે નહી. હે ધર્મરાજા ! નિત્ય ચાતુર્માસ્ય પંચગવ્ય
 આશન કરશે તેને ચાંદ્રાયણ પ્રતનું કૃણ પ્રાપ્ત થશે. ચાર
 માસમાં દિવસ પાણી પીવાનો જે ત્યાગ કરશે, તે રોગથી
 મુક્ત થશે. ભગવાન કહેછે કે-ધર્મરાજા ! એવા પ્રકારનાં
 પ્રતો કરવાથી ભગવાન કેશવ સંતોષ પામે છે. દુધના
 સુમુદ્રમાં શયન કરનારા ભગવાન જે દીવસે શયન કરે છે
 અને જે દિવસે ઉઠે છે તે તે બંને દિવસે એટલે અઘાડ
 અને કાર્તિક એકાદશીને દીવસે ઉપવાસ કરે છે. તેને
 અરુણ સન ભગવાન પ્રસન્ન થઈ ઉત્તમ ગતી આપે છે.

—→❁❁←—

અશાડ વહની કામિકા નામની એકાદશી.

ધર્મરાજા પુછેછે કે-હે ભગવાન ! અશાડ શુક્રવપક્ષનું દેવ
 શયન નામનું વૃત્ત તમારી કૃપાથી મેં સાંભળ્યું. હે ગોવિંદ
 વાસુદેવ ! હું તમારે પગે લાગું છું. મને અશાડ કૃષ્ણ

એકાદશીનું નામ કહો, કૃષ્ણ કહે છે કે પુરે પિતામહ જે
 બ્રહ્મદેવ તેને નારદે પુછેહું તે પાપનુ નાશ કરવાવાળુ વૃદ્ધ
 હું તને કહું છું તે સાંભળ. બ્રહ્મદેવે નારદને કહ્યું હતું
 નારદ પ્રશ્ન કરે છે કે-હે ભગવાન ! હે કમલનયન ! તમારી
 પાસેથી શ્રવણ કરવાની ઇચ્છા રાખું છું કે-હે પ્રભો !
 આપાદ કૃષ્ણ એકાદશીનું નામ, તેનો વિધિ અને તે એ-
 કાદશીને દિવસે કયા દેવનું પૂજન કરવું. એ કરવાથી શું
 મુણ્ય મળે છે તે કહો. બ્રહ્મદેવ કહે છે-હે નારદ ! લો-
 કનું હિત થવા માટે હું તને કહું છું તે સાંભળ. બ્રહ્મ
 કૃષ્ણપક્ષ એકાદશીનું નામ કામીકા છે. એ એકાદશીનું
 મત શ્રવણ કરવાથી વીરપેર ચતુરું કૃત્ર પ્રાપ્ત થાય છે.
 જે કોઈ તે એકાદશીને દિવસે ભગવાન શંખ, ચક્ર અને
 મહા ધારણ કરનારા શ્રીધર હરી, વીષ્ણુ, માધવ અને
 મધુસૂદનનું પુજન કરશે, એના નામથી ચત્ર કરશે, અ-
 બવા એનું નામ સ્મરણ કરશે તેના પુણ્યનું કૃત્ર શ્રવણ
 કર. ગંગા કાશી નૈમીષારણ્ય અને પુશ્કર વિગેરેથી જે
 કૃત્ર પ્રાપ્ત થાય નહી તે કૃત્ર એકાદશીને દિવસે વિષ્ણુ
 પુજનથી પ્રાપ્ત થશે. કેદાર અને કુરુક્ષેત્રમાં સુર્ય મહા
 સમય સ્નાન દાનાદિ પુણ્યકર્મ કરવાથી જે કૃત્ર પ્રાપ્ત નહી
 થાય તે કૃત્ર કૃષ્ણપુજનથી પ્રાપ્ત થાય છે. સમુદ્ર તથા
 વનસહ સર્વ પૃથ્વીનું દાન કરવાથી, અને સિંહસ્થ પવ-
 નીમાં ગોદાવરીમાં સ્નાન કરવાથી તથા વ્યતીપાતને દિવસે

ગંડકી તીર્થમાં સ્નાન કરવાથી જે ફળ પ્રાપ્ત થાય નહીં, તે ફળ એ એકાદશીને દિવસે કૃષ્ણપુજનથી પ્રાપ્ત થશે. કામીકા એકાદશીના વ્રતનું અને ભગવાનના પુજનનું સમાન ફળ છે. વીઆએલી ગાયનું અલંકારસહ દાન કરવાથી પ્રાપ્ત થાય છે, તે ફળ કામીકાનું વ્રત કરવાથી પ્રાપ્ત થશે. જે ઉત્તમ નર શ્રાવણ કૃષ્ણ એકાદશીને દિવસે શ્રીધર નામની દેવીનું પુજન કરશે, તેને દેવ ગંધર્વ સર્પ અને નાગનું પુજન કરવાનું ફળ પ્રાપ્ત થશે. એ માટે પાપની બીજ માનનારાએ સર્વ પ્રયત્નથી કામીકા એકાદશીને દિવસે હરિભગવાનનું પુજન કરવું. જે સંસાર સમુદ્રમાં દુઝેલા અને પાપ કાલમાં પડેલા હોય તેમને હિદ્દાર થવા માટે એ કામીકા વ્રત સર્વોત્તમ છે. હે નારદ ! તું જાણ કે એ એકાદશી કામીકા વગર પાપહરણ કરનારી બીજ નથી. એવું પ્રથમ હરિએ પોતે કહેલું છે. અધ્યાત્મ વિદ્યાનું અધ્યયન કરવાથી જે ફળ મળે છે, તેનાથી વિશેષ કળ કામીકા વ્રતનું સેવન કરવાથી મળે છે, કામીકા એકાદશીની રાત્રે જે જાગરણ કરે છે. તેને યમનેઃ જાય તથા દુર્ગતિ થતી નથી અને કુયોની પણ થતી નથી. કામીકાના વ્રતના પ્રભાવે યોગીજનને કૈવલ્ય પ્રાપ્ત થાય છે. માટે સર્વ લોકોએ શુદ્ધાંતઃકરણથી પ્રયત્નથી એ વ્રત કરવું, જે નર તુલસીના પાનથી હરીનું પુજન કરશે, તેને જેમ કમળના પાનને પાણી અડતું નથી તેમ પાપ

સ્પર્શ કરતું નથી એક બાર સોનું અને ચાર બાર રૂપું આપવાથી જે ફળ મળતું નથી તે ફળ તુલસીથી ભગવાનનું પુજન કરવાથી પ્રાપ્ત થાય છે. ભગવાન જેવા તુલસીના પુજનથી સંતોષ પામે છે તેવા રત્ન, માતી, માણેક અને પરવાળાનું દાન કરવાથી પામતા નથી. તુલસીની મંજરીથી ભગવાનનું પુજન કર્યું હોય, તેણે પોતાના જન્મશાનું પાપ લખ્યું હોય, ને ભુંશી નાખ્યું એમ સમજવું જેને જોવાથી સર્વ પાપ નાશ પામે છે, સ્પર્શ કરવાથી દેહ પાવન કરે છે, નમસ્કાર કરવાથી રોગનો નાશ થાય છે. પાણી નાખવાથી યમનો નાશ કરે છે, શેપવાથી ભગવાનની પાસે જગા આપે છે, ભગવાનના પગ ઉપર અર્પણ કરવાથી મુક્તિ પ્રાપ્ત થાય છે, ગેવી તુલસીને નમસ્કાર કરવા. એકાદશીને દિવસે તથા રાત્રે જે દીપદાન કરે છે. તેના પુણ્યની સંખ્યાને ચિત્રશુપ્ત પણ જાણતો નથી. એકાદશીને દિવસે ભગવાનની સામે જે દીવો બાળે છે, તેના પિતૃ સ્વર્ગમાં રહી અમૃતથી તૃપ્ત થશે. ધીને અથવા તેલનો દીવો બાળશે, તે કદોડો દીવાના અજવાળા સાથે સૂર્યલોકમાં જશે. બ્રહ્મદેવ કહે છે કે-હે નારદ ! આવો કામીકાનો મહીમા મેં તને કહ્યો. માટે પાપને હરણ કરનાર એ વૃત્ત સર્વેએ કરવું. એ કામીકા એકાદશી બ્રહ્મહત્યા અને ગર્ભહત્યાનો નાશ કરવાવાળી તથા સ્વર્ગસ્થાન આપવાવાળી અને મહા પુણ્યનું ફળ

આપવાવાળી છે એ એકાદશીનું મહાત્મ્ય ભક્તિવડે શ્રવણ કરશે, તે સર્વ પાપથી મુક્ત થઈ વિશ્વલોકમાં જશે.

શ્રાવણ સુદની પુત્રદા નામતી એકાદશી.

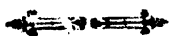
ધર્મરાજ પુછે છે કે-હે મધુસૂદન ! શ્રાવણ શુકલ એકાદશીનું નામ શું છે ? તે કૃપા કરીને કહો. શ્રીકૃષ્ણ કહે છે કે-હે રાજા ! સર્વ પાપને હરણ કરવાવાળી અને જેના શ્રદ્ધાથી વાત્ર પેથ યજ્ઞનું ફળ પ્રાપ્ત થાય છે, એવી કથા હું તમને કહું છું. પુર્વે દ્વાપરયુગમાં માહીમતી પુરીને મહીષ્ત નામે રાજા રાજ્યનું પાલન કરતો હતો. તેને પુત્ર ન હોવાથી રાજ્યના સુખને માનતો ન હતો; કેમકે પુત્ર વગરનાને આ લોકમાં અને પરલોકમાં સુખ નથી. તે રાજા પુત્ર સુખની પ્રાપ્તિ માટે યત્ન કરતો હતો. ઘણો કાળ ગયો છતાં સુખ આપનાર પુત્ર તેને થયો નહીં પછી રાજા પોતાનું શરીર વૃદ્ધ જોઈ ચિંતા કરવા લાગ્યો અને પ્રજાને કહ્યું કે-હે પ્રજાજન ! મેં આ જન્મોમાં તે કાંઈ પાપ કર્યું નથી. તેમજ મારા ભંડારમાં અન્યાય દ્રવ્ય સંપાદન કરેલું નથી. પ્રાદાણનું, દેવનું અને ઘણા પાપને આપનારાં બીજા દ્રવ્યને મેં જરા પણ લીધું નથી. તથા ન્યાયથી વિપરીત ચાલ્યો નથી, પુત્રવત પ્રજાનું પાલન કર્યું છે. ધર્મથી પૃથ્વીને છતી છે. બંધુ અને

પુત્ર જેઓ યોગ્યતાવાળા પશુ દુષ્ટ હોય તો તેનો પશુ
 હંક કર્યો છે, અને મારા શત્રુ પશુ જે શ્રેષ્ઠ છે તેનું પ્રા-
 જન કર્યું છે. આ પ્રમાણે ધર્મપુર્વક હું થાકતો હતો
 છતાં હે પ્રાણ્યોત્તમ ! મને પુત્ર નથી એનું કારણ શું ?
 તેનો વિચાર કરો. એવું રાજાનું વચન પ્રાણ્યોત્તમે શ્રવણ
 કરી રાજાના પુરોહિત અને અન્ય પ્રજાજન રાજાનું હિત
 થવા માટે મોટા અરણ્યમાં ગયો. અને ત્યાં આમ તેમ
 ફરતાં એક ઉત્તમ મુનિ જોયા, જે મુનિ અતિ ઘોર તપ
 કરનારા આનંદરૂપ, નિરામય, આહારનો ત્યાગ કરેલા કો-
 ધને જીતેલા ધર્મનાં તત્ત્વને અને સકળ શાસ્ત્રને જાણનારા
 દીર્ઘાંશુ મહાત્મા તથા પ્રજાદેવની સામ્યતાવાળા એવાહુત
 જ્યારે એક કદપ જાય, ત્યારે એના અંગ ઉપરનો એક
 વાળ ખસતો હતો માટે તેનું લોભશ એવું નામ હતું.
 એવા તે ત્રિકાળ જ્ઞાનવાળા મહામુનિને જોઈ સર્વ પ્રત્ય-
 સહ પ્રાણ્યુને ઘણો આનંદ થયો અને તે સર્વેએ, તેમની
 પાસે જઈ પોતાની જાતિ વર્ણના અધિકાર ધર્મ પ્રમાણે
 નમસ્કાર કર્યો, અને વિનયથી નમ્ર થઈ કહેવા લાગ્યા કે
 અમારા ધન્ય ભાગ્યથી આવા મુનિનું દર્શન થઈ લોકોએ
 નમસ્કાર કર્યો. ત્યારે મુનિએ કહ્યું કે, તમે અહિં આ
 માટે આવ્યા છો તે કહો. મારા દર્શનથી આનંદ પામી
 મારી સ્તુતિ કેમ કરો છો ? તમારું જે પ્રકારે હિત થયે
 એવું હું અવશ્ય કરીશ. અમારા જેવાનો જન્મ પરોપકાર

માટેજ છે. એમાં સંદેહ નથી એવાં ઋષીનાં વચન શ્રવણ
 કરી રવે જન બોલ્યા કે-હો મહારાજ ! અમારું આવ-
 વાનું કારણ સાંભળો. સંશયનો નાશ થવા માટે અમે
 તમારી પાસે આવ્યા છીએ. બ્રહ્મદેવ અને તમારાથી બીજા
 કોઈ શ્રેષ્ઠ નથી એ કામ સારૂ અમે આવ્યા છીએ કે
 અમારો મહીષત્ નામે રાજા સાંપ્રત કાળમાં પુત્રહીન છે,
 હે બ્રહ્મન ! અમે તેની પ્રજા છીએ, જે અમારું પુત્રવત્
 પાલન કરે છે તે રાજાને પુત્ર વગરનો જોઈ તે દુઃખથી
 દુઃખી થયા છીએ. અને અમે તપશ્ચર્યા કરવાનો નિશ્ચય
 કરી આ અરણ્યમાં આવ્યા છીએ એટલામાં અમારા રા-
 જાના ભાગ્યથી આપનું દર્શન થયું. સાધુનાં દર્શનથીજ
 મનવાંછીત કાર્યસિદ્ધિ થાય છે. માટે હે રુને ! રાજાને
 જેથી પુત્ર થાય એવો ઉપદેશ અમને કહો એવું તેઓનું
 બોલવું શ્રવણ કરી એક મુહૂર્ત પર્યન્ત ધ્યાન કરીને રા-
 જાના પુર્વ જન્મને જાણીને રૂષીએ કહ્યું કે, એ રાજા
 પુર્વે ધનહીન અને કુર વાણીઓ હતો, અને આ ગામથી
 પેલે ગામ અને ત્યાંથી બીજે ગામ એમ ફરીને પોતાનો
 વેપાર કરતો હતો. એક સમય જ્યેષ્ઠ કુશ્ર એકાદશીને
 દિવસે મધ્યાહ્ન વેળાએ ગામના સીમાડા ઉપર જળ ભ
 રેલ કુપિકા જોઈ જળપાન કરવા માટે મનમાં વિચાર
 કર્યો એટલામાં તેજ વેળાએ પ્રસુત થએલી ગાય પોતાનાં
 બાહડાં સહુ ત્યાં આવી. તે ઘણી તરસી હોવાથી ત્યાં

પાણી પીવા લાગી. તે સમય તેણે તે ગાયને ત્યાંથી હાંધી
 પોતે પાણી પીધું તે પાપથી તમારો રાજા પુત્રહીન છે.
 કાંઈક પુણ્ય હતું તે પ્રભાવે શત્રુ રહિત રાજ્ય પ્રાપ્ત
 થયું, આવાં રૂપિનાં વચન શ્રવણ કરી પ્રજાએ કહ્યું કે હે
 મુને ! અમે પુરાણમાં એવું સાંભળ્યું છે કે-પુણ્યથી પા-
 પનો ક્ષય થાય છે. માટે પુણ્યોપદેશ કરો કે જેથી રાજાનાં
 પુર્વ જન્મકૃત પાપનો ક્ષય થાય અને આપની કૃપાથી
 એને પુત્ર થાય, આવું પ્રજાનું બોલવું શ્રવણ કરી મહર્ષી
 લોમશે કહ્યું કે-શ્રાવણ શુકલ એકાદશી પુત્રદા નામની
 પ્રસિદ્ધ છે, માટે તમે યથાન્યાયથી તથા યથાવિધિથી રાત્રે
 જાગરણસહ એ એકાદશીનું વ્રત કરો, અને પુણ્ય રાજાને
 અર્પણ કરો, એમ કરવાથી રાજાને પુત્ર થશે. આવું
 લોમશ ઋષિનું વચન શ્રવણ કરી, તેમને નમસ્કાર કર્યા
 અને હર્ષથી ઘણો આનંદ પામી સર્વ પ્રજા પોતાને ઘેર
 ગર્ભ, જ્યારે શ્રાવણ માસ આવ્યો ત્યારે લોમશ રૂષિએ
 કહેલા વચનનું સ્મરણ કરી રાજા સહ પ્રજાએ એ વ્રત
 કર્યું અને દ્વાદશીને દિવસે તે શ્રાવણ શુકલ એકાદશીનું
 પુણ્ય રાજાને અર્પણ કર્યું એ પુણ્યની પ્રતિ યતાંજ
 રાજ્યપત્ની સગર્ભા થઈ અને શુભ પ્રસવકાળે પુત્રનો જન્મ
 થયો હે નૃપશ્રેષ્ઠ ! ધર્મરા. ! આવી પુત્રદા એકાદશી
 વિખ્યાત છે. માટે સુખની ઇચ્છાવાળાએ એ વ્રત કરવું
 એ વ્રત કરવાથી અંતે હરિલોકની પ્રાપ્તિ થાય છે. એ

શ્રાવણ શુકલપક્ષની પુત્રદા નામે એકાદશીનું માહાત્મ્ય શ્રવણ કરવાથી સર્વ પાપ મુક્ત થઈ અંતે સ્વર્ગમાં જાય છે.

શ્રાવણ વદની અન્ન નામની એકાદશી.

યુધિષ્ઠર રાજા પુછે છે કે-હે જનાર્દન ! શ્રાવણની કૃષ્ણપક્ષની એકાદશીનું નામ શું છે ? તે મને શ્રવણ કરવાની ઇચ્છા છે. માટે કૃપા કરીને કહેા શ્રીકૃષ્ણ કહે છે કે હે રાજા ! એકાદશી માનથી શ્રવણ કર. હું તમને સવિસ્તાર કહું છું એ અન્ન એકાદશી પાપને નાશ કરનારી પ્રસિદ્ધ છે, એ એકાદશીને દીવસે બ્રહ્માજી દેવકેશનું પુજન કરી યથાવિધી જે વ્રત કરશે તથા એ વ્રતનું માહાત્મ્ય શ્રવણ કરશે તે પાપ મુક્ત થશે. હું સત્ય કહું છું જીવંત હોતો નથી. હે રાજા ! આ એકાદશી વગર બંને લોકમાં અન્ય હિત આપનાર નથી. પુરુષ સકલ પૃથ્વીનો પતી સાર્વભૌમ અને સત્યવાદી હિદિશ્વર નામે રાજા વિજયાત હતા તે પોતાના કર્મયોગથી રાજ્યબ્રહ્મ વધે તેણે પોતાના સ્ત્રીના પુત્રસહ વિક્રય કર્યો અને તે પુણ્ય કરનારો રાજા હતો છતાં તેણે ચાંડાલનું દાસત્વ કર્યું, સત્યને અંભાણી તેને ઘેર રહી મહાં ઉપરનાં કપડાં તે હરણ કરતો હતો. હે નૃપશ્રેષ્ઠ ! તેણે ઘણું દુઃખ વેઠ્યું પણ સત્યને ત્યાગ કર્યો નહીં. આ પ્રમાણે તેને ઘણાં વર્ષે વીતી ગયાં.

તેથી તે ઘણા દુખી થઈ ચિંતા કરવા લાગ્યો કે—હવે હું
 શું કરું ? ક્યાં જઈ ! મારો છુટકો શી રીતે થશે ? આ
 આ પ્રમાણે હરિશ્ચંદ્ર રાજા દુખ અમુદ્રમાં પડી ચિંતા-
 કાંત થતાં તેણે દુખ જાણી કોઈ ઋષી ત્યાં આવ્યા કે
 જેને ધર્માએ પદોપકાર માટેજ નિરમાણુ કર્યા હતા. તે
 રૂષીને જોઈ રાજાએ સાષ્ટાંગ નમસ્કાર કર્યા અને હાથ
 જોડી તે ગૌતમ નામના રૂષીના સન્મુખ ઉભો રહ્યો તથા
 પોતાનો દુઃખદાયક સર્વ વ્રતાંત ઋષિને કહ્યો ગૌતમ રૂષિ
 રાજાનાં વચન શ્રવણ કરી અત્યંત વિસ્મય થયા પછી
 વિચાર કરી એકાદશીના વ્રતનો તેને ઉપદેશ કર્યો તે
 એવો કે હે રાજન શ્રાવણ મારની કૃષ્ણપદ્મની એકાદશીનું
 પુણ્ય આપનારી અન્ના નામે પ્રાપ્ત થયેલ છે. હે રાજા !
 હું એકાદશીનું વ્રત કર તેથી તારાં સર્વ પાપ નાશ પા-
 મશે અને તારાજ બાગ્યથી આજથી સાતમે દીવસે તે
 આવનાર છે. તે પ્રાપ્ત થાય એટલે તે દિવસે ઉપવાસ
 કરી જગરણ કરવું એવું તે વ્રત કરવાથી સફળ પાપનો
 ક્ષય થશે હે નૃપશ્રેષ્ઠ ? હું તારા બાગ્યથી અહિં આવ્યો
 છું એવું કહી ગૌતમ ઋષી અદશ થઈ ગયા રાજાએ તે
 સુનીનાં વાક્ય પ્રમાણે વ્રત કર્યું તે વ્રત કરવાથી તુરત
 તેના પાપનો ક્ષય થયો. ભગવાન કહે છે કે હે રાજ
 શારદુલ ધર્મરાજા ! આ એકાદશી વ્રતનો પ્રભાવ સાંભ-
 જ કે, ઘણા વર્ષ સુધી દુખ તે રાજા ભોગવતો હતો છતાં

તે એકાદશીના પ્રભાવે તેને દુખનો ક્ષય થયો અને વર-
તના પ્રભાવે પોતાની સ્ત્રીનો સમાગમ થયો. મરેલો પુત્ર
જીવતો થયો તથા સ્વર્ગમાં દેવતાઓએ દુર્દશિ વગાઠ્યાં
તથા પુષ્પઘણિ કરી. અને એ એકાદશીના પ્રભાવે તેનું
નિષ્કંટક રાજ્ય તેને પ્રાપ્ત થયું અને તે રાજા પોતાના
પરિવાર તથા પ્રજા સહ સ્વર્ગમાં ગયો, હે રાજા ! આવા
પ્રકારનું વરત જે કોઈ પ્રાદ્ધાન્ય કરશે તે સરવ પાપથી
મુક્ત થઈ તુરત સ્વર્ગમાં જશે અને હે રાજા ! એ
એકાદશીનું માહાત્મ્ય જે કોઈ શ્રવણ અગર પઠન કરશે
તેને અશ્વમેધ યજ્ઞના ફળની પ્રાપ્તિ થશે.

ભાદ્રપદ શુદ્ધની પરિવર્તીની વામન નામની એકાદશી.

યુધિષ્ઠિર રાજા પુછે છે કે-હે ભગવાન ભાદ્રપદ શુ-
દ્ધ એકાદશીનું નામ શું છે ? અને તેનો વિધી શું ?
તથા તે કરવાથી શું પુણ્ય થાય એ મને કહો. ભગવાન
કહે છે કે-હે રાજા ! તને સ્વર્ગ તથા મોક્ષ આપનારી
પુણ્યપદ એવી એકાદશી કે જે પાપહરણ કરવાવાળી છે
તે કહું છું હે રાજા એને જ્યંતી કહે છે એના શ્રવણથી
સરવ પાપનો ક્ષય થાય છે અને વાજપેય યજ્ઞનું ફળ
પ્રાપ્ત થાય છે તથા પાપી મનુષ્યનું પાપ હરણ થવા

માટે એ જ્યા વરત ઉત્તમ છે, હે રાજા એનાથી મોક્ષ
 આપનારી બીજી નથી માટે જેને ઉત્તમ ગતી મેળવવા
 ઇચ્છા હોય તેણે એ વરત કરવું મારા ભક્ત જે વૈશ્ણવ
 વામનની પુજા કરે છે તેણે ત્રણ જગતનું પુનન કર્યું
 એમાં સંદેહ નથી અને તે હરીની પાસે જશે તથા કમળ
 વામનનું પુજન કમળ પુષ્પથી લાઠરવા શુકલ પદ્મની
 જ્યંતી એકાદશીને દિવસે કરશે, તેણે સર્વ જગતસહ
 બ્રહ્મા વિષ્ણુ અને શિવ એવા ત્રણે દેવનું અર્ચન કર્યું
 એમ કર્યું એ માટે એ એકાદશી અવસ્ય કરવી એ
 એકાદશીનું પ્રત કર્યું એટલે ત્રણ જગતમાં કરવાનું કાંઈજ
 રહેતું નથી. કુતેલા ભગવાનનું આ એકાદશીને દિવસે
 પડખું ફરે છે. માટે આ એકાદશીનું પાર્વતી એવું પણ
 નામ છે. આ સાંભળી ધરમરાજા પુછે છે કે-હે ભગવાન
 સંશય છે, કે આપ નિંદ્રા કેવી કરો છો. અને આપનું
 ચરિવર્તન કેવું થાય છે. હે દેવના દેવ ! તમે બલિને શા
 માટે બાંધ્યો ? બ્રાહ્મણ સંતુષ્ઠ થઈ તેમણે તમને શું કર્યું
 ચાર માસ સુધી તમારી સેવા કરવાવાળાને શું ફળ પ્રા-
 પ્ત થાય છે ? અને આપના વરતનો વિધી શો છે ? અને
 આપ કુતા હો ત્યારે સર્વ જન શું કરે છે ? એ વિસ્તાર
 વધી કહો અને મારા સંશયનું હરણ કરો. આવા ધર્મ
 રાજાનાં પ્રશ્નો શ્રવણ કરી ભગવાન કહે છે કે-હે રાજા
 શ્રેષ્ઠ ! પાપ હરણ કરનારી એવી કથા તમને કહું છું તે

યજ્ઞ કરી, પુર્વે ત્રેતાયુગમાં બક્ષી નામે ઈર્ષ્ય હતો તે
 મારી ભક્ત હતો નિરંતર મારું પુજન કરતો હતો અને
 નિરંતર અનેક પ્રકારના તપ કરી તપા યજ્ઞ કરી ભગવાનના
 વંશ કરતો હતો. તથા પ્રાણીઓનું પુજન કરતો હતો અને
 વિશેષ કરી યજ્ઞ કરવાની જ્ઞાણ રાખતો હતો, મારા
 પ્રસાદથી કેટલાંક કારણને લીધે તેણે દેવલોક અને પૃથ્વી
 ત્રિલોક્ય જીત્યું તેથી સર્વ દેવોએ એકત્ર થઈને વિચાર
 કર્યો કે-આપણે બધાએ પ્રભુને શરણ જવું આ પ્રભુએ
 નિશ્ચય કરી સર્વ રૂપ અને દેવતાઓ સહ ઈંદ્રે, ભગવા-
 નની પાસે આવી પૃથ્વી ઉપર સામ્રાજ્ય નમસ્કાર કર્યો.
 તથા હાથ જોડી વેદ શુકતોથી ભગવાનની સ્તુતી કરી. અને
 બ્રહ્મસ્પતિજી સહ સકળ દેવોએ મારું પુજન કર્યું અહીં
 પ્રભુએ તેણે પુજન ત્રિએક જોઈ આ સંકટ જાણી વામ-
 નથી પંચમો અવાર લીધો, અને સત્યાશ્રયથી આપણ
 વાળા બલીને તેજ રૂપથી જીત્યો, તે એવું કે તે સમ-
 વમાં પ્રહ્લાન્ડ વ્યાપ્ત કારક ઉગ્રરૂપ ધારણ કર્યું ધર્મરાજ
 પુછેછે કે-હે ભગવાન ! તમે વામન રૂપથી બલીને શી
 રીતે જીત્યો, તે હું આપના ભક્ત છું માટે કૃપા કરીને
 વિસ્તાર પુર્વક કહો કૃષ્ણ કહે છે કે-હે ધર્મરાજ ! હું
 કપટરૂપ ધારણ કરી, તેની પાસે ત્રણ પગલાં ભુમિકાનું
 નિમિત્તથી મેં ત્રિલોક માગ્યું પછી તેણે ત્રણ પગલાં મૂકી
 આપી એમાં સંદેહ નથી એવું કહીને સંકટ કરવાથીજ

મારા ત્રિવિક્રમ અવતાર ધારણ કરવાવાળો દેહ પૃથ્વી
 ભ્રમ્યો. તે એવો કે જૂલોકમાં પગ, સ્વર્ગલોકમાં જાનું.
 મહારલોકમાં પેટ, જનલોકમાં હૃદય, તપલોકમાં કંઠ સત્ય-
 લોકમાં મુખ અને આ બધા લોકના ઉપર શીર એ પ્ર-
 કારે તિસ્તીર્ણ દેહ ધારણ કર્યો ત્યારે ચંદ્ર, સૂર્ય મૃત્યાન્ત્રી
 બ્રહ્મા, સકળ નક્ષત્રો, ઈંદ્રાદી સરવ દેવ, શેષ પ્રમુખ સર્વ
 નાગ એ બધાઓ અનેક વિગ્રી પ્રકારે મારી સ્તુતી કરવા
 લાગ્યા, તે સમય મેં બલિને હાથમાં બાણી કહ્યું કે એક
 પગથી પૃથ્વી વ્યાપ્ત થઈ અને બીજા પગથી ત્રણલોક
 વ્યાપ્ત થયું માટે ત્રીજો પગ મુકવાની જગ્યા આપ આમ
 મેં કહ્યું ત્યારે તેને પોતાનું મસ્તક આપ્યું પછી હું તેના
 માથા ઉપર પગ મુકોને તે મારો ભક્ત હતો છતાં પણ
 હું તેને પાતાળમાં લઈ ગયો પછી તે મારે શરણ આ-
 બ્યો ત્યારે મેં તેને કહ્યું કે-હે બલિ ! હું તારી પાસે
 રહીશ આ પ્રમાણે બાદપદ શુક્લ એકાદશી પરિવર્તીને
 દિવસે કૃત્ય કર્યું મારી એક મુર્તિ બલીની પાસે તેના
 આશ્રય કરી રહી છે. અને બીજી ક્ષીરસાગરમાં ગેવ પર્વત
 ઉપર કાર્તિકી એકાદશી આવતાં સુધી શયન કરે છે. માટે
 સૂતો હોડિ ત્યારથી તે જાગતાં સુધી જે પુણ્ય થાય તે
 સૌથી ઉત્તમ બાણુવું બગવાન કહે છે કે-હે "ધર્મરાજ !
 માટે આ એકાદશી મહા યત્નપૂર્વક કરવી. એકાદશી મહા
 પુણ્યકારક, પવિત્ર અને સકળ પાપને હરણ કરવાવાળી

છે એ દીવસે શયન કરેલ ભગવાન પરિવરતન કરે છે માટે ત્રિલોક્યના ધણીનું પુનન અવશ્ય કરવું એ એકાદશીને દીવસે રૂપાસહ ચોખા અને દહીનું દાન કરવું અને રાત્રે જાગરણ કરવું તેથી મનુષ્ય પાપથી મુક્ત થશે જાવ પ્રકારે જ્ઞાતિ મુક્તિ આપવાવાળું તથા સરવ પાપ હરણ કરનારું પ્રત જે કોઈ કરશે તે દેવલોકમાં જઈ અંદ્રલદશ પ્રકાશિત થશે સરવ પાપને હરણ કરવાવાળી આ કથા જે કોઈ સાંભળશે તેને હજાર અશ્વમેધ યજ્ઞનું ફળ પ્રાપ્ત થશે.

ભાદરવા વદની ઈંદીરા નામની એકાદશી.

ધરમ રાજ પુછેછે કે-હો ભગવાન!! નધુમુદન !! આપ પ્રસન્ન થઈ મને ભાદરવા કૃષ્ણ પક્ષની એકાદશીનું નામ કહો. ભગવાન કહેછે કે એ એકાદશીનું નામ ઈન્દિરા છે એના વરના પ્રભાવે મહાપાપ નાશ પામે છે અધો-ગતિએ ગયેલા પિતૃઓને ઉત્તમ ગતિ આપે છે માટે પાપહરણ કરવાવાળી આ એકાદશીની કથા કહુ છું જે કથા સાંભળવાથી વાજપેય યજ્ઞનું ફળ મળે છે પુર્વે સત્યુગમાં સકળ શત્રુનો નાશ કરનારો ઈંદ્રસેન નામે રાજા હતો તે માહિશમતા નગરીમાં રહિ મહા ધર્મ પુર્વક રાજ્યનું પાલણ કરતો હતો તે રાજા ધન-ધાન્યદિ સંપત્તિ તથા પુત્ર

પૌત્રાદિ સંતતિથી સંપન્ન અને વિશ્વ ભક્તિમાં તત્પર
 હોતો અને મોક્ષકળ આપનારા મગવાનતું નામસ્મરણ કરી
 તથા વેદાંત વિચારી પોતાનો કાળ વ્યતીત કરતો હતો એ
 સમય રાજાની સભામાં આકાશમાળે નારદજી આવતા એટલે
 રાજાએ ઉઠી હાથ જોડી આગળ ઉપર જોત્રાડી વીરી પૂર્વક
 પુજન કર્યું પછી નારદજીએ કુશળ પુછ્યું કે-હે રાજા !
 તારી બુદ્ધિ ધર્મ ઉપર છે ! તું વીશ્વ ભક્તિમાં આસક્ત
 છે આ પ્રમાણે નારદજીનું બોલવું થતાં રાજાએ કહ્યું કે
 હે નારદમુનિ આપની કૃપાથી મારું સર્વ કુશળ છે બાવડું
 આજ દર્શન થયું તેથી મારા મધા યજ્ઞ અને કિર્તિ મે
 સફળ થઈ. હે ઋષી ! મારા ઉપર કૃપા કરી આપના
 પધારવાનું કારણ કહો ત્યારે નારદજીએ કહ્યું કે-હે રાજા !
 તું મારું આશ્ચર્યકારક માપણ સાંભળ. હે રાજા ! ગ્રન્થ
 લોકથી યમલોકમાં આવ્યો ત્યાં યમે મારું પુજન કર્યા
 પછી હું સિદ્ધાસન ઉપર બેઠો. હે નૃપતે ! જે સત્પશીન
 અને ધર્મશીલ હોય તેજ યમની પાસે રહે છે. ત્યાં ઘણું
 પુણ્ય કરનારા અને કાંઈ વર નામનું રહેવાથી વાસ કર-
 નારા તારા પીતાને મં જોયો તેણે મને કહેલું કે-માહિ-
 સ્મતી નગરીમાં ઈન્દ્રસેન નામે મારો પુત્ર છે તેની પાસે
 જઈ કહેજો કે તારો પીતા યમલોક યમસભામાં વાસ કરે
 છે. તેનું ધારણ એ છે કે-જન્માંતરમાં કાંઈ પુણ્ય કર્મ
 અધુર રહેલું છે માટે તું ઈન્દ્રનામની એકાદશીનું વરલ

કરી મને સ્વર્ગમાં મોકલ. આ તારા પીતાનાં વચન તને
 કહેવા હું આવ્યો છું હે ગજન ! તારા પીતાની સ્વર્ગની
 પ્રાપ્તિ થવા માટે તું ઈંદ્રીરા નામે એકાદશીનું વરત કર
 એટલે તે વરતના પ્રકાવે તારા પીતા સ્વર્ગમાં ગશે. રાજા
 કે-હે કે-હે ભગવાન ! નારદગણિ ! ! આપ પ્રસન્ન થઈ
 મને ઈંદ્રીરાનું વરત કહો. આ વરત કઈ તીર્થીએ કય
 વીધીએ કરવું નારદશુ કહે છે કે-હે રાજા ! આ વરતનો
 હિતકાર વીધી હું તને કહું છું તે શ્રવણ કર, ભાદરવા
 કૃત્તિકાદશમી પ્રાત્ર થાય ત્યારે શ્રદ્ધાચુકત અંતઃકરણથી પ્રાત્ર
 સ્નાન કરવું પછી સંધ્યાન્દુ વેળાએ ગામ બહારના જળાર્થ
 સ્થાન કરવું, અને ભક્તિ પુનઃસર પિતૃ તૃપ્ત થવા માં
 શ્રાદ્ધ કરવું તથા તે દીવસે એકવાર ભોજન કરી રાત્રે પૃથ્વ
 દેવર મંચન કરવું એકાદશીને દીવસે શુદ્ધ પ્રાત્રઃકાળ થા
 તે પછી દંતધાવન કરી પૂજા ધોવું અને પછી ભક્તિ
 ઉપવાસનો નિયમ કરવો તે એવો કે-પ્રથમ સંકલ્પ પુર્વ
 ભગવાન પ્રાર્થના કરવી હે ભગવાન ! આજે હું સર્વ સં
 ચિત્યાગ કરી ઉપવાસ કરું છું હે પુંડરીકાક્ષ ! કાલે ભોજ
 ન કરી રાત્રે રક્ષણ કરો આ પ્રમાણે નીયમ કરી મધ્ય
 ન્દુરાદે શશિઆમની આમે વિધિથી શ્રાદ્ધ કરવું અ
 શ્રાદ્ધણને ભોજન આપી દક્ષિણા આપવી પછી પિતૃશ્રે
 રહેલાં ગજને સુંધી ગાયને અમરાવતું અને મુપ, દીવ
 ઉપચારથી ભગવાનનું પુજન કરી રાત્રે ભગ્ય કરવું. પદ

બારસને દિવસે પ્રસાદે ભગવાનનું પુજન કરી બ્રાહ્મણ જમા-
ડવા અને પોતે બંધુ અને પુત્ર વિગેરે સહુમૈન ધારણ
કરી જમવું હે રાજન નિઃસ્વાર્થે આ વૃત્ત તું કરય.
એ વસ્ત કરનારી તારા પિતૃ વૈકુંઠમાં જશે આ પ્રમાણે
કહી નાસ્તર અંતરધ્યાન થયા પછી રાત્રીએ વિધિથી તે
વૃત્ત કર્યું એ પ્રમાણે આસ વર્ગસહ તેણે વસ્ત કરનારી
તેના ઉપર સ્વર્ગમાંથી પુરુષવદિ થય. અને તેના પિત્રા
ગરૂડ ઉપર બેસીને વૈકુંઠમાં ગયો. અને તે હિન્દુસેન રાજા
નિશકટક રાજ્ય કરી. પાતાના પુત્રને રાજ્ય સોંપી તે
પણ સ્વર્ગમાં ગયો. ભગવાન કહે છે કે-હે ધર્મરાજ !
હિન્દુના વૃત્તનું મહાત્મ્ય મેં તમને કહ્યું આ વસ્તનો પાઠ
શ્રવણ કરનારી સર્વ પાપમાંથી મુક્ત થઈ આ લોકમાં
અનેક લોક લોકવી અંતે અક્ષય વૈકુંઠમાં વાસ વશે.

આસો મુદની પાશાકુશા નામની એકાદશી.

ધર્મરાજ પુછે છે કે-હે ભગવાન ! આશ્વિન શુક્લ
એકાદશીનું નામ શું એ કૃપા કરી કહો. ભગવાન કહે છે કે-હે
રાજશ્રેષ્ઠ ! સકળ પાપનો ક્ષય કરનાર આશ્વિન શુક્લ
એકાદશીનું મહાત્મ્ય કહું છું તે શ્રવણ કર. આ એકાદ-
શીને પાશાકુશા કહે છે, એ સર્વ પાપનો ક્ષય કરનારી
છે. એ એકાદશીએ પન્નનાભ ભગવાનનું પુજન કરવું એ

એકાદશી સર્વ મનોરથ પુર્ણ કરનારી તથા મનુષ્યને સ્વર્ગ તથા મોક્ષ આપનારી છે, ઈન્દ્રિયનું દમન કરી તપ કરવાથી જે ફળ પ્રાપ્ત થાય છે, તે ફળ ભગવાનને નમસ્કાર કરવાથી પ્રાપ્ત થાય છે મોહ વ્યાપ્ત થઈ મનુષ્યે જે પાપ કર્યું. હોય, તો તે સર્વ પાપને હરણ કરનારા ભગવાનને નમસ્કાર કરવાથી નરકમાં જતો નથી. પૃથ્વી ઉપર જેટલાં તીર્થ છે. અને પુણ્યકારક સ્થાનો છે. તેમનું પુણ્ય ભગવાનનાં નામ કીર્તનથી પ્રાપ્ત થાય છે, જેને જનાર્દન વિષ્ણુ અને સારંગધર કહે છે. જે મનુષ્યે કોઈ પ્રસંગે એકાદશીનો ઉપવાસ કર્યો હોય તો તેને યમ લોકની પ્રાપ્તિ થતી નથી. તેણે મહા ભયંકર પાપ કર્યું હોય તોપણ તે યમ યાતનાને પામતો નથી, વૈષ્ણવ થઈ જે શિવની નિંદા કરે છે. અને શિવ થઈ વિષ્ણુની નીંદા છે. તે ઘોર નરકમાં જાય છે. હજારો અશ્વમેધ કિંવા રાજસૂય યજ્ઞ કરેલા હોય, તોપણ તે એકાદશીના ઉપવાસની ભોળમી કળા પામતા નથી, એકાદશીના ઉપવાસ જેવું પુણ્ય બીજાં મતો થકી થતું નથી. એકાદશીના સમાન પવિત્ર ત્રૈલોક્યમાં કાંઈજ નથી. આ એકાદશી સર્વ પાપનો નાશ કરવાવાળી છે જ્યાં સુધી પદ્મનાભનો શુભ દિવસ પ્રાપ્ત થયો નથી ત્યાં સુધી બીજાં મતોનું મહત્વ છે. કાંઈ પણ કારણથી સહજ એકાદશીનો ઉપવાસ થયો, તોપણ યમલોક જોવામાં આવતો નથી. એકાદશી શરીરને આરો-

અ અને સ્વર્ગ તથા મોક્ષ આપવાવાળી છે. એકાદશીના પ્રતથી સારી સ્ત્રી અને ધન્ય ધાન્ય પ્રાપ્ત થાય છે. એકાદશીનાં પ્રત કરતાં કાશી ગંગા પુષ્કર અને કુરુક્ષેત્ર વિગેરે સ્થાનો પવિત્ર નથી ભગવાન કહે છે કે હે રાજન ! એકાદશીને દીવસે ઉપવાસ અને રાત્રે જાગરણ કરવાથી યત્ન વગર વૈકુંઠપદ પ્રાપ્ત થાય છે. જે એકાદશી પ્રત કરે છે તે માતૃકુળનાં દય, પિતૃકુળનાં દય અને સ્ત્રીકુળનાં દય પુરૂષોનો ઉદ્ધાર કરે છે. જે એકાદશીનો ઉપવાસ કરે છે તે અંતે દિવ્યરૂપ થઈ કંઠમાં પુષ્પમાળા તથા ઉત્તમ વસ્ત્રો પહેરી; ગરુડ ઉપર બેસી વૈકુંઠમાં જાય છે. જાળ તરુણ અથવા વૃદ્ધ કોઈએ પણ એકાદશીનું પ્રત કર્યું હોય અને તે પુત્રે પાપી હોય, તોપણ તે દુર્ગતિ પામતા નથી. આશ્વિન શુક્લ પાશાકુશા નામની એકાદશીને દિવસે ઉપવાસ કરવાથી, પાપ મુક્ત થઈ હરિલોકને પામે છે. જે નર સુવર્ણસહ તલ, જૂમી, ગામ, અન્ન ઉદક, બેડા, વસ્ત્ર અને છત્ર એનું દાન કરે છે. તે યમ-લોકને પામતા નથી. જેણે પુણ્ય કર્યા વગર હાડા કાઢ્યા હોય તે નર મરેલો છે. એવું જાણવું અને તેના શ્વાસો-શ્વાસ હુહારની ધમણના જેવા જાણવા ભગવાન કહે છે કે-હે ધર્મરાજ ! હરિહ હોય તોપણ તેણે પોતાનો દિવસ વૃથા કાઢવો નહિ. માટે તમે પણ સ્નાન દાનાદિ સર્વ ક્રિયા આચરણ કરો, જે મોટા પુણ્યવાન પુરૂષ તળાવ,

અગીચા અને દેવમંદિરો બાંધે છે, અન્નક્ષેત્રો ચલાવે છે અને અન્ન પણ પુણ્ય કર્મો કરે છે. તે યમચાતના સોગવતા નથી. એવા પ્રકારના પુણ્યકર્મ કરનારા લોકો આ દોકમાં દીધોયુષી, સંપત્તિવાન, રાગહીન અને કુમ્મીન રહે છે. હે ધર્મરાજ ! હું તમને મુખ્ય તાત્પર્ય કહું છું કે-અર્ધથી દુર્ગતિ જાય છે. અને ધર્મથી સ્વર્ગમાં પડે છે એમાં સંદેહ નથી. હે રાજા ! તેં મને એકાદશી માહાત્મ્ય પુછ્યું તે મેં તમને કહ્યું.

આસો વદની રમા નાખની એકાદશી

ધર્મરાજ પુછે છે કે-હે જગદીશ ! તમે મને પ્રજાનન થર્મ સંદેહ સંખ્યાથી આસો કૃષ્ણ એકાદશીનું નામ કહો. જાગવાન કહે છે કે-હે રાજસીદુ ! તારા સામે આ પ્રત કહું છું તે શ્રવણ કરય, આસો એકાદશીનું રમા નામ છે. આ એકાદશી મહાપાપનો નાશ કરનારી છે. એના પ્રસંગથી તેનું માહાત્મ્ય કહું છું પુર્વે મુચ્છન્દ નામે રાજા હતો, તેને અને ઈન્દ્રને ઘણી પ્રતિ હતી. અને યમ, કુબેર તથા ત્રિલોચણ એતું પણ સખ્યુ હતું એ રાજા વિષ્ણુ-ભક્ત અને સત્ય લાપણુ કરવાવાળો હતો. તે નિષ્કંટક પૃથ્વીનું રાજ્ય કરતો હતો તેને ચંદ્રભાગા નામે વિખ્યાત કન્યા હતી. તે કન્યાનો ચંદ્રસેન રાજાના પુત્ર સોબન

સાથે વિવાહ કર્યો હતો. તે શોભન પોતાને સાસરે આગ્યો હતો, તેને અત્યંત પુણ્યદાયક એકાદશી વ્રત પ્રાપ્ત થયું તે તક આવવાથી ચંદ્રભાગા મહા ચિંતા કરવા લાગી કે-હે ભગવન ! હવે કેમ થશે ! મારો પતિ વધુ બચકત છે. તેનાથી ક્રુધા પણ જરા ખમાતી નથી અને મારો પિતા એકાદશીને દિવસે કોઈ અન્ન ભક્ષણ કરે તેને ઉદ શિક્ષા કરાવાળો છે દશમીને દિવસ આવતાં રાત્ર સાંજ ફેરવાવે છે કે એકાદશીને દિવસે કોઈએ ખાવું નહિ. તે બાબતનો ચંદ્રભાગા વિચાર કરતી હતી એટલામાં નગા-વાંનો અવાજ સાંભળી શોભન પોતાની સ્ત્રી ચંદ્રભાગાને આ પ્રમાણે કહેવા લાગ્યો હો મુંઢશી ! હવે શું કરે ? મને કોઈ ખાવા આપ, કે જેનાથી મારો ભૂખ નાશ થાય નહિ ચંદ્રભાગા કહે છે કે ને પ્રાણનાથ ! મારા પિતાને ત્યાં એકાદશીને દિવસે કોઈ લોજન કરવું નથી હાથી, વેડા અને ઉંટ વિગેરે જે પશુ છે, તે પણ ઘાસ, ઘાણા અને પાણી એકાદશીને દિવસે ખાતાં કે પીતાં નથી તો ચતુષ્પાને અન્ન શી રીતે મળે ? અને જો આપ સાંજ છતાં પણ લોજન કરશો તો, ઘરમાંથી બહાર જવું પડશે માટે જે કરવું હોય તે વિચાર કરીને કરો, બાવાં સોનાં વચન શ્રવણ કરી શોભને કહ્યું કે-હે સ્ત્રી તું સત્ય કહે છે, અને હું પણ આજ હું ઉપવાસ કરું છું પછી મારા નશી પમાં હશે તેમ થશે. આ પ્રકારે નશીબ ઉપર બરોસો રાખી

તેણે એકાદશીનું વ્રત કર્યું છુધા અને તૃષાથી ઘણો વ્યાકુળ થઈ દુઃખી થયો, અનાજ અને પાણીની ચિંતા કરતાં કરતાં મુર્ચ્ચા થાયો અને વૈશ્ણવોને આનંદ આપનારી રાત્રિ થતાં સર્વ વૈશ્ણવ તે રાત્રે ભગવાનનું પુજન અને જાગરણ કરવા આસક્ત થયા. પણ તે રાત તે શોભનને અતિ દુસ્સહ થઈ, દ્વાદશીને દિવસે સુર્યોદય વેળાએ તે શોભન મરણ પામ્યો, પછી રાજાએ ચંદન અને તુલસીના કાષ્ઠથી એનું દહન કર્યું તે સમયે ચંદ્રભાગા તેની સાથે સતી થવા તૈયાર થઈ પણ તેના પિતાએ જવા દીધી નહિ. પછી ઔઘ્ય દેહાન્તિક ક્રિયા કરી તે પિતાને ઘેરજ રહી. ભગવાન કહે છે કે-હે નૃપશ્રેષ્ઠ ! શોભન રમા એકાદશીના વૃત્તના પ્રભાવથી મંદરાચળ પર્વત ઉપર ઉદેપુરમાં વાસ કરવા લાગ્યો જે પુર અતિ ઉત્તમ અને ખીજાંને મળવું અશક્ય તથા સર્વ ગુણથી સંપન્ન, જેનું વર્ણન થાય નહિ, ત્યાં રત્નોથી શોભાયમાન સોનાનાં ઘર છે. કેટલાંક ઘરો ચિત્રવિચિત્ર આકાર અને સ્ફુટિકના થાંભલાથી શોભાયમાન છે. એવા રસ્યપુરમાં સિંહાસન ઉપર તે શોભનનું સ્થાપન થયું જેના ઉપર છત્ર ચામરો હોય છે. અને કિરીટ કેડળ કવચ તથા હાર અને વિવિધ ભૂષણોથી શોભાયમાન તથા ગંધર્વ, અપસરા વિગેરે ગાયનરૂપ જેનું સ્તવન કરે છે. એવા પ્રકારે તે શોભન ત્યાં ખીજાં હિન્દ્રના સમાન રાજ્ય કરવા લાગ્યો. મુચુકુંદ રાજાની નગ-

૧માં રહેનાર સોમશર્મા નામે બ્રાહ્મણ તીર્થ યાત્રાના
 સાથે ફરતો ફરતો મંદરાચળ ઉપર આવ્યો, અને ત્યાં
 હો શોભનને જોયો અને મનમાં નિશ્ચય કર્યો કે
 માતો મુચુકુંદ રાજનો જમાઈ છે. એવો વિચાર કરી
 તેની પાસે ગયો. એ આવતાંજ શોભાને સિંહાસનથી ઉતરી
 કાઢી નમસ્કાર કર્યો. આ પછી પોતાના સસરા,
 મ્ત્રી તથા સહજ નગરનું કુશળ પુછ્યું, સોમશર્મા કહે છે
 કે-તમારો સસરા પત્ની અને ગામવાસી બધા જન કુશળ
 છે, પણ હે રાજન ! તમોને એ આશ્ચર્યકારક નગર શાથી
 પ્રાપ્ત થયું કે-જે અતિ વિચિત્ર સુંદર અને કોણે પણ
 કદીજ નહિ જોયેલું એવું કૃપા પુણ્યથી પ્રાપ્ત થયું ! એવો
 પ્રશ્ન સાંભળી શોભન કહે છે કે આશ્વિન કૃષ્ણ પક્ષમાં
 રમા નામે એકાદશી છે. તેનું મેં ઉપોષણ કર્યું તેના
 પુન્યથી મને આ નગર પ્રાપ્ત થયું, પણ એ નાશવંત છે.
 માટે હે દ્વિજ શ્રેષ્ઠ ! એ નાશ પામનારું અવિનાશ થાય
 એમ કરો. બ્રાહ્મણ પુછે કે-હે રાજેન્દ્ર ! જે અધૃવ છે,
 તે ધૃવ કેમ થશે ? એ મને કહો, એટલે હું તે કરીશ.
 એ મિથ્યા થાય નહિ. શોભન કહે છે કે-હે વિપ્રોત્તમ !
 મેં રમા નામે એકાદશીનું વ્રત કર્યું તે શ્રદ્ધાહીન થયું.
 માટે આ સ્થાનને હું નાશવંત માનું છું. અને એ અવિ-
 નાશ થવાનું સાધન કહું છું તે સાંભળો મુચુકુંદ રાજની
 કન્યા ચંદ્રભાગા નામે વિખ્યાત છે. તેને આ બધું કહો

એટલે ધૃવ થશે આ કન્યા ચંદ્રભાગાને સર્વ વર્તમાન
 નિવેદન કર્યું. ચંદ્રભાગા બ્રાહ્મણે કહેલું વ્રત સાંભળી
 આશ્ચર્ય પામી અને બ્રાહ્મણને પુછ્યું કે-મહારાજ ! તમે
 જે કહો છો, એ પ્રત્યક્ષ જોયું છે કે સ્વપ્નની વાત છે ?
 એ મને કહો. બ્રાહ્મણ કહે છે કે-હું પુત્રી ! તારો પતિ
 તે મહા વનમાં મેં પ્રત્યક્ષ જોયો. અને મનુદેવ તુલ્ય
 નગર પણ જોયું કે જે બીજાને મળવું અશક્ય છે. પણ
 તે મધુવ છે તો તે ધૃવ થાય એવું હું કહ્યું. એવું
 બ્રાહ્મણનું વચન શ્રવણ કરી ચંદ્રભાગા બોલી કે-હું દ્વિ-
 વર્ષ ! હું પતિના દર્શન માટે અત્યંત ઉત્કંઠિત છું તો
 મને ત્યાં લઈ ચાલો. હું મારા પતિના પુણ્યથી તે ધૃવ
 કરીશ જે મહારાજ ! અમારા બેનો સંયોગ થાય તેમ
 કરો. સૌ પુરુષો સંયોગ કરવામાં મહત્ત્વ પુણ્ય પ્રાપ્ત
 થાય. એવું ચંદ્રભાગાનું જાણણું સાંભળી શ્રીમત્રમાં તેના
 સહ મંદરાચલ ઉપર વામદેવના આશ્રમ પાસે ગયો. ત્યાં
 વામદેવને ચંદ્રભાગાનું સંકળ જ્ઞાત થઈ કહ્યું તેથી તે વામ-
 દેવ ઋષિને ચંદ્રભાગાને વેદ સંત્રથી અભિષેક કર્યો પછી
 તે ચંદ્રભાગા ઋષિના મંત્રથી અને એકાદશીના વ્રતના
 પ્રભાવે દિવ્ય રોડુ ધારણ કરી દિવ્ય ગતીને પામી. અને
 ત્યાં પતિની નગરીમાં જઈ હર્ષથી વિકાસમાન થયેલા નેત્ર-
 વડે પતિની પાસે ગઈ, શોભનને પણ પોતાની સ્ત્રી જોઈ
 ઘણું આનંદ થયો. અને તેણે પોતાની સ્ત્રીને પાસે બો-

લાવી લાવી ખોળામાં બેસાડી તે પણ આનંદથી પતિને
 ક્વા લાગી કે-હે નાથ ! મારી પાસે જે પુણ્ય છે તે
 ભણો. હું પિતાને ઘેર આઠ વરસની હતી, ત્યાંથી શ્રદ્ધા-
 ર્થક અન્તઃકરણથી મેં વિધિથી વૃત કરેલું છે. તે પુણ્યના
 ભાવે આ તમારું નગર ધ્રુવ થશે. અને પ્રલયકાળ સુધી
 હમાં રહી સકળ ભોગ આપણને પ્રાપ્ત થશે. ભગવાન
 કે છે કે-હે ધર્મરાજ ! એવા પ્રકારે તે ચંદ્રનાગ એકા-
 શીના વૃતના પ્રભાવે પોતાના પતિસહ રમણ કરવા લાગી.
 ને ત્યાં રહી દિવ્ય ભોગ ભોગવ્યા તથા દિવ્યાલંકારથી
 વિત્ત ઘટું. શેલન પણ દિવ્ય પેદા થારણ કરી તેની
 કે રમણ થયો. રમા નામની એકાશીના મહાત્મ્યથી
 દ્રારણ ઉપર રહી દિવ્ય સુખભોગ તે બંને ભોગવવા
 ઇચ્છા. આ એકાશી ચિંતામણી રત્ન તથા પ્રામથેય
 વી મનોરથ પુર્ણ કરવાવાળી છે. હે રાજન ! તને મેં
 ના નામે એકાશી રહે ભગવાન, કહે છે કે-હે ધર્મ-
 રાજ ! એવું એ વૃત જે માનવ કરશે, તેમનાં પ્રજ્ઞહત્યા-
 નક સકળ પાપો નાશ પામશે એમાં સંદેહ નથી. એકા-
 શી વૃતમાં ભેદ નથી શુકલ તથા કૃષ્ણ બંને સરખી
 ભુવી એમાં ભેદ નહિ માનવો એ બંને એકાશીના વૃ-
 ત્તં સેવન કરવું તેથી ભક્તિ અને મુક્તિ પ્રાપ્ત થાય છે.
 ૧૫ ધોળી કે કાળી ગમે તેવી હોય તોપણ હુવ સર-
 બજ હોય છે. એ પ્રમાણે કોઈ પણ એકાશી હોય તો

પણ બન્નેનું ફળ સરખું જ બધુનું- એકાદશીના વૃતનું મહાત્મ્ય છે કેાઈ નર શ્રવણ કરશે, તે સર્વ પાપથી મુક્ત થઈ વૈકુંઠમાં પુજ્ય થાય છે.

અધિક માસની સુદની પદ્મણી નામની એકાદશી.

ધર્મરાજ પુછે છે કે હે જનાર્દન ! અધિકમાસનું નામ તથા વિધિ કહો ભગવાન કહે છે હે ધર્મરાજ ! મારા માસની એકાદશી અતિ પુણ્ય સંપાદક પદ્મણી નામે છે, તેને દિવસે અવશ્ય ઉપવાસ કરવો તેથી વૈકુંઠની પ્રાપ્તિ થાય છે. મારા માસની એકાદશી મહા પુણ્ય-કારક અને સકળ પાપનો નાશ કરવાવાળી છે. તેનું ફળ કહેવાને પ્રહ્લા પણ સમર્થ નથી, આ પદ્મણી એકાદશીનું વ્રત પ્રહ્લાએ નાદરને કહેલું હતું જે સકળ પાપ રાશીને નાશ કરનાર અને ભક્તિ તથા મુક્તિ આપનાર છે. એવું ભગવાનનું વાક્ય સાંભળી ધર્મરાજ મહા આનંદ પુર્વક વિધિ પુછવા લાગ્યા એવું રાજાનું ભાષણ સાંભળી અત્યંત પ્રીતિથી વિકસિત થએલાં છે નેત્ર જેનાં એવા ભગવાન કહે છે કે-હે રાજા ! જે ઋષિઓને અગોચાર છે તે હું છું. સાંભળો હે રાજા ! દશમીને દિવસે વ્રતારંભ કરવો અને કાંસુ અડદ, મસુર, ચણા, સામો, છત્રાક, મધ અને ચણા એ દશનો ત્યાગ કરવો તથા હવિષ્યાન્ન ભોજન

કરવું. મીઠા વગર અન્ય ક્ષારનો ત્યાગ કરવો હથમીને દિવસે પૃથ્વી ઉપર મુઠા પ્રહાયથી રહેવું અને એકાદશીને દિવસે પ્રભાતકાલે ઉઠવું, અને મનોત્સર્ગ કરી પછી વિધિપુર્વક દાતણ કરવું. અને બાર કોગળા કરવા શુદ્ધાન્તાઃકરણથી સુર્યોદય વેળાએ ઉત્તમ તીર્થ કે ૧૨ સ્નાન કરવા જવું છાણ માટી, તલ અને દર્ભ પોતાની સાથે લેઈ જવો આંખળાતું ચૂર્ણ શરીરે લગાડી યથાવિધિ સ્નાન કરવું સ્નાન કરતી વેળાએ મોડી તથા આમળા વિગેરેથી વિણ્ણની સેવા મંત્ર પ્રાર્થના કરવી મૃતિકા પ્રાર્થના કરવી કે-હે મૃતિકે જેને અનંત હાથ છે, ત્યાં ભગવાને વરાહ અવતાર લઈ તને ધારણ કરેલ તે હે મૃતિકા તું પ્રહ્લદત્ત અને કાસ્યપથી અભિમંત્રિત છે. તને હું માથા ઉપર ધારણ કરું છું તારું શરીર પવિત્ર કરય હે મૃતિકે તું મને એવો પવિત્ર કરય કે-જેથી હું ભગવાનની પુત્ર યોગ્ય થઈશ હું તને નમસ્કાર કરું છું. છાણની પ્રાર્થના કરવી કે-હે ગોમય ! તું સકળ ઔષધથી ઉત્પન્ન થઈ ગાયતા દેહમાં વાસ કરે છે, તું સકળ પૃથ્વી પવિત્ર કરે છે, માટે તું મને પવિત્ર કર. આમળાની પ્રાર્થના કરવી કે હે ઘાત્રી ! તું પ્રહ્લદેવના થુંકથી ઉત્પન્ન થઈ સકળ ત્રિભુવનને પાવન કરનારી છે. માટે હું તને મારા શરીરે લગાડું છું માટે તું મારું શરીર પવિત્ર કરય હું તને નમસ્કાર કરું છું, હે દેવ દેવના શ્રેષ્ઠ ! હે

જગનાથ !! હે શંખ ચક્ર ગદાધર ! હે વિષ્ણુ ! તમ
તીર્થમાં હું સ્નાન કરું છું અને રત્ન આપો. આ પ્રમ
પ્રાર્થના કરી વરણ દેવતાના મંત્રની યથાવિધિ સ્તન
કરવું હે ગામ ! કંઈ પણ સ્નાન કરવું હોય તે
ગંગાદિ તિથીનું સ્મરણ કરી સ્નાન કરવું પછી યથાવિ
માર્ગ કરવું તે સાર્વજનિક ગુણપૃષ્ઠ, હૃદય, બાહ્ય, ગર
બને પરિવ્રજ વસ્ત્રો ધારણ કરવા પછી સક્રિયા અને
યાતૃત્વ તર્પણ કરવું તે પછી જગવાનનું યથાવિધિ પૂજ
કરવું જેથી ચોટું શાવ નાશ પામે છે પછી જગવાન
મંદિરમાં જઈ પાપ પરિણિત મુચર્જની જગવાન સંધ્યા
બળની પ્રાંતોનાતું અથવા પાવંતી શંકરનું પુજન કરવું
એવું કે-ત્રાંમાના અથવા માટીના કુંડને વસ્ત્રાલંકાર
ભૂષિત કરી હિવ્ય મુગંધથી મુચર્જિત કરવો તેની કે
સોનાનું તથા રૂપાનું કે ત્રાંમાનું પાત્ર મુરી તે વર
દેવ પ્રતિમા સ્થાપન કરી તેનું પુજન કરવું તે એવું
ઉત્તમ અને ઉત્પન્ન ઘટાં અનેક વિધિ સુચિત પુજો
શુભ કમળો કેવર અને કસ્તુરી ઇત્યાદિ ઉપચારોથી
પ્રતીમાનું પુજન કરવું શક્તિવડે કપુર વિગેરે અનેક દ્રો
મુગંધિત લેપ રાગાકૃષ્ણને અથવા પાર્વતી શંકરને સમ
ર્પણ કરવા. જગવાનના સન્મુખ શક્તિવડે નૃચળી કરણ
તે દિવસે પનિતપાતકી જન સાથે લાવણ તથા તેનો સ્પર્શ
કરવો નહિ મિથ્યા બોલવું નહિ ખર અને પવિત્ર શાપ

કરવું અલકાચેલી સીને ગડતું નહિ શુર અને પ્રહારથી
 નીંદા કરવી નહિ ભગવાનના સન્મુખ વૈષ્ણવ સદ્ક પુરાણ
 શ્રવણ કરવું ગણભાસની સકળ એકાદશી નિર્જના કરવી
 ન થાય તો ઉદકપાન કરવું અથવા દુધ પીવું કે રાત્રે
 ગીત ગાવું વાળું વગાડવાં અને ઉપાગરો કરવો. રાત્રે
 પહેલા પ્રહરમાં નાગિયેરના પાણીથી અર્ધ આપવો,
 બીજામાં નાગિયેર અર્ધશુ કરવાં અને ત્રીજા પ્રહરમાં
 મહાલુંગમી વાગવાતને અર્ધગામર્ધશુ કરવાં એવા પોહો-
 રમાં સોપારી અને નારંગી એથી અર્ધ વાજ તેણુ કરવા
 પહેલા પોહોરના અર્ધથી અગિડોમ વસતું દૂગ મને છે.
 બીજા પોહોરના અર્ધથી વાજપેન વસતું દૂગ મને છે.
 ત્રીજા પોહોરથી અર્ધવધનું અને ચૈત્રાલી રાજકુય
 વસતું દૂગ પ્રાપ્ત થાય છે. એ એકાદશી કરતાં કંઈ પણ
 શ્રેષ્ઠ પુણ્યત્વ, મહા સિદ્ધા અને વ્રત નથી જેણે ભગ-
 વાનનું વ્રત કર્યું તેણે સર્વે તિર્થોનું સ્નાન અને સર્વ
 દેવનું દર્શન કર્યું એમ સમજવું, એ પ્રમાણે જુઓદિય
 થતાં સુધી ભગવું અને પછી સારા તીર્થમાં જઈ સ્નાન
 કરવું. પછી ઘેર આવી ભક્તિથી ભગવાનનું પુજન કરવું
 પ્રથમ કહેલા ત્રિધિથી પ્રહાર્યુને ભોજન આપવું અને
 ભગવાનની પ્રતિમાસદ્ક કેમ પ્રહાર્યુ પુત્ર કરી આપવો
 એ પ્રકારે જે મનુષ્ય વ્રત કરે છે, તેનું વ્રત સફળ થતાં
 તે મુક્તિ પામશે. ભગવાન કહે છે કે-કે ધર્મરાજ !

આપે મને પુછ્યું તેથી મેં મળમાસની શુકલ એકાદશીનું માહાત્મ્ય કહ્યું. મળમાસની પદ્મિની નામની એકાદશીનું વ્રત જેણે કર્યું તેણે બધાં વ્રતો કર્યા એમ બાણપુત્ર મળમાસની કૃષ્ણ એકાદશીનો વિધિ એજ બાણવો, કૃષ્ણ એકાદશી પણ સર્વ પાપનો ક્ષય કરવાવાળી છે, હે રાજા એ એકાદશીની એક સુંદર કથા કહું છું. જે કથા પુત્રસ્ત્ય ઋષિનો નારદજીને કહેલ છે. કાર્ત્તવીર્ય રાજાને પોતાના કેદખાનામાં રાવણને રાખ્યો હતો, એ જો પુત્રસ્ત્ય ઋષિએ તો પ્રાર્થના કરી ત્યારે તેને છાડ્યો આવું આશ્ચર્યકારક વર્તમાન શ્રવણ કરી નારદજીએ પુત્રસ્ત્યજીએ પુછ્યું કે-રાવણે પોતાના પરાક્રમથી ઇન્દ્રાદેવને જીત્યા છતાં કાર્ત્તવીર્યને તેને શી રીતે કેદ કર્યો આવું નારદજીનું જોડવું થતા પુત્રસ્ત્યજી કહે કે-હે નારદ ! કાર્ત્તવીર્યની ઉત્પત્તિ કહું છું તે શ્રવણ કરે ત્રેતાયુગમાં માહિષ્યતી નગરીનો હેડુય નામે રાજા હતો તેના વંશમાં મહા પરાક્રમી કાર્ત્તવીર્ય થયો તેને હજારે સૌઓ હતી તોપણ તેને એક પુત્ર થયો નહિ, તેથી તેણે દેવપિતૃ અને મિત્ર એઓનું પુજન કર્યું, અને પોતાને પુત્ર ન હોવાથી તેઓએ કહેલાં વ્રતો પણ કર્યાં, તેને પુત્ર ન હોવાથી જેમ લુખ્યાને સંસોગ સુખ આપનાર નથી તેમ તેને રાજ્ય હતું તેથી રાજાએ મનમાં વિચાર કરી તપનો નિશ્ચય કર્યો. તપથીજ સર્વ મનોરથ સિદ્ધ થા

(૧૪૫)

છે. એવો હઠ નિશ્ચય કર પોતાની સ્ત્રીને વાર્તા કહી તેજ સમય વલકલ પહેરી મંત્રીઓને રાજ્ય વ્યવસ્થા કરી ધરનો ત્યાગ કર્યો. પોતાના પતિ તપ કરવા બ્રમ્હ છે એવું ઠંક્વાકું વંશજ હરિશ્ચંદ્રની પદ્મિની કન્યા કે જે પતિવ્રત વિષે તત્પર હતી તેણે વસ્ત્રાલંકાર તથા ભુષણનો ત્યાગ કરો વલકલ ધારણ કર્યા અને પતિસહ ગંધયાદન પર્વત ઉપર ગર્ભ. ત્યાં રાજાએ દશહજાર વર્ષ સુધી તપ કર્યું એવું તપ કરવાથી પણ પુત્ર થયો નહિ. અને રાજાનું શરીર હાઠ અને સ્નાકદરૂપ થયેલું તે પતિ-વ્રતા પદ્મીણીએ જોઈ અત્યંત નમ્રતાથી મહાસાધ્વી એવી અનસુયાને તણે પુછ્યું કે—હે અનસુય ! મારા પતિએ હજારો વર્ષસુધી તપ કર્યું પણ સર્વ કષ્ટ નાશ કરવાવાળા ભગવાન પ્રસન્ન થતા નથી માટે મને એવું વ્રત કહો કે જે કરવાથી ભક્તિથી ભગવાન પ્રસન્ન થઈ સર્વભૌમ પુત્ર આપે. આવું તેનું બોલવું શ્રવણ કરી પોતાનો પતિ તપ કરવા નીકળ્યો તેને જોઈ, તેની સાથે આવેલી અને પતિ ભક્તિમા પરાયણ એવી પદ્મિનીને મહા પતિવ્રતા અનસુયાએ કહ્યું કે—હે પદ્મિની ! સકળ માસમાં શ્રેષ્ઠ એવા મળમાસમા પ્રભાતે સ્નાન કરવું. તે શુભ માસ ત્રોસ દીવસનો છે, તેમાં એ એકાદશી આવે છે, તે દી-વસે યથાવિધી ઉપવાસ કરી જાગરણ કરવું. એટલે તેથી પુત્રપદ ભગવાન સુપ્રસન્ન થશે એ પ્રભાણે કહી પ્રથમ

મેં જે વિધી તમને દહ્યો તેજ વિધી કર્મ કન્યા અન-
 દુષ્ટાએ પદ્મીને દહ્યો સર્વે વૃત્તનેા વિધી પદ્મીએ શ્રવણ
 કરી પુત્ર પ્રાપ્તિ માટે વૃત્ત કર્યું એકાદશીને દીવસે નીર્જળ
 હિપવાસ કરી રાત્રે નૃત્ય ગીતથી ભગવણ કર્યું. એ પ્ર-
 માણે યથાવિધી સંપુર્ણ વ્રત થતાં ભગવાન કેશવ ગરુડા-
 રૂઢ થઈ આવ્યા અને કહ્યું કે-હે શોભન ! વર માગ.
 આપું ભગવાનનું વચન શ્રવણ કરી પદ્મીને પ્રીતી
 શ્રુતી કરીને કહ્યું કે-હે મહારાજ ! મારા પતિના મનો-
 રથ પુર્ણ કરો. આ પ્રમાણે તેનું ભાવનું શ્રવણ કરી
 ભગવાને સંતુષ્ટ થઈ કહ્યું ને-હે પદ્મી ! તેં મને ભ-
 ક્તિથી પ્રસન્ન કર્યો છે હે સ્ત્રી ! જેવો મળમાસ મને
 પ્રિય છે તેવો બીજો નથી, અને મળમાસમાં પણ એકા-
 દશી મને અત્યંત પ્રિય છે તેનું વ્રત કરવાથી મારી પ્રીતી
 વધે છે. એવી તે એકાદશીનું વ્રત તેં યથાવિધી કર્યું
 તેથી હું તને પ્રસન્ન થયો છું. તારા પતિના સંકલ્પ પ્ર-
 માણે હું તેને વર આપીશ. એ પ્રમાણે કહી સકળનું
 હૃદય હરણ કરનારા ભગવાને સંતુષ્ટ થઈ અંતઃકરણથી
 રાજાને આ પ્રમાણે કહ્યું કે-હે રાજશ્રેષ્ઠ ! તને હું પ્રસન્ન
 છું તારા અંતઃકરણમાં જે ઈચ્છા હોય તે વર માંગ તારા
 મનોરથ પુર્ણ કરવા માટે તારી સ્ત્રીએ મને સંતુષ્ટ કર્યો
 છે. આવાં ભગવાનનાં વચન શ્રવણ કરી સંતોષ પામેલો
 રાજા કહે છે કે-હે ભગવાન ! સકળ લોકને વંદ્ય એવો

પુત્ર મને આપો. વળી તે જોવો હોવો જોઈએ કે-તે દ-
 મારા વગર દેવ, દૈત્ય, માનવ, દાનવ અને રાક્ષસ વિગેરે
 કોઈથી પણ જીતાય નહીં. રાજાનું આવું વચન શ્રવણ
 કરી ભગવાન તેને ઇચ્છિત વર આપી અંતર્યામિ થયા
 અને રાજા પણ પોતાની સ્ત્રીસહ આનંદ પામ્યો અને
 મનોરથ સિદ્ધ થયો તેથી દેહ પણ પુષ્ટ થયો. પછી તે
 પોતાની રાણીસહ નગરીમાં આવ્યો. ત્યાં કેટલેક દીવસો
 સફળ ભગતને આનંદ આપવાવાળો મહા ભગવાન અને
 પરાક્રમી એક પુત્ર ધર્યો. તેના સમાન પરાક્રમી કોઈપણ
 ન હતું. તેથી તેણે યુદ્ધમાં રાવણને જીત્યો કે. જેને ત્રે-
 લોકમાં એક ગઢાધર નારાયણ વગર જીતવા કોઈ પણ
 સમર્થ થયો નહીં. ભગવાન કહે છે કે-હે ધર્મરાજા !
 રાવણનો પરાજય થયો નહીં માટે તું ચિંતા કરીશ નહીં.
 એ બધું મળમાસની પદ્મીની એકાદશીના પુન્યથી થયું-
 એ વ્રત કરતાંજ ભગવાને પ્રસન્ન થઈ રાજ્યએ કહ્યું કે-આ
 કાર્તવીર્ય મહા ભગવાન મેં તને આપ્યો છે એમ કહી
 મહા પ્રસન્નતાથી ત્યાગી ગયા, ભગવાન કહે છે કે-હે
 ધર્મરાજા ! તમે મને જે આખ્યાન પુછ્યું તે મેં તમને
 કહ્યું મળમાસની શુકલ એકાદશીનું વ્રત જે માનવ કર્યો
 તે વૈકુંઠને પામ્યો. હે ધર્મરાજા ! પોતાનું હિત થવાની
 અજ્ઞા હોય તો તું પણ એ એકાદશીનું વ્રત કર. એકું
 ભગવાનનું વાક્ય શ્રવણ કરી ધર્મરાજાએ હર્ષયુક્ત અંતઃ-

કરણથી બંધુ અને પરિવાર સહ યથાવિધિ મત કર્યું. મુત પૌરાણીક શૌનકાદિ ઋષિઓને કહે છે કે-જે તમે મને પુછ્યું તે પુણ્યકારક અને પવિત્ર આખ્યાન મેં તમને કહ્યું, હવે શું શ્રવણ કરવાની ઈચ્છા છે ! મળ માસની શુકલ એકાદશીનું મત જે મનુષ્ય ભક્તિથી કરશે તેને પૃથ્વી ઉપર ધન્ય છે. એ એકાદશી અત્યંત સુખ આપવાવાળી છે. એ એકાદશીનું આખ્યાન જે પઠણુ વા શ્રવણ કરશે તે પુણ્યથી તે વૈકુંઠમાં જશે.

અધિક કૃષ્ણપરમા નામની એકાદશી.

યુધિષ્ઠિર રાજા પુછે છે કે-હે ભગવાન ! મળમાસની કૃષ્ણ એકાદશીનું નામ શું ? અને તનો વિધિ શું ? એ મને કહો. ભગવાન કહે છે કે-હે ધર્મરાજ ! મળમાસની કૃષ્ણ એકાદશીનું પરમા એવું નામ છે એ પવિત્ર અને સકળ પાપનો નાશ કરવાવાળી છે તથા સ્ત્રીઓને અને પુરુષોને ભક્તિ તથા મુક્તિ આપનાર છે, એ એકાદશી શુકલ એકાદશીના વિધિથી કરવી, એ એકાદશીને દિવસે નરોત્તમ નામે દેવનું પુજન કરવું. એ એકાદશીની અતિ ઉત્તમ કથા તને કહું છું તે શ્રવણ કર. જે કથા કાપિલ્ય નગરમાં ઋષિના સન્મુખ શ્રવણ કરેલી છે. કાલ સુમેધા નામનો

ધાર્મિક પ્રાદાણ હોતો તેની સ્ત્રી પવિત્ર અને પતિવ્રતમાં
 પરાયણ હતી કાંઈ કર્મગતીથી તે પ્રાદાણ થવ ધાન્ય વગરનો
 થયો. તેથી તેણે ઘણા લોકો પાસે બીજા માગી પણ તેને
 કાંઈ મળ્યું નહિ અને અજ્ઞ તથા વસ્ત્ર કાંઈ આપે નહીં
 તેની સ્ત્રી રૂપે, યોવને અને માધુર્યથી યુક્ત હતી પો-
 તાના પતિનીજ સેવા કરતી હતી. પોતે બૂખી રહે, પણ
 અતિથિનું પુજન કરતી હતી. પોતે ક્રુધાથી દુઃખ ભોગવે
 પણ કદી મુખથી કાંઈને વાત કરતી નહિ પોતાની હરિકૃતા
 અન્યને બતાવતી નહતી અનાજ નથી હું બુખી છું એમ
 પતિને પણ કહેતી નહિ એક સમય પોતાની સ્ત્રીને ઘણી
 સૂઝાયલી અને કષ્ટ ભોગવતી જોઈ ત્યાં તેનો પ્રેમ પોતાના
 ઉપર છે એવું ધ્યાનમાં લાવી તે પ્રાદાણ પોતાની વિપ-
 ત્તિની નિંદા કરવા લાગ્યો અને પ્રેમથી પોતાની સ્ત્રીને
 કહેવા લાગ્યો કે-હે શુભાગે હું શું કરું અને પૈસો મળતો
 નથી દ્રવ્ય માટે લોકોની પાસે બીજા માણું છું પણ મને
 કાંઈ પૈસો આપતું નથી હવે હું શું કરું ક્યાં જાઉં એ
 મને કહે. હે સુંદરી દ્રવ્ય વગર કાંઈ પણ કાર્વ સિદ્ધ
 થતું નથી માટે પરદેશ જવાની મને રત્ન આપ હું દ્રવ્ય
 સુપાકન માટે જાઉં હું દેશાંતરમાં જઈશ તો દ્રવ્ય
 મળશે. કર્મની સિદ્ધિ ઉદ્યોગ વગર નથી મોટા મોટા જ્ઞાની
 શુભ કર્મની સિદ્ધિના ઉદ્યોગની પ્રશંસા કરે છે આવું પતિનું
 બાલવું શ્રવણ કરી તેની આંખો ભરાઈ આવી અને વિન-

અથી નમ્ર થઈ હાથ જોડીને કહેવા લાગી કે-હે નાથ આપે
 અને કાંઈ કહ્યું નહિ. તોપણ આપની આજ્ઞાથી કાંઈ પણ
 જાણવું એવી હું ઇચ્છા રાખું છું. દિવસનું જન સારી કે
 નળણી વાત નિરંતર કહે છે આપ્યા વગર મળતું નથી.
 જે આપ્યું હોય તે ત્યાં મળે છે, આપ્યા વગર મુવર્ણના
 મેરૂ પર્વત ઉપર ગયા તો પણ કાંઈ મળવાનું નથી. પુર્વ
 જન્મે વિદ્યા, ધન, પૃથ્વી અને વસ્ત્ર વિગેરે જે કાંઈ
 આપ્યું હોય તેવું લેવું જે પરમેશ્વરે દેવમાં લખ્યું છે તે
 પ્રાપ્ત થાય છે આપવા વગર કાંઈ પણ પ્રાપ્ત થતું જ નથી.
 પુર્વજન્મે તેં વા મેં સત્પાત્રને કાંઈ દાન આપ્યું નથી.
 જે દાન કર્યું હોત તો તે સ્વદેશમાં કે પરદેશમાં અવશ્ય
 પ્રાપ્ત થાત પરમાત્મા અન્ન માત્ર દાન વગર આપે છે
 માટે હે પ્રાણનાથ ! તમે મારા સહ અહિજ રહો. હું
 તમારા વગર ક્ષણ માત્ર પણ રહેવાની નથી. પતિને છોડી
 રહેલી સ્ત્રીનો મા, બાપ ભાઈ અને સામુ સસરા વિગેરે
 સત્કાર કરતાં નથી. તો પછી ગામના લોકો તો ક્યાંથીજ
 કરશે. અને જે પતિ વગર રહે છે. તેને દુર્જગા એવું
 કહે છે, માટે તમે અહિજ રહી મારી સાથે વિહાર કરો
 જે દિવસે આપણો ભાગ્યોદય થશે, તે દિવસે અહિજ
 સકળ વિષય અને દ્રવ્ય પ્રાપ્ત થશે. આવું સીનું જાણવું
 ચતાં તે ત્યાંજ રહ્યો તે ત્યાં વાસ કરે છે. એટલામાં કૌંકિ-
 શ્ય નામે ઋષિ ત્યાં આવ્યા. દર્શનથી સુમેધા અત્યાનંદ

પામ્યો અને તેજ સમય પોતાના આસન ઉપરથી ઉઠી
 સીસહ તેને સાદાંગ નમસ્કાર કર્યા. અને જોડ્યો કે-હે
 ઋષિ મહારાજ ! આજે હું ધન્ય અને કૃતકૃત્ય થયેલ
 આપના દર્શનથી મારું જીવિત પણ સમૃદ્ધ થયું આજ
 મહાભાગ્યથી આપનું દર્શન થયું એમ કહી આસન ઉપર
 બેસાડી તેનું વિધિ પુર્વક પુજન કર્યું હોજન આપનું પછી
 તે વિગ્ર સીએ હાથ જોડી મુછયું કે-હે મહારાજ ! હરિ-
 દ્રતાનો ક્ષય શાથી થશે ? ધન તથા વિદ્યા, વિગેરે જન્મા-
 તરે નહિ આપી હોય તો આ જન્મે શી રીતે મળશે ?
 મારો ધણી મારો ત્યાગ કરી જનાને ઈચ્છતા હતા. પર-
 દેશમાં જઈ આપત્તિ માટે બીજા દોકો પાસે યાચના
 કરવી એ સારૂ નહિ એ વિગેરે ચાર વાતો કહી મેં રોક્યા
 છે. અને તેમણે પણ એમ કહેલું કે-આપ્યા વગર કાંઈ
 મળતું નથી. મારાભાગ્યોદયથી આપ પ્રાપ્ત થયા છે તમારી
 કૃપાથી હરિદ્રતાનો નાશ થશે. માટે કયા ઉપાય વડે હરિદ્રતા
 નાશ પામશે ? તે કહો એનો નાશ ત્વરાથી થાય તે માટે
 કાંઈ વૃતો, તપ, સ્વાન અથવા તીથી કહો. આવું તે મુશ્કિ-
 લાનું બોલવું થતાં કૌંઠિણ્ય ઋષિ મનમાં વિચાર કરીને
 કહ્યું કે-હે પતિવ્રતે ! સર્વ પાપ દુઃખને હરિદ્રતાનો નાશ
 કરનાર એવું પરમા નામે એકાદશીનું વ્રત છે. એ વિષ્ણુ
 તિથિ મળમાસની કૃષ્ણ પક્ષમાં છે, આ મળમાસ કૃષ્ણ
 પક્ષની એકાદશી ભક્તિ યુક્તિ ઇત્યાદિ ફળ આપનારી

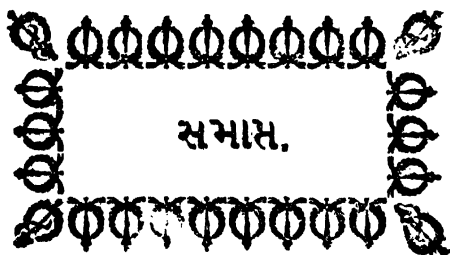
છે. એ પદ્મા એકાદશીને દિવસે ઉપવાસ કરવાથી ધન,
 ધાનની પ્રાપ્તિ થશે, એ રાત્રે ભગવણ ગીત વિગેરે
 વિધિથી કરવું, વ્રત પુર્વે કુબેરે કર્યું હતું. તેથી તેને સદા-
 શિવજીએ પ્રસન્ન થઈ ધનાધિપત્ય આપ્યું હતું. હરિશ્ચંદ્ર
 રાજાએ પણ પોતાના પુત્ર વિક્રમથયા પછી એ વ્રત કર્યું
 હતું તેથી તેને સ્ત્રી તથા પુત્રસહ નિષ્ઠંટક રાજ્ય પ્રાપ્ત
 થયું. માટે હે વિલાસીની ! તું એ વ્રત વિધિયુક્ત ભગ-
 વણ કરય; ભગવાન કહે તે કે-હે ધર્મરાજ ! આ પ્રમાણે
 કહીને વ્રતનો વિધિ તેને કહ્યો પછી તેની અતિ પ્રીતિ
 જોઈ પરમ સંતોષથી પંચરાત્ર અને ત્રિશત એવાં વ્રતો
 રહ્યાં કે જે કરવાથી ભુક્તિ અને મુક્તિ પ્રાપ્ત થાય
 છે. એ વ્રતોનો વિધિ ઋષિ કહે છે કે પરમાને દિવસે
 પ્રાતઃકાળે ઉઠીને નિત્ય કૃત્ય કરી પછી મહા સત્કારથી
 શક્તિવડે પંચરાત્રિ વર્તના નિયમ કરવા જે એકાદશી
 તિથિસહ અમાંસ સુધી પાંચ દિવસ પ્રાતઃસ્નાન કરી ઉપ-
 વાસ કરશે તે પોતાની માતા અને પિતા વિગેરે પરિવા-
 રસહ વૈકુંઠમાં જશે. જે કોઈ પાંચ દિવસ એક વખત
 ભોજન કરશે તેનાં સર્વ પાપ નાશ થઈ જતાં તે સ્વર્ગમાં
 મુખ્ય થશે. જે પાંચ દિવસ પ્રાતઃસ્નાન કરી પ્રાદ્યુને
 ભોજન આપ્યું એમ સમજવું. જેણે ઉદકથી ભરેલા પાંચ
 કુંબનું દાન કર્યું તેણે સર્વ ચરાચરનું દાન કર્યું એમ

બાણુનું. જેણે પાંચ દીવસ પ્રાઃસન કરી પ્રાદ્યણુને તિલ
 પાત આપે છે. તે અહિં સર્વ ભોગ ભોગવી અંતે સૂર્ય-
 લોકમાં પુન્ય થાય છે. જે પાંચ દિવસ પ્રદ્યયર્થ રાખશે.
 તે સ્વર્ગમાં આનંદથી અપ્સરા જોડે વિહાર કરશે. કૌંડિ-
 ર્ય ઋષિ કહે છે, કે-હે શોભને ! તું પોતાના પતીસહ
 પંચરાત્રી વ્રત નીમીત્ત પ્રાતઃસ્નાનાદી વ્રત કરય. એટલે
 તું ધન ધાન્ય યુક્ત થઈ પતીસહ સ્વર્ગમાં જઈશ, આવું
 ઋષિનું વાક્ય શ્રવણ કરી પતીસહ તે સ્ત્રીએ મહા બક્તી-
 થી મળમાસમાં સ્નાનાદી વ્રત પુર્ણ કરી પતીસહ ત્યાં
 રાજપુત્રે તેઓને જોયાં પછી તે રાજપુત્રે અતી ઉત્તમ
 વસ્તુથી ભરેલું ઘર તેઓને રહેવા માટે આપ્યું. તે બંને
 ત્યાં તે ઘરમાં રહ્યાં તે પછી સુમેધા પ્રાદ્યણુને ઉપજીતોક્ત
 માટે જોક ગામ આપ્યું અને તેણે કરેલા વૃતથી તેની
 અંતઃકરણપુર્વક પ્રસન્નતાથી સ્તુતી કરી ઘેર આવ્યા. ભગ-
 વાન કહે છે કે-હે ધર્મ રાજ તે પ્રાદ્યણેજ મળમાસમાં
 હિરા નામે એકાદશીનું ઉપોષણ તથા પંચરાત્રી વ્રત કર્યું
 તેથી સર્વ પાપથી મુક્ત થઈ સર્વ સુખને પામ્યો તથા
 લોકમાં સ્ત્રીસહ અનંત સુખ ભોગવી અંતે વૈકુંઠમાં ગયો,
 જે મનુષ્ય પરા એકાદશીનું પંચદાન વ્રત કરશે તેનું પુણ્ય

કહેવાને હું સમર્થ નથી પુષ્પકારાદિ તીર્થો અને ગંગાદી
 નદીઓમાં સ્નાન કરવાનું પુણ્ય એથી પ્રાતઃથાય છે. જેણે
 એ કર્યું છે તેણે ગૌદાન-વગેરે સર્વ દાનો આપ્યાં એમ
 સમજવું. તથા તેણે ગયા શ્રાદ્ધ અને સકલ વરતો કર્યાં
 એમ જાણવું, ક્ષીપકમાં પ્રાદાણ ચાતુષ્પદમાં ગયા, દેવમાં
 ઇંદ્ર, અને સકળ માસમાં શ્રેષ્ઠ છે. મળ માસમાં પંચરા-
 તરી શ્રેષ્ઠ છે. અને પંચરાત્રી વરતમાં પરમા અને પદ્મી
 શ્રેષ્ઠ છે. મળ માસમાં કોઈ અશક્ત હોય તેણે પશુ એ-
 કાદશી કરવી માનવદેહ પ્રાપ્ત થતાં જેણે મળ માસમાં
 સ્નાન કર્યું નહિ અને એકાદશીનું ઉપોષણ કર્યું નહીં
 તેણે પોતાનો જન્મ ઘાત કર્યો અને તે ચોરાશી યોગી-
 માં ફરશે માટે પુણ્ય પુણ્ય સંચયથી દુર્લભ મનુષ્યદેહ
 પ્રાપ્ત થતાં ચતુર્થી વ્રત કરવું શ્રીકૃષ્ણ કહે છે કે-હે
 ધર્મરાજ તમે મળ માસનું માહાત્મ્ય અને પરમા એકા-
 દશીનું વરત મને પુછ્યું તે મેં તમને કહ્યું હે રાજા જે
 મેં તમને કહ્યું તે સર્વને તમે એકાગ્ર અન્તાઃકરણવડે અને
 સ્વસ્થ ચીત્તથી કરો જગવાને આ સર્વ એકાદશીનું મહા-
 ત્મ્ય ધર્મરાજને કહેવાથી તેણે પોતાની સ્ત્રી બંધુ તથા સર્વ
 આસ જનસહ વરત કરી આ લોકમાં પુરસ્કૃત લોગવી

(૧૪૫)

આંતે વૈકુંઠમાં અયા. જે અનુષ્ઠ મળમાસમાં નીત્ય પ્રા-
તઃસ્નાન કરી શુભ વીધીથી વરત કરશે તે પૃથ્વી ઉપર
દેવને પણ દુર્લભ એવી સંપત્તીના ઉપભોગ કરી આંતે
દેવને વંદ્ય એવાં પદ પામશે.

સમાપ્ત.

હઠયોગપ્રદીપીકા.

આ પુસ્તકમાં શિવજીએ પાર્વતીજીને મહાકાલ યોગશાસ્ત્રમાં જે હઠ વિદ્યા જણાવી તેજ વર્ણવી છે. યોગવિદ્યાનો મહિમા પ્રાચીન સમયમાં અગાધ હતો. આ હઠવીદ્યાનું સેવન કરી બ્રહ્મ બ્રહ્મપદને પામ્યા હતા. શ્રીકૃષ્ણભગવાને પણ ગીતામાં અરજુનને અને ભાગવતમાં ઉદ્ધવને આજ વિદ્યા ઉપદેશી હતી. નારદ વિષ્ણુ. યામવલક્યાદી મુનીઓ પણ આજ વીદ્યાનું સેવન કરતા હતા. એજ આ વિદ્યાનું મહત્વ દેખાડી આપે છે આમા સિદ્ધિઓ મહાસિદ્ધિઓ તેમજ કર્મ, નીયમ, સ્વસ્તીકાસન, ગોમુખાસન, વિરાસન, દુર્વાસન, ધનુરાસન, મત્સ્યેન્દ્રાસન, પશ્ચીમતાનાસન, મયુરાસન, પદ્માસન તેમજ પ્રાણાયામ અને તેની જુદી જુદી સિદ્ધિઓના જુદા જુદા પ્રકાર ત્રાટક અને તેના ગુણુ કર્મ, સીતકારીકુંભક, પ્લાવીકુંભક, બામરી-કુંભક આદી કુંભકના પ્રકાર. મહામુદ્રાઓ, ખેચરી અને તેના પ્રકાર મૂળબંધ જલધરબંધ તથા મહાબંધ અને તેના ગુણુકર્મ સમાધિ-ક્રમ તથા સમાધિસિદ્ધિઓ આદિ ધણા પ્રકારની માહિતી આમાં આપવામાં આવી છે કે જે ત્યાગીયોનેજ કામની છે એમ નથી પણ સંસારી પુરુષોને પણ મન કાયાદિ તનદુરસ્ત રાખવાં આ પુસ્તક વાંચવાની ખાસ જરૂર છે. કેટલાક અસાધ્ય રોગો પણ હઠ-વિદ્યાના અભ્યાસથી સારા થયા છે અને થાય છે. રોગી શરીરને માટે આ વિદ્યા એક માત્રારૂપ છે. આમાં મુળશ્લોક તેની શુભરાતી સરળ ટીકા ઉપરાંત વિશેષ વિવેચન આપેલું હોવાથી સર્વ સાધારણ માણસોને પણ આનો બહોળ સારો ઉપયોગ થાય છે. એજ ઉંચા કાગળ પાકું સોનેરી પુઠું છતાં કીંમત રૂ. ૪ પોસ્ટેજ. ૮ આના.

ચરિત્રચંદ્રિકા.

(દુનિયાના દરેક ધર્મના સિદ્ધાંતો સાથે.)

ધણા સુધારાવધારા સહિત. (આવૃત્તિ ચોથી.)

આ લોકપ્રિય પ્રસિદ્ધ ગ્રંથ—દુનિયાના દરેક ધર્મના મનુષ્યોને શિક્ષણ લેવા ઉપયોગી થઈ પડે એવો ક્યો છે. આવો ધર્મ, નિતી અને પવિત્ર જ્ઞાનથી ભરપૂર તથા આજ સુધી એકે જહાસ પડ્યો નથી.

આ ગ્રંથમાં—પ્રાચીન અર્વાચીન જગત્પ્રસિદ્ધ પવિત્ર મહાન્ પુરુષોનાં શિક્ષણ લાયક અદ્ભૂત રસિક જીવનચરિત્રો દાખલ કર્યા છે. તે વાંચનાર અને શ્રવણ કરનાર, સ્ત્રી પુરુષોને તક્ષીન કરી દે, તેવો સદ્બોધ સમાયલો છે. જીવનચરિત્રો જીવન સુધારવાનું ઉત્તમ સાધન છે. કેમકે ઉત્તમ દૃષ્ટાંત એ મનુષ્યને ઉત્તમ થવાને જન્યૂત કરે છે.

આવા હેતુથી—મનુ, નારદ, કપિલમુનિ, કશ્યપ, અત્રી, અમરસ્ય, વિશ્વામીત્ર, વસિષ્ઠ, ગૌતમ, વાલ્મીકિ, યાજ્ઞવલ્ક્ય, પારાશર, બ્રહ્મરપતી, વ્યાસ, શુક્રાચાર્ય, જૈમિનિ, પાણીની, પતંજલી, શુક્રદેવજી, ધન્વંતરી, ઇશ્વાંકુ, રઘુરાજ, માંધાતા, સગ, અંબરીષ, શીખી, અગ્નમીલ, બાષ્કરાચાર્ય, શંકરાચાર્ય, વલ્લભાચાર્ય, રામાનુજાચાર્ય, તાતાચાર્ય, ક્ષપણક, ચાર્વાક, ઋષભદેવ, અર્હન, નેમનાથ, પાર્શ્વનાથ, મહાવીર, બાંદુ, જરથોસ્ત્ર મુસ, ઇસુક્રીષ્ટ, હઝરત, મહમ્મદ પેગંબર, નાનક, કબીર, કમાલ, રામદાસસ્વામી, રામાનંદ, સહેજાનંદસ્વામી, દયાનંદ, ગુરૂ મચ્છેન્દ્રનાથ ગોરખનાથ ભાવક વગેરે—૧૫૮ મહાસમર્થ પુરુષોનાં શિક્ષણ લાયક અદ્ભૂત

રસિક ચરિત્રો છે. શિવાય-દુનિયાના દરેક ધર્મના સિદ્ધાંતો ભારત-
વર્ષનું ત્રિકાલીક દર્શન દાખવ કરી ઉપયોગીપણામાં વધારો કર્યો છે.
કિંમત રૂ. ૨૫૫ પોસ્ટેજ ૬ આના ભુદા.

રામાયણ—ગોસ્વામી શ્રી તુલસીદાસજી કૃત-મુગ દોહા,
ચોપાઇ, સોરઠા વીગેરે બાળબોધ અક્ષરમાં
તથા ટીકા ગુજરાતી અક્ષરમાં શ્રી રામાયણ એ શાસ્ત્રનું શાસ્ત્ર છે.
ઇતિહાસનો ઇતિહાસ છે. અને જ્ઞાનજ તેમજ ઉપદેશથી અક્ષરે
અક્ષર રસમય બનેલું વાર્તામય વાંચન છે. વળી તેને સમર્થ મહા-
ત્મા તુલસીદાસજીએ એવી રસમય વાણીથી રચેલું છે કે તેનું
રસામૃત પાન કરતાં ભક્તોનાં હૃદય ડોલવા લાગે છે અને ભક્તિર-
સથી ઉજળી ઉજળીને ઉભરાઈ જાય છે. આમાં બહુજ સાદી અને
સરળ ટીકા આપેલી છે એવી બાળક અથવા વૃદ્ધ તેમજ સામાન્ય
શીખેલા અને સાક્ષરો બધા એક સરખી રીતે તેનો સંપૂર્ણ લાભ
લઈ શકે તેમ છે. સુંદર ચિત્રો, ગ્લેજ કાગળ પાકું બાઈન્ડીંગ અક્ષર
ઝીણા કદ ૬x૮ લાંબું પડોણું ગુટિકા સાઈઝનું છતાં કિંમત
રૂ. ૭-૦-૦ પોસ્ટેજ ૧-૪-૦ ભુદા.

રામાયણ—ગોસ્વામી શ્રી તુલસીદાસજી કૃત. ઉપર
મુજબ પણ મોટા અક્ષર; ગ્લેજ કાગળ,
સુંદરચરિત્રો પાકું પુકું સાઈઝ ૬x૮ના ઇંચ લંબાઈ પડોળાઈવાળું
પૃષ્ઠ સંખ્યા ૧૦૬૨ કિં. ૧૦ રૂ. પોસ્ટેજ રૂ. ૨)

રામાયણ—ગોસ્વામી શ્રી તુલસીદાસજી કૃત, મુગ
દોહા; ચોપાઇ, સોરઠા વીગેરે ગુજરાતી
લીપીમાંજ તથા ટીકાના અક્ષર પણ ગુજરાતીમાંજ બાળબોધ અક્ષરો

ન જાણનારાં સૌ પુરૂષો મહાત્મા તુલસીદાસજીની વાર્ણનું રટણ કરી, શક તેટલા ખાતરજ આ પુસ્તકનો મૂળ હિન્દી ભાગ પણ ગુજરાતી અક્ષરોમાંજ છપાવેલો છે. કાગળ ગ્લેઝર સુંદરચિત્રો, પાકું બાઇન્ડીંગ, કદ ૬૫x૨૫ ઈંચ લંબાઇ પહોળાઈવાળું કિંમત. રૂ. ૬-૦-૦ પોસ્ટેજ. ૧૥૩. જુદું.

આપણો ધર્મ.

આમાં ગુજરાતના સાક્ષર શિરોમણી રા. રા. આનંદશંકર બાપુભાઈ દ્રુવ. એમ. એ એલ. એલ. બી. કૃત ધર્મ વિષેરે ઉપર જુદા જુદા વિદ્વાતા પુર્ણ નીચે મુજબ લેખો છે આપણો ધર્મ; શ્રવણ, શ્રદ્ધા અને શંકા, અભિપ્રાય, બુદ્ધિ અને હૃદય, આશ્રમ બ્યવસ્થા, પુરૂષાર્થ, બ્યવહાર અને પરમાર્થ, અધિકાર અને અભેદ, અષ્ટાદશ શ્લોકીગીતા, કર્મયોગ, દિવ્યપ્રભાત, માયાવાદ, ભાગવતેત્તમ; આત્મનિવેદન, મુક્તિનાં સાધન, એક અજ્ઞાણી રાત્રિ, આંદલિયો, દેવાસુર ઝંઝામ, ચાર ગુરૂઓ, ખાંડાની ધાર, હીડોળો પ્રેમઘટા, હોરી, મૈત્રાદિ ભાવના, વામનાવતાર; અભ્યાનંદ શી રીતે આય; જ્ઞાન અને નોતિ આપણા ધર્મનું ભવિષ્ય, વર્તુલ્યવસ્થા જન્મથી કે કર્મથી ? જીવાત્મા અને પરમાત્મા, મૂર્તિપૂજા, પરિણામ અને વિવર્ત, કેનોપનિષદ, વિવેક અને અભેદ, પડદાંન, પડદાંનનાં વેદાન્તનું સ્થાન, શંકરજયન્તી, સાંકર સિદ્ધાન્ત અને યોગ, જ્ઞાત્યિંતન, પડદાંનની સંકલ્પના, કપિલ નિરોધર વાદી હતા કે કેમ ? ગોતમબુદ્ધ નિરોધરવાદી કે સૈથરવાદી ! જડવાદ અને ચૈતન્યવાદ, જડ અને ચિત્; ચર્યાપત્ર, પ્રાર્થના સમાજનો મોક્ષ સંમંધો સિદ્ધાન્ત, હિંદુધર્મનું હાર્દ, એક હરિકીર્તન, બુદ્ધિધરનું અસત્ય

કચન શ્રીમહાભારતનું ઉપદેશ રહસ્ય, હિન્દુસ્થાનના યોગી સન્યાસી અને સાધુઓ આપણા ધાર્મિક ઉદ્ધારનો માર્ગ, દેશાન્તરોની ધાર્મિક સ્થિતિ સેન્ટ્રલ હિન્દુકોલેજ બનારસ ધર્મ શિક્ષણ એમ ૫૭ લેખો છે ખાસ વાંચવા લાયક છે પ્રત્યેક ધરમાં એક એક પ્રત હોવાની જરૂર છે હવે માત્ર જુજ પ્રતો શીલકે છે પાકું પુંકું-ગ્નેજ કાગળ કી. ૪ રૂ. પોસ્ટેજ ૧૦ આના જુદા.

વ્યવહાર નાતિદર્પણ.

આળસ, ઉદ્યોગ, ધર્મ, સત્ય, મીત્ર, દુર્જન, કામ, ક્રોધ, અ-જીમાન, લોભ, માયાપ, શેકનોકરોના ધર્મ, સ્ત્રીધર્મ, :મુર્ખતા, ચડતી પડતી, દુઃખસત વગેરે વિષયો વિપર ઉત્તમ ઉત્તમ નીતીમય વચનો આમાં આપવામાં આવ્યાં છે. પુરૂષો અને સ્ત્રીઓ, બાળકો યુવાનો અને વૃદ્ધા, ગરીબો અને શ્રીમંતા, સેગ્યો અને સેરકા, સં-સારી અને ત્યાગીઓએ સર્વને ઉપયોગી થાય અને ઉન્નતિના સા-ધનરૂપ બને એવા સર્વ વિષયો આમાં ધણીજ સહેલી ભાષામાં વર્ણવાયા છે. સાધારણ વાંચકોને ગદ્ય કરતાં પદ્ય વચ્ચારે રિચે છે. ને તેથી આ ગ્રંથમાં સ્થળે સ્થળે પ્રાચીન આચીન તેમજ ગુજ-રાતી અને હિંદી કવઓના પદો ઉતારેલાં છે. જે સર્વ વાંચવા તથા મોઢે કરવા જેવાં છે. આ પુસ્તક તમે સહેજ વાંચશો તો તમે તેને હમેશાં પાસેજ રાખશો. આ પુસ્તક એક સુમોધીક મીત્ર છે કે જે તમને કોઈ પણ વખતે કુમાર્ગે દોન્શે નહી. એકજ વ-ખત આ પુસ્તક વાંચો અને પછી તે તમાન હમેશનો મીત્ર થશે. પાકું પુંકું ગ્નેજ ઉચા કાગળ કિ. ૨૧ રૂ. પોસ્ટેજ ૬ આના જુદા.

શ્રી ઉપયોગી ખાસ પુસ્તકો.

સત્યવાન સાધીત્રી જસમા ઓડણુ	૦—૫—૦
મજાગની દેશનખાધ	૦—૧—૦
માકે પોગળ હીનની અંધ શ્રદ્ધા	૦—૪—૦
રોઝીની શ્રી કેળવણીનો ખરો ઉપયોગ	૦—૧—૦
હિન્દુસ્તાનના ખાળકાની સંભાળ	૦—૧૨—૦
શ્રીદર્પણ અથવા સરસ્વતીનું ગૃહશિક્ષણ	૦—૧૨—૦
ચરીત્રચંદ્રીકા	૦—૧૨—૦
તારાસુન્દરી	૨—૧૨—૦
નવદમ્પતીને શીખામણુ	૩—૦—૦
લવાનીનો ભોગ ભા. ૧-૨	૧—૧—૦
ભાગ્યદેવીની લયકરતા	૩—૧—૦
મધુર મીલન	૧—૧—૦
રણકદેવી (વાંચવા યોગ્ય)	૨—૦—૦
રાણી કૃત્તસુન્દરી	૨—૧—૦
રાજા દેવીદાસ	૨—૪—૦
લતા અને લલિતા ભા. ૧ થી ૫	૭—૦—૧
વ્યવહાર નીતિદર્પણ	૨—૮—૦
સતી ચરીત્ર સંગ્રહ	૨—૦—૦
સતી દમયન્તી	૦—૮—૦
સતી દેવાંગના	૧—૦—૦
સુન્દરી સદ્બોધમાળા	૧—૦—૦
સંસાર સંઝામ ભા. ૧-૨	૩—૦—૦
શાકપાક પકવાનશાસ્ત્ર	૮—૦—૦

શા. મંજળદાસ જોધતારામ બુકસેલર.

મળવાનું દેખાવું-રીચીંગ-અમદાવાદ.

